

Inhoudsopgave

Voorwoord

Inleiding

Hoogbegaafdheid

Onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen

Versnellen in de schoolloopbaan

Twijfels bij docenten

Onderzoeksopzet

Resultaten van het onderzoek

Conclusies en suggesties voor vervolgonderzoek

Literatuurlijst

Bijlagen

Voorwoord

Toen ik in 2000 zelf voor de keuze stond of mijn jongste dochter, toen acht jaar, voor een derde keer zou versnellen, was ik overal op zoek naar informatie over de effecten van zo'n beslissing.

Ik kon echter geen literatuur vinden over de effecten van meerdere versnellingen in het Nederlandse Onderwijs. Tegelijkertijd had wel iedereen een mening daarover. De algemeen heersende mening was dat het later, in het voortgezet onderwijs, problemen zou opleveren. Zowel leerkrachten als andere ouders voorzagen problemen als de rest van de klas zou gaan puberen en zij daar nog niet aan toe zou zijn. Omdat er op dat moment ook geen, voor haar aanvaardbare, oplossingen beschikbaar waren op de basisschool en nadat ik geverifieerd had dat de middelbare school van onze keuze haar ook als negenjarige zou toelaten in de brugklas, hebben wij toch tot een derde versnelling besloten.

Ook in gesprekken met andere ouders van meermaals versnelde kinderen kwam steeds naar voren dat het een moeilijke, eenzame beslissing was om je kind meer dan één keer te laten versnellen en dat je heel sterk in je schoenen moest staan om je beslissing tegenover de buitenwereld te kunnen verdedigen.

Daarom heb ik besloten mijn afstudeeronderzoek te richten op de vraag of die algemeen heersende vooroordelen inderdaad kloppen. Krijgen meermaals versnelde leerlingen problemen in het voortgezet onderwijs of als de rest van de klas gaat puberen?

Ik hoop er op die manier voor te zorgen dat ouders en scholen die in de toekomst voor deze moeilijke beslissing staan wellicht iets meer houvast hebben door de resultaten van mijn onderzoek en dat zij op basis van mijn bevindingen een beter gefundeerde beslissing kunnen nemen.

Amersfoort

Juli 2008

Leonieke Boogaard

Inleiding

Deze scriptie gaat over de ervaringen van leerlingen in het Voortgezet Onderwijs nadat zij op de basisschool twee of drie keer versneld zijn. Het gaat hierbij waarschijnlijk in de meeste gevallen om (extreem) hoogbegaafde kinderen.

In mijn eerste hoofdstuk zal ik daarom eerst stilstaan bij wat er verstaan wordt onder hoogbegaafdheid en vervolgens bij de grote verschillen die er ook binnen de als hoogbegaafd aangegeven populatie bestaan.

In het tweede hoofdstuk komt aan de orde wat de behoeften van deze leerlingen zijn op het gebied van onderwijs en welke interventies gedaan kunnen worden om het onderwijs te laten aansluiten bij deze behoeften. Omdat dit onderzoek gaat over leerlingen die twee of drie keer versneld zijn, zal er in het derde hoofdstuk aandacht besteed worden aan wat we onder versnellen verstaan en wat de effecten, voor- en nadelen van versnellen kunnen zijn. Het volgende hoofdstuk gaat dan over de twijfels die docenten hebben over deze interventie en hoe zij aankijken tegen de genoemde voor- en nadelen.

In hoofdstuk vijf zet ik mijn onderzoeksopzet uiteen en in hoofdstuk zes bespreek ik de resultaten.

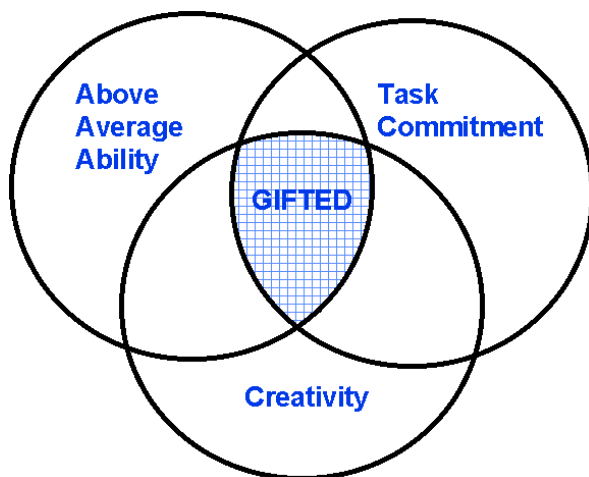
Ik sluit tenslotte in het laatste hoofdstuk af met conclusies en suggesties voor vervolgonderzoek.

Hoogbegaafdheid

Als we spreken over een hoogbegaafde leerling waar hebben we het dan eigenlijk over? Wat verstaan we onder hoogbegaafdheid? Er zijn verschillende modellen en theorieën, maar ik zal me hier beperken tot de in het onderwijs meest gebruikte.

Dat een hoogbegaafde leerling over een hoge intelligentie moet beschikken staat voor iedereen wel vast. Maar is een hoge intelligentie voldoende om ook hoogbegaafd genoemd te worden?

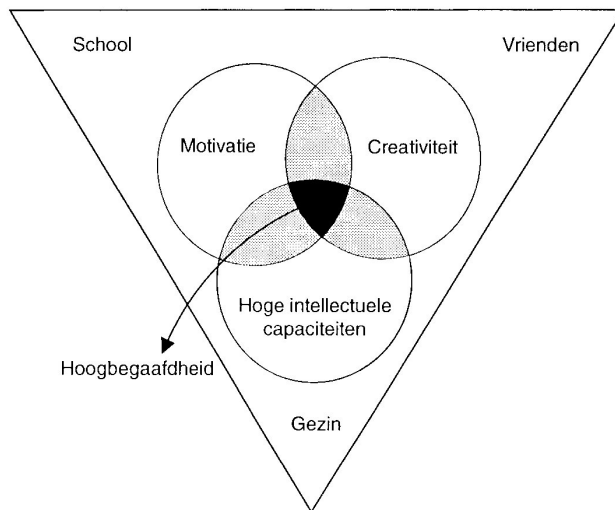
Joseph Renzulli ontwikkelde in 1977 het “Drie Ringen Model”. Volgens dit model zijn naast hoge intellectuele capaciteiten, ook taakgerichtheid (volharding, doorzettingsvermogen, de wil om een bepaald doel te bereiken) en creativiteit (het vermogen om op een originele manier oplossingen voor een bestaand probleem te kunnen bedenken) factoren die nodig zijn, voor we van hoogbegaafdheid kunnen spreken. Er is interactie nodig tussen deze drie componenten om tot hoogbegaafd gedrag te kunnen komen.

Figuur 1 Het drie ringen model van Renzulli

Mönks (1988) voegde hier het belang van de omgeving aan toe. De sociale invloeden van de omgevingen waarbinnen het kind opgroeit (gezin, school en

‘peers’) zijn namelijk ook van belang voor het tot uiting komen van de begaafdheid. Voor een optimale ontwikkeling zijn goede relaties met vrienden, een adequate begeleiding op school en een stimulerende houding van ouders nodig. In het Meerfactorenmodel van Renzulli en Mönks zijn al deze factoren samengevoegd.

Figuur 2 *Het Triadisch of Meer-factorenmodel van Renzulli en Mönks*

Tegenwoordig wordt het, recentere, Multifactorenmodel van Heller (1992) veel gebruikt. In dit model worden de ideeën van Renzulli en Mönks uit het meer-factorenmodel gecombineerd met de theorieën van Gardner over Meervoudige Intelligentie.

Gardner (1983) onderscheidt zeven vormen van intelligentie.

De eerste twee zijn de vormen van intelligentie die op school het meest gewaardeerd worden:

- *Linguïstische intelligentie*
gevoeligheid voor gesproken en geschreven taal, vermogen om talen te leren en de capaciteit om taal te gebruiken om bepaalde doelen te bereiken
- *Logisch-wiskundige intelligentie*
capaciteit om problemen logisch te analyseren, wiskundige opgaven te maken en wetenschappelijk onderzoek te doen

De volgende drie intelligenties spelen vooral een grote rol in de kunsten:

- *Muzikale intelligentie*
vermogen om muziekstukken uit te voeren, te componeren en te waarderen
- *Lichamelijke-bewegingsintelligentie*
het vermogen om het hele lichaam of delen daarvan te gebruiken om problemen op te lossen en producten te maken (acteurs, dansers, sporters, maar ook technische vakmensen)
- *Ruimtelijke intelligentie*
herkennen en manipuleren van zowel patronen op grote schaal (bv zeevaarders of piloten) als patronen op kleinere schaal (bv beeldhouwers, architecten, schakers)

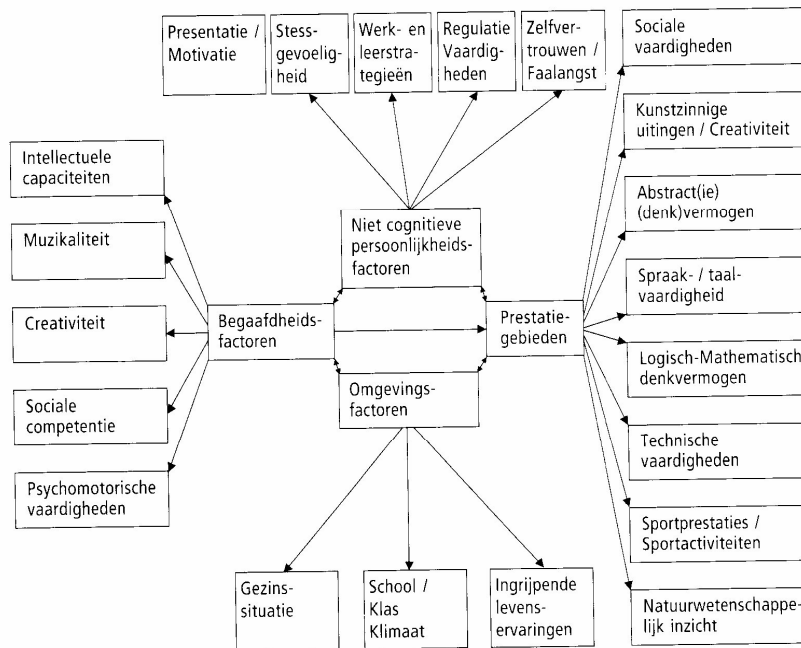
Tenslotte onderscheidt hij nog twee persoonlijke intelligenties:

- *Interpersoonlijke intelligentie*
vermogen om bedoelingen, motieven en verlangens van andere mensen te kunnen begrijpen en dus effectief te kunnen samenwerken met anderen
- *Intrapersoonlijke intelligentie*
vermogen tot zelfinzicht, bezit van een effectief zelfbeeld

Later (1999) voegt hij daar nog drie nieuwe intelligenties aan toe:

- *Naturalistische intelligentie*
- *Spirituele intelligentie*
- *Existentiële intelligentie*

In het model van Heller (figuur 3) wordt duidelijk dat voor prestaties op hoogbegaafd niveau naast hoge capaciteiten (de begaafdheidsfactoren links in het model, die op verschillend terrein kunnen liggen) de interactie met persoonlijkheidskenmerken (boven in het model) en omgevingsfactoren (onderaan in het model aangegeven) doorslaggevend is. Alleen als deze interactie optimaal is komen de hoge capaciteiten ook tot uiting in de prestatiegebieden die rechts in het model staan aangegeven en die overeen komen met de gebieden die Gardner noemt.

Figuur 3 *Het Multifactorenmodel van Heller*

Met behulp van dit model wordt heel goed duidelijk dat er vele factoren een rol kunnen spelen bij het feit dat sommige hoogbegaafde leerlingen niet tot uitzonderlijke prestaties komen.

Naast de omgevingsfactoren school en gezin, die we al uit het model van Renzulli en Mönks kennen, voegt Heller nog de ingrijpende levenservaringen toe. Dit kunnen zowel ervaringen in de privé-sfeer als in de schoolse omgeving zijn.

Ook de niet-cognitieve persoonlijkheidsfactoren spelen natuurlijk een grote rol.

Een mooie vergelijking is die van een raceauto.

De begaafdheidsfactoren worden dan gezien als het aantal PK's dat de auto bezit, het vermogen dus. De niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken worden dan vergeleken met de rijvaardigheid (Derksen, 1998, in Cuijpers & de Boer, 2004). Ook al heeft een auto nog zo veel PK's, als het de bestuurder aan rijvaardigheid ontbreekt zal hij de reis waarschijnlijk niet zonder problemen afleggen en zeker niet op de optimale manier. Om een leerling met hoge capaciteiten ook optimaal te laten presteren zullen we dus zijn "rijvaardigheid" moeten verhogen. Als de bestuurder wel

een hoge rijvaardigheid heeft, maar het wegdek (de omgevingsfactoren) is niet in orde, zal hij ook geen hoge snelheid kunnen ontwikkelen. In dat geval zullen ouders en school dus moeten proberen om de hobbels en kuilen in het wegdek te effenen. Een optimale prestatie van de raceauto kan alleen plaatsvinden op een goede weg en met een rijvaardige bestuurder.

Behalve dat er met bovenstaande factoren rekening gehouden moet worden bij de begeleiding van begaafde leerlingen is het ook van belang dat men zich realiseert hoe groot de verschillen zijn binnen de groep van hoogbegaafde leerlingen.

Miraca Gross onderscheidt vijf groepen:

(voor de duidelijkheid houd ik haar engelse termen aan)

Niveau	IQ bereik	Verspreiding
Mildly gifted	115 – 129	1: - 1:40
Moderately gifted	130 – 144	1: 40 – 1: 1000
Highly gifted	145 – 159	1:1000 – 1: 10.000
Exceptionally gifted	160 – 179	1: 10.000 – 1: 1 miljoen
Profoundly gifted	> 180	Minder dan 1: 1 miljoen

Volgens Gross worden veel van de problemen op school veroorzaakt door gebrek aan inzicht bij docenten in de enorme variatie van begaafdheid binnen de intellectueel begaafde bevolking. Doordat docenten de hoogbegaafde leerlingen als een homogene groep zien, leidt dit tot misidentificatie, inadequate curricula en plaatsing in de verkeerde klas. (Gross, 1993)

In Nederland worden de IQ waarden uit de hoogste groepen in deze tabel nooit vastgesteld. Bij de meeste leerlingen uit mijn onderzoek is, als er een intelligentietest is afgenomen, gebruik gemaakt van de WISC-RN waarbij het plafond 152 is.

In Engelstalige landen is er wel de mogelijkheid om nog verder te differentieren als een kind in het 99^e percentiel scoort van een Wechsler test (WPPSI-R of WISC III) door de Stanford-Binet, Form L-M af te nemen.

Er wordt dan ook aangeraden om als een kind dicht bij het plafond van de Wechsler test scoort, verder te testen. Er kan namelijk een groot verschil bestaan tussen twee leerlingen die beide 145 scoren. Zo kan een kind dat zowel bij de WISC als bij de Stanford Binet 145 scoort waarschijnlijk prima gedijen met extra verrijking, verbreding en verdieping en misschien een klas overslaan, terwijl een kind dat op de WISC 145 scoort maar op de Stanford Binet L-M 195, serieuze problemen kan hebben met de aanpassing aan school en heel andere behoeften kan hebben. Zo'n kind heeft waarschijnlijk meerdere versnellingen nodig om tegemoet te komen aan zijn behoefte om (veel) sneller door de leerstof te gaan en om zijn motivatie om te leren te behouden (Gilman &Revel)

Het is aannemelijk dat (een deel van) de leerlingen uit mijn onderzoek tot deze laatste groep behoren. De groep leerlingen met een IQ tussen 130 en 145 (moderately gifted in de indeling van Gross) is de groep waar de meeste verrijkings- en verbredingsprogramma's in het Voortgezet Onderwijs op zijn afgestemd. Dit is natuurlijk ook de grootste groep en deze leerlingen komen op het VWO relatief veel voor. Dit zijn de leerlingen die niet of maar één keer versneld zijn en die met een aantal extra vakken of ander extra aanbod vaak een heel plezierige tijd op het VWO hebben. Het zijn vaak ook de leerlingen die actief deelnemen aan de schoolkrant, de leerlingenraad en andere activiteiten binnen school.

De leerlingen uit mijn onderzoek, die allemaal twee of drie keer versneld zijn, zouden waarschijnlijk, als er voor het Nederlandse taalgebied een test beschikbaar zou zijn die verder kan differentiëren bij kinderen die in de buurt van het plafond van de WISC scoren, terecht komen in de groep van de "exceptionally" of "profoundly gifted". Dit zijn de leerlingen die ondanks extra aanbod, verbredings- en verrijkingsprogramma's toch vaak niet goed binnen het onderwijssysteem passen.

Vaak lijkt extreem versnellen (in elk geval meer dan één keer) de enige mogelijkheid, naast natuurlijk extra aanbod in de vorm van verbreding en verrijking, om nog enigszins aan de leerbehoefte van deze leerlingen te voldoen.

Onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen

"Niet ten onrechte beschouwt men het als een verdienste van de docent, als hij van hen die hij als leerlingen heeft aangenomen, de capaciteiten nauwkeurig inschat en weet hoe ver ieders aard hem zal brengen. Daarin bestaat namelijk een ongelofelijke verscheidenheid, en de verschijningsvormen van de geest zijn bijna net zo talrijk als die van het lichaam."

Quintilianus, 94 na Chr.

Het is duidelijk dat hoogbegaafde leerlingen een ander leerstofaanbod nodig hebben dan de "gemiddelde" leerling. Maar waar zit nu precies het verschil en waar hebben deze leerlingen behoefte aan?

Leerstijl

Hoogbegaafde leerlingen hebben een andere cognitieve stijl dan niet begaafde leerlingen. Rogers (1986, in Gross, 2000) vond significante verschillen in cognitieve stijl, cognitieve ontwikkeling en de selectie van cognitieve strategieën bij de vergelijking van het cognitief functioneren van intellectueel begaafde en niet-begaafde leerlingen. Begaafde leerlingen studeren liever onafhankelijk dan in gemengde groepen, ze functioneren het beste als ze naast auditieve ook andere input krijgen (auditieve input is vaak te langzaam), ze zijn meer intrinsiek dan extrinsiek gemotiveerd en houden er niet van verantwoordelijkheid te krijgen voor de leerprestaties van hun klasgenoten.

Gross (1997) vond dat begaafde leerlingen significant meer taakgeoriënteerd zijn en meer focussen op de taak en de strategieën die noodzakelijk zijn om de stof te beheersen dan op hoge cijfers of academische erkenning. Veel studies geven aan dat er sprake is van een vurig verlangen om meer te leren.

Span (2001) geeft de volgende beschrijving van hoogbegaafde leerlingen in het kader van hun ontwikkelings- en leerprocessen:

- Ze zijn geïnteresseerd in de wereld om hen heen en hebben plezier in het oplossen van problemen die zich daarin voordoen
- Ze verlaten gemakkelijk een eenmaal ingeslagen weg als die niet tot een oplossing lijkt te voeren

- Ze nemen veel verantwoordelijkheid voor het eigen handelen en hebben veel zelfvertrouwen
- Ze evalueren hun werkwijze achteraf. Zelfcontrole en zelfreflectie worden vroegtijdig ontwikkeld
- Ze weten vaak (heel) veel. Die kennis is niet chaotisch, maar in zinvolle verbanden geplaatst
- Ze zien relatief grote kennisgebieden, wat snel denken mogelijk maakt en het wisselen van leerstrategie
- Ze zijn gericht op het gebruiken van verworven kennis in andere contexten. Dit vergemakkelijkt transfer aanzienlijk

Hoogbegaafde leerlingen verwerven hun kennis dus op een andere manier dan de modale leerling en dit heeft consequenties voor de begeleiding van deze leerlingen en voor de door de docent gebruikte didactiek.

Begeleiding van hoogbegaafde leerlingen

Begaafde leerlingen hebben een voorkeur voor zelfstandige verwerking van kennis en vaardigheden. De taak van de docent is dus vooral het stimuleren van de leerling en het monitoren van het verloop. Uit onderzoek blijkt namelijk dat (heel) intelligente mensen in onderwijsleersituaties alleen dan hoog scoren als de instructie, en dus de sturing, door de docent minimaal is, *'teaching kills learning'* (Pluymakers & Span, 2001). Vertrouwen van de docent in de autonomie van de leerling geeft de beste kansen op een optimale ontwikkeling.

Veel talent gaat verloren doordat er onvoldoende rekening gehouden wordt met de capaciteiten van begaafde leerlingen. Deze leerlingen hebben een grote behoefte aan intellectuele uitdaging, ze moeten ook regelmatig met zeer moeilijke problemen worden geconfronteerd om te voorkomen dat hun 'expert' benadering van vraagstukken verloren gaat doordat ze continu te makkelijke taken krijgen.

Door hun leergierigheid zijn ze geneigd om (zeer) complexe vraagstukken te formuleren, op te pakken en te willen oplossen. Maar als een leerling niet in staat blijkt zo'n complexe (leer) taak succesvol af te ronden en hierdoor gefrustreerd raakt, moet de omgeving hier adequaat op in spelen omdat het anders op termijn kan leiden tot leer- en gedragsproblemen (Montgomery, 2003, in Cuijpers & de Boer,

2004).

Deze leerlingen hebben, net als iedereen, behoefte aan een veilige omgeving waarin zij zich prettig voelen en waarin zij hun capaciteiten mogen laten zien. Ze moeten kunnen werken aan een uitdaging, ze moeten de ruimte krijgen om in een eigen tempo te kunnen werken aan taken die een heel gericht beroep doen op hun talenten en capaciteiten (Cuijpers & de Boer, 2004).

Die taken moeten gaan over een moeilijk onderwerp, zó moeilijk dat de leerling het probleem niet alleen kan oplossen. Het gaat hierbij bij voorkeur om open taken die vooral een beroep doen op het divergente denken van leerlingen en de taak moet grote leerstappen toestaan. De rol van de docent in dit geheel is niet het geven van directe instructie, maar veel meer die van 'mediator' tussen kennisbestand en leerling, een meester-gezel relatie. De docent moet de hogere denkvaardigheden stimuleren, zoals analyseren, vergelijken, interpreteren en evalueren, niet het reproduceren van andermans kennis. Het denkproces is belangrijker dan het goede antwoord. Het voeren van socratische gesprekken is een goede methode om leerlingen er toe te brengen zelf een oplossing te formuleren. De docent moet zelfregulatie toestaan, zodat de leergierigheid en activiteit van de leerling niet verloren gaan. Veel begaafde leerlingen onderscheiden zich al op jonge leeftijd van hun leeftijdgenoten door hun weetgierigheid, hun grote spanningsboog, hun taalontwikkeling en hun planvermogen (Pluijmakers & Span, 2001).

De docent

Het pedagogisch handelen van een docent heeft grote invloed op het functioneren van leerlingen. Een docent die effectief lesgeeft aan hoogbegaafde leerlingen zou over de volgende kwaliteiten moeten beschikken (Vialle, 2002 in Cuijpers & de Boer, 2004):

- Inzicht hebben in de cognitieve, sociale en emotionele behoeften van hoogbegaafde leerlingen
- In staat zijn om voor de hoogbegaafde leerlingen binnen het curriculum te differentieren
- Strategieën gebruiken die leerlingen aanmoedigen om hogere denkvaardigheden toe te passen
- Leerlingen aanmoedigen tot onafhankelijk en zelfstandig leren

- Voorzien in mogelijkheden tot leerling-gestuurd leren
- Zich opstellen als facilitator of “gids aan de zijlijn”
- Goed georganiseerd zijn
- Een veilige leeromgeving kunnen creëren
- Diepgaande kennis bezitten over het onderwerp dat aan de orde is
- Brede interesse hebben, vaak literair of cultureel
- Over een bovengemiddelde intelligentie beschikken
- Levenslang blijven leren
- Creatief denken
- Excellente communicatieve vaardigheden bezitten
- Bereid zijn om fouten te maken
- Gevoel voor humor hebben
- Enthousiast zijn

Vialle heeft ook geïnventariseerd wat de wensen en verwachtingen zijn van de hoogbegaafde leerlingen zelf ten aanzien van hun docenten.

Voor hen behoren begrip en hulpvaardigheid tot de kernkwaliteiten van docenten. Hoewel een deel van de leerlingen vond dat hun docenten ook slim moesten zijn, was de capaciteit van de docent om hun leerproces te sturen door uitdagende opdrachten veel belangrijker. Ook werden humor, creativiteit en nieuwsgierigheid zeer gewaardeerd. Goed kunnen organiseren en het werk betekenisvol laten zijn, zijn ook belangrijke kenmerken van een goede docent voor hoogbegaafde leerlingen. Als een docent oog heeft voor de kenmerken van hoogbegaafde leerlingen en dit laat blijken in zijn pedagogisch handelen, zal dit een positieve uitwerking hebben op het functioneren van deze leerlingen. Want pas als een leerling zich veilig, geaccepteerd en gerespecteerd voelt, zal hij of zij ook bereid zijn zijn of haar competenties te benutten en in te zetten. Pas dan zal een docent er in slagen een leerling te interesseren voor verrijkingstaken of projecten.

Docenten en versnelde leerlingen

Net zoals het belangrijk is dat docenten weet hebben van en oog hebben voor de speciale kenmerken van hoogbegaafde leerlingen is ook hun houding ten opzichte van versnelling cruciaal voor het welbevinden van de hoogbegaafde leerlingen in hun

klas. Verschillende aspecten spelen hierbij een rol. Naast hun kennis van en houding tegenover hoogbegaafdheid is ook hun mening over versnelling als mogelijke interventie van belang. Veel docenten maken zich zorgen over de mogelijk negatieve consequenties van versnelling, vooral op het gebied van de sociale en emotionele ontwikkeling. Docenten die versnelling zien als een goede interventie zien echter minder emotionele problemen bij hun leerlingen dan docenten die versnelling maar zelden als een goede optie zien (Hoogeveen, Van Hell & Verhoeven, 2005). Aangezien de verwachtingen van een docent niet alleen het gedrag van de klasgenoten kan beïnvloeden, maar ook zijn of haar eigen waarneming kan dit leiden tot een 'self-fulfilling prophecy'. Ook eerdere, positieve of negatieve, ervaringen met versnelde leerlingen kunnen het oordeel van de docent beïnvloeden. Het is dus van groot belang dat docenten goed geïnformeerd zijn over zowel de kenmerken van hoogbegaafde leerlingen als de gevolgen van versnelling op de sociale, emotionele en academische ontwikkeling van deze leerlingen.

Versnellen in de schoolloopbaan

Versnellen

Onder versnellen verstaan we een onderwijskundige interventie die leerlingen op een snellere wijze of op een jongere leeftijd dan gewoonlijk door een onderwijskundig programma laat gaan (Southern, Jones & Stanley, 1993).

Men spreekt van radicale versnelling als leerlingen meer dan twee keer versneld zijn (Stanley, 1976). In mijn onderzoek is daarvan sprake bij 3 leerlingen.

Hoewel Southern, Jones en Stanley (1993) zeventien manieren van versnellen onderscheiden, zal ik mij beperken tot de in mijn onderzoek voorkomende vormen van versnellen.

- *Vervroegde toelating tot de basisschool*
Leerlingen die al voor hun vierde verjaardag naar de basisschool gaan als volwaardige leerling.
In Nederland krijgt ongeveer 5% van de basisscholen wel eens met zo'n verzoek te maken, in ongeveer 25% van de gevallen wordt dit verzoek ook gehonoreerd. Naar schatting gaat het hierbij om 18 peuters per jaar (van Gerven, 2007)
In mijn onderzoek was hiervan sprake bij twee leerlingen.
- *Overslaan van een groep*
Leerlingen die een groep helemaal overslaan, ze gaan bijvoorbeeld van groep 1 direct naar groep 3, meestal op basis van een vastgestelde voorsprong.
In mijn onderzoek kwam het overslaan van een hele groep 35 keer voor.
- *Grade telescoping*
Leerlingen die (een deel van het) curriculum in een kortere tijd doorlopen.
Ze doen bijvoorbeeld twee leerjaren in één jaar of drie leerjaren in twee.
In mijn onderzoek kwam het 31 keer voor dat een leerling twee groepen in één jaar deed, drie leerjaren in twee jaar kwam één keer voor.
- *Versnelling van een bepaald vak*

De leerling blijft in zijn eigen leeftijdsgroep, maar doorloopt één of meer vakken in een versneld tempo.

Bij de leerlingen in mijn onderzoek leidde deze vorm van versnelling uiteindelijk op een later tijdstip toch tot het overslaan van een groep.

- *Vervroegde toelating tot het Voortgezet Onderwijs*

Leerlingen die op een jongere leeftijd dan gewoonlijk naar het Voortgezet Onderwijs gaan.

Natuurlijk is daarvan sprake bij alle leerlingen die één of meer van de voorgaande vormen van versnelling hebben doorgemaakt. Onder deze vorm van versnelling zou men kunnen verstaan de leerlingen die niet in groep 8 gezeten hebben, maar direct vanuit groep 7 naar het Voortgezet Onderwijs zijn gegaan.

In mijn onderzoek was hiervan sprake bij zes leerlingen.

- *Vervroegde toelating tot de universiteit*

Leerlingen die op een jongere leeftijd dan gewoonlijk naar de universiteit gaan. Dit geldt natuurlijk voor alle leerlingen die één van de voorgaande vormen van versnelling hebben doorgemaakt.

Soms is er sprake van het gedeeltelijk volgen van universitair onderwijs terwijl de leerling nog in het Voortgezet Onderwijs zit.

Hiervan is sprake bij leerlingen die deelnemen aan het programma van het Junior College Utrecht, het Pre-University programma of het LAPP-TOP programma van de Universiteit Leiden of andere vormen van universitair onderwijs voor VWO scholieren. Zo was het in het schooljaar 2006/2007 voor 5VWO leerlingen van vier Limburgse scholen mogelijk om een module aan de Open Universiteit te volgen. Dit experiment was zo succesvol dat het in het schooljaar 2007/2008 werd voortgezet en er daarnaast in het voorjaar van 2008 ook pilots elders in het land gestart zijn.

Soms is er sprake van een individueel programma.

Dit laatste was het geval bij één van de leerlingen uit mijn onderzoek.

Effecten van versnellen

De effecten van versnelling in de schoolloopbaan op de ontwikkeling en het welbevinden van hoogbegaafde leerlingen worden al sinds de jaren '20 van de vorige eeuw is onderzocht. Vrijwel altijd is de conclusie is dat het positieve, of in elk geval geen negatieve, effecten heeft (Kulik, 2004). Leerkrachten zijn echter in het algemeen terughoudend bij het versnellen van leerlingen, zeker als het een tweede of derde versnelling betreft.

Toch is dat vaak wel nodig, juist om de problemen die men verwacht door het versnellen, te voorkomen. Docenten veronderstellen vaak, incorrect, dat de emotionele rijpheid van begaafde kinderen meer overeenkomt met hun fysieke dan met hun mentale leeftijd (Robinson, 2004).

Het idee dat kinderen het beste bij hun leeftijdgenoten kunnen blijven levert dus op twee terreinen mogelijke problemen op. In de eerste plaats is er het gevaar dat onvoldoende uitdaging op cognitief gebied leidt tot verveling, onderpresteren en mogelijk gedragsproblemen. In de tweede plaats kan het verschil in sociale en morele ontwikkeling leiden tot problemen met sociale acceptatie door de groepsgenoten. Hoewel voor leerlingen die in de indeling van Gross "moderately gifted" worden genoemd (IQ 130-144) interventies als Compacten en Verrijken, al dan niet in combinatie met één keer versnellen, adequaat kunnen zijn, is voor extreem hoogbegaafde leerlingen het bij hun leeftijdgenoten houden niet de manier om ze te "socialiseren" (Gross, 1994).

Uit longitudinaal onderzoek gedurende 20 jaar onder 60 extreem begaafde (IQ>160) kinderen in Australië (Gross, 2006) blijkt dat de grote meerderheid van de twee of drie keer versnelde leerlingen zeer tevreden is met hun leven, dat ze (onderzoeks)banen hebben op hoog niveau en goede sociale relaties. Leerlingen met vergelijkbare capaciteiten die niet of slechts eenmaal versneld zijn hebben minder hoge opleidingen, hebben in een aantal gevallen hun school zelfs niet afgemaakt, zijn minder tevreden met hun leven en hebben in veel gevallen grote moeilijkheden op sociaal gebied.

Dus juist om ook deze kinderen in staat te stellen goede sociale contacten te ontwikkelen is het nodig ze te plaatsen in een groep met kinderen van gelijke

ontwikkeling, interesses en vaardigheden, ook al zijn die kinderen een aantal jaren ouder. Natuurlijk moet een dergelijke interventie zeer zorgvuldig gebeuren en moet er met vele factoren rekening gehouden worden. Het is belangrijk dat alle partijen, school, ouders en het kind zelf, achter de beslissing staan.

Twifels bij docenten

Hoewel uitgebreid onderzoek geen aanwijzingen geeft dat versnellen of vervroegde toelating tot school nadelig is voor hoogbegaafde leerlingen, is er bij scholen en leerkrachten toch vaak veel weerstand om deze maatregel toe te passen.

De belangrijkste zorg van onderwijsgeevenden is de mogelijke schade in de sociale en emotionele ontwikkeling van versnellers (Southern, Jones & Fiscus, 1989; Townsend & Patrick, 1993).

Er zijn verschillende redenen geopperd door onderzoekers waarom onderwijsgeevenden twifelen aan de voordelen van groepen overslaan en vervroegde toelating:

- de leerlingen zouden hun academische voorsprong later weer verliezen
- de leerlingen zouden moeilijkheden ondervinden in hun sociale en emotionele ontwikkeling omdat ze relatief jong en middelmatig in hun resultaten zullen zijn vergeleken met oudere klasgenoten
- de leerlingen zouden de fysieke en sociaal-emotionele rijpheid missen om de stress van de versnelling te hanteren
- de leerlingen zouden arrogant of elitair gedrag gaan vertonen in hun houding ten opzichte van anderen (Daurio, 1979; Kulik & Kulik, 1984; Stanley, 1980)

Southern en Jones (1989) onderzochten de houding van docenten ten opzichte van versnelling. Een aantal interessante gegevens komen hieruit naar voren. Hoewel de meeste docenten van mening waren dat zowel vervroegde toelating als het overslaan van klassen in potentie schadelijk zou kunnen zijn voor leerlingen, waren ze nauwelijks op de hoogte van literatuur over dit onderwerp. Tegelijkertijd hadden de meeste docenten echter ook het idee dat kinderen koste wat het kost bij hun leeftijdgenoten houden, ongeacht hun cognitieve voorsprong, ook schadelijk kon zijn. Ze ervoeren dus duidelijk een dilemma. Daarnaast bleek dat de meeste docenten zich geen zorgen maakten over de capaciteit van de leerlingen om de academische uitdaging van een hogere klas aan te kunnen. Hun voornaamste zorg betrof de mogelijk sociale en emotionele gevolgen van de omgang met niet-leeftijdgenoten. Hierbij kan een rol spelen dat er sprake is van selectieve herinneringen. Docenten herinneren zich voornamelijk de leerlingen waarbij er

problemen waren en niet degenen waarbij alles goed ging. Ook ervaring blijkt een rol te spelen. Docenten die al ervaring hebben met versnelde leerlingen staan positiever tegenover versnelling dan docenten zonder ervaring (Southern & Jones, 1989, Townsend & Patrick, 1993)

Niet alleen het opdoen van ervaring met hoogbegaafde, versnelde leerlingen kan de houding van docenten positief beïnvloeden, ook het geven van goede informatie kan deze functie vervullen. Docenten die goede en objectieve informatie krijgen over hoogbegaafdheid en versnellen zijn daarna positiever in hun opvattingen over de sociale competentie, de motivatie voor school en de prestaties van versnelde leerlingen en minder negatief in hun opvattingen over de emotionele problemen van deze kinderen (Hoogeveen, Hell & Verhoeven, 2005).

Zoals al eerder is gezegd kunnen de opvattingen van docenten over de effecten van versnellen grote invloed hebben op de leerlingen. Een docent die negatief staat ten opzichte van versnelling en gelooft dat jonge leerlingen problemen zullen hebben kan het gedrag van een “spelende” leerling in de brugklas interpreteren als bewijs dat de betreffende leerling nog te jong en te speels is om in het Voortgezet Onderwijs te slagen. Een docent die positief denkt over de effecten van versnellen kan in hetzelfde gedrag een aanwijzing zien dat de betreffende leerling nog steeds niet genoeg wordt uitgedaagd en zich blijkbaar verveelt in de klas. De houding van de docent kan ook de houding van medeleerlingen en dus de acceptatie binnen de groep beïnvloeden.

Het is dus belangrijk dat leerkrachten en docenten goed op de hoogte zijn van de kenmerken en behoeften van hoogbegaafde leerlingen en van de effecten van mogelijke interventies zodat hun beslissingen ten aanzien van de schoolloopbaan van deze kinderen gebaseerd zijn op kennis en niet op gevoel of toevallige ervaringen.

Onderzoeksopzet

Inleiding

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Er heeft eerst een vooronderzoek plaatsgevonden waarbij zeven, twee of drie keer versnelde, leerlingen en hun ouders, apart van elkaar, uitgebreid zijn geïnterviewd over de manier waarop de versnellingen tot stand zijn gekomen en hoe zij de gang van zaken in het Voortgezet Onderwijs beleven.

De deelnemers aan dit onderzoek zijn gevonden door een oproep te plaatsen op een mailinglist voor ouders van hoogbegaafde kinderen (mhb@yahogroups.com), daarnaast zijn twee leerlingen van de school waar ik werk geïnterviewd.

Op basis van de gegevens uit dit vooronderzoek zijn toen vragenlijsten opgesteld voor zowel ouders als leerlingen die ook weer onafhankelijk van elkaar, zonder onderling overleg, moesten worden ingevuld. Om ouders en leerlingen te vinden die bereid waren zo'n vragenlijst in te vullen is een oproep¹ verspreid via Pharos, de vereniging voor ouders van hoogbegaafde kinderen, op de CPS netwerkdag hoogbegaafdheid van 8 juni 2006, op de expertmeeting hoogbegaafdheid bij het CPS van 6 september 2006, via de al eerder genoemde mailinglist, via de lijst van ECHA studenten en via enkele personen die werkzaam zijn in het veld van hoogbegaafde leerlingen. Daarnaast is via het Stedelijk Gymnasium Nijmegen en via het Corderius College Amersfoort een brief² gestuurd naar de ouders van meermaals versnelde leerlingen met het verzoek deel te nemen aan het onderzoek.

Vierentwintig ouders met dertig kinderen hebben gereageerd en een vragenlijst ontvangen.

Van zesentwintig leerlingen en hun ouders heb ik een ingevulde vragenlijst terug ontvangen.

Vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek heb ik zeven leerlingen en zes ouders een uitgebreid persoonlijk interview afgenomen. Bij één leerling en haar moeder heb ik dat interview telefonisch afgenomen op twee achtereenvolgende avonden. De twee leerlingen op

¹ Zie bijlage 1

² Zie bijlage 2

mijn eigen school heb ik tijdens een tussenuur en pauze geïnterviewd. Hun ouders en alle andere deelnemers aan de interviews heb ik thuis bezocht.

De gegevens van de geïnterviewde leerlingen vindt u in Tabel 1.

De gemiddelde leeftijd bij aanvang van het Voortgezet Onderwijs van de geïnterviewde leerlingen was 10 jaar en vier maanden.

Eén leerling is inmiddels een deel van haar voorsprong weer kwijtgeraakt (leerling I). Zij had een verkeerd profiel gekozen voor de studie die ze wilde gaan doen (geneeskunde) en heeft na haar eerste eindexamen (profiel Cultuur en Maatschappij) het jaar daarop alsnog eindexamen gedaan in het benodigde profiel (Natuur en Gezondheid).

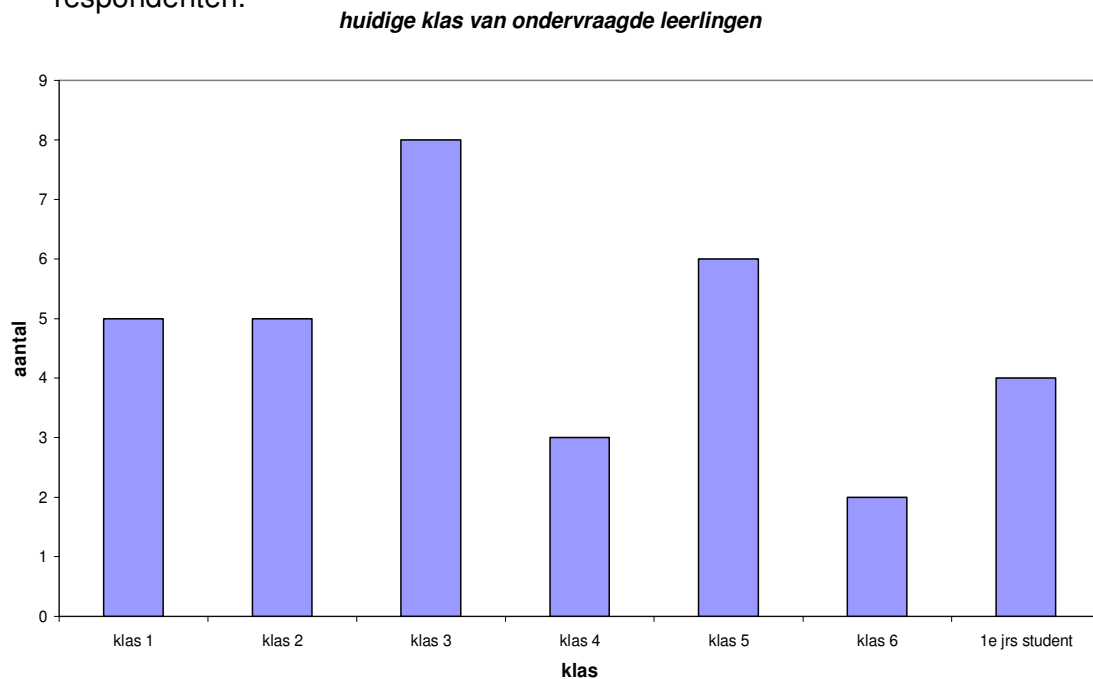
	<i>Leeftijd bij aanvang VO</i>	<i>Geslacht</i>	<i>Huidige klas</i>	<i>Huidige leeftijd</i>
Leerling S	10 jaar 2 maanden	M	1	10 jaar
Leerling F	10 jaar 7 maanden	M	3	13 jaar
Leerling A	9 jaar 7 maanden	V	4	13 jaar
Leerling Sa	10 jaar 8 maanden	V	4	14 jaar
Leerling T	10 jaar 0 maanden	V	5	14 jaar
Leerling J	10 jaar 10 maanden	M	1 ^e jaars student	17 jaar
Leerling I	10 jaar 7 maanden	V	1 ^e jaars student	18 jaar

Tabel 1 **Gegevens van de leerlingen die deelnamen aan het vooronderzoek**

Hoofdonderzoek

Voor het hoofdonderzoek zijn vragenlijsten³ gestuurd aan ouders en kinderen die gereageerd hebben op één van de oproepen die via de hierboven genoemde kanalen zijn verspreid. In totaal hebben 26 leerlingen, 13 jongens en 13 meisjes, de vragenlijst ingevuld. Alle respondenten deden op het moment van invullen een VWO opleiding of hadden die het jaar daarvoor afgerond.

In figuur 4 ziet u een overzicht van de verdeling over de verschillende klassen van de respondenten.

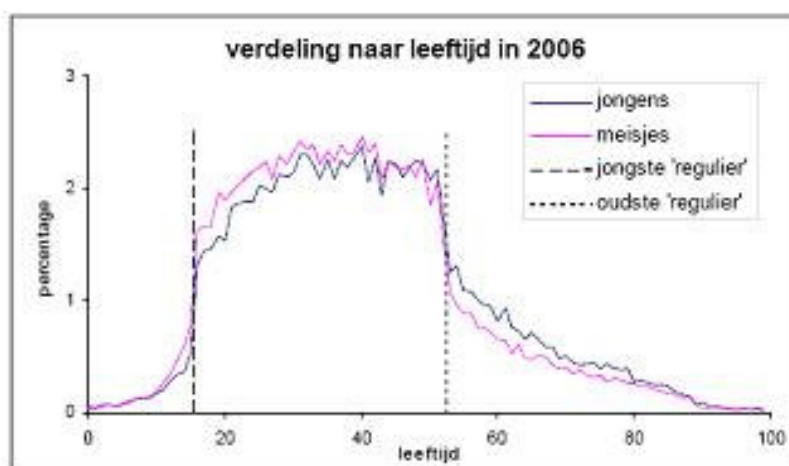

Figuur 4 *Klas op het moment van invullen van de vragenlijst*

Voor mijn onderzoek heb ik gezocht naar leerlingen die twee of drie keer versneld zijn. Ik heb daarom in mijn oproep gevraagd naar leerlingen die op 1 oktober van het jaar dat ze in de brugklas zaten 10 jaar of jonger waren. Weliswaar is bij de invoering van de Wet op het Primair Onderwijs in de jaren '80 de 1 oktobergrens verdwenen, maar in de praktijk blijken veel scholen die nog steeds te hanteren, getuige onderstaand citaat uit "Terugblik en resultaten. Eindtoets Basisonderwijs 2006"

³ Zie bijlage 3

“Volgens de regelgeving die gold voor de invoering van het Basisonderwijs (begin jaren 80) werden leerlingen pas tot de eerste klas toegelaten als ze zes jaar werden voor 1 oktober van het lopende jaar. Als die regel nu nog zou worden toegepast, zou dit betekenen dat leerlingen die zonder vertraging hun schoolloopbaan volbrengen en in februari 2006 in groep 8 zitten, geboren zijn tussen 1 oktober 1993 en 30 september 1994. De twee verticale stippellijnen in de figuur komen met deze data overeen. Uit de scherpe stijging en de scherpe daling van de twee curves op die plaatsen kunnen we concluderen dat deze regel in de praktijk nog steeds wordt toegepast. Leerlingen met een code groter dan 52 (rechts van de rechtse stippellijn) zijn leerlingen die om een of andere reden vertraging hebben opgelopen, ze zijn bijvoorbeeld later begonnen in groep 3 of zijn gedoubleerd. Leerlingen met een leeftijdscode kleiner dan 16 (links van de linkse stippellijn) zijn ‘voorlijke’ leerlingen die waarschijnlijk eerder aan groep drie begonnen zijn dan volgens de oude regelgeving toegestaan was of die een klas hebben overgeslagen. Er zijn opmerkelijke zaken op te merken aan de hand van de figuur. Ten eerste er zijn meer voorlijke meisjes dan jongens. Ten tweede zijn er bij de vertraagde leerlingen meer jongens dan meisjes. Tot slot zijn bij de reguliere leerlingen de jongens gemiddeld ouder dan de meisjes, want bij de jongsten onder de regulieren zijn de meisjes in de meerderheid.”

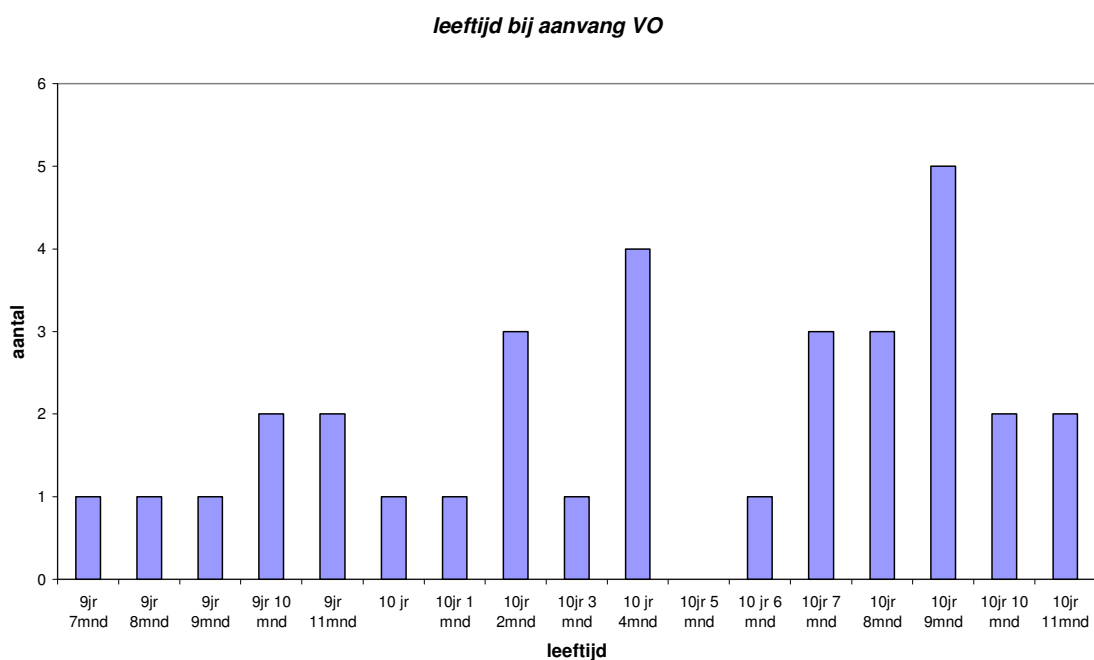

Figuur 5 **Leeftijdsverdeling van leerlingen die in 2006 deelnamen aan de Eindtoets Basisonderwijs (Bron: CITO)**

Hoewel leerlingen die tussen 1 oktober en 1 januari geboren zijn formeel dus niet tot de versnelde leerlingen behoren, blijken ook de scholen in het Voortgezet Onderwijs ze wel als dusdanig te zien. Ik heb me daarom bij de definitie van versnelde leerlingen gehouden aan de dagelijkse praktijk en 1 oktober als grens van al dan niet

versneld zijn gehanteerd.

Van de leerlingen die aan mijn onderzoek hebben deelgenomen (vooronderzoek + hoofdonderzoek) varieerde de leeftijd bij aanvang van het Voortgezet Onderwijs van 9 jaar en 7 maanden tot 10 jaar en 11 maanden. De gemiddelde leeftijd was 10 jaar en 4 maanden. In figuur 6 ziet u de verdeling van de leeftijden bij aanvang van het Voortgezet Onderwijs.

Figuur 6 *Leeftijd bij aanvang VO*

Het blijkt erg moeilijk te achterhalen hoeveel leerlingen jaarlijks als meermaals versnelde aan het Voortgezet Onderwijs beginnen. Het Centraal Bureau voor de Statistiek houdt alleen bij hoeveel leerlingen versneld aan het Voortgezet Onderwijs beginnen, dus hoeveel leerlingen 11 jaar of jonger zijn. Het CBS hanteert hierbij wel de wettelijke datum van 1 januari en berekent de leeftijd van de leerlingen als het verschil tussen het geboortjaar en 31 december van het lopende schooljaar. Het aantal versnelde leerlingen in de afgelopen jaren vindt u in tabel 2.

Hoewel we uit deze tabel geen gegevens kunnen halen voor de meermaals versnelde leerlingen, valt wel op dat het aantal één of meer keer versnelde leerlingen

toeneemt. Er is niet alleen sprake van een toename in absolute aantallen (met uitzondering van de dip in schooljaar 2002/2003), maar ook van een relatieve toename. Als we het aantal versnelde leerlingen afzetten tegen de totale VO populatie zien we namelijk ook een toename. Van de schooljaren in deze tabel worden op de site van het CBS alleen de totale aantallen vermeld van 2000, 2004 en 2005.

Het aandeel van de versnelde leerlingen is hier resp. 0,15%, 0,19% en 0,20%.

Schooljaar	Aantal leerlingen van 11 jaar of jonger
1994/'95	750
1995/'96	780
1996/'97	870
1997/'98	970
1998/'99	1060
1999/'00	1280
2000/'01	1380
2001/'02	1390
2002/'03	1070
2003/'04	1560
2004/'05	1810
2005/'06	1960

Tabel 2 **Aantal leerlingen van 11 jaar of jonger in het Voortgezet Onderwijs**
(Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek)

Omdat ik toch graag een indicatie wilde hebben van het aantal leerlingen dat jaarlijks als twee of meer keer versnelde aan het Voortgezet Onderwijs begint heb ik het CITO om cijfers gevraagd. De afgelopen twee jaar hebben zij in hun terugblik op de resultaten van de Eindtoets Basisonderwijs een hoofdstuk gewijd aan de verschillen in leeftijd en scores op de toets. In de grafiek (figuur 5) is echter geen informatie af te lezen over leerlingen die meer dan 160 dagen jonger zijn. De grafiek is opgedeeld in eenheden van 10 dagen, leeftijdscode 16 komt daarbij overeen met leerlingen die op

1 oktober 1993 geboren zijn en dus op die datum 12 werden in groep 8. Leerlingen met een leeftijdscode lager dan 16 waren op die datum dus nog geen 12 jaar. Aangezien de volgende 1 oktobergrens in de grafiek op 52 ligt, beslaat een volledig jaar 36 eenheden van 10 dagen. Leerlingen die meer dan één keer versneld zijn moeten dus een leeftijdscode hebben lager dan -20. Op mijn verzoek heeft het CITO uitgebreidere informatie gestuurd over de leeftijdsverdeling van de jongere leerlingen.

De gegevens over de leeftijd-frequenties van de deelnemers aan de Eindtoets Basisonderwijs 2006 van het CITO vindt u in tabel 3. Hierin zijn alleen de gegevens opgenomen van leerlingen met een leeftijdscode van -21 of lager. Leeftijdscode -50 betekent -50 of jonger.

Leeftijdscode	Aantal jongens	Aantal meisjes
-50	21	9
-49	0	1
-48	0	1
-47	3	1
-46	3	3
-45	1	0
-44	1	0
-43	2	0
-42	0	1
-41	1	0
-40	2	0
-39	0	4
-38	1	1
-37	3	2
-36	1	1
-35	0	0
-34	1	0
-33	1	1
-32	0	0
-31	0	3

-30	2	1
-29	0	1
-28	1	4
-27	3	0
-26	5	3
-25	2	2
-24	5	3
-23	9	7
-22	10	4
-21	13	6
Totaal	91 jongens	59 meisjes
	150 leerlingen	

Tabel 3 Leeftijd-frequentie van meer dan 1x versnelde leerlingen (Bron CITO)

In 2006 hebben 145.742 leerlingen deelgenomen aan de Eindtoets Basisonderwijs, voor de frequentieverdeling naar leeftijd is gebruik gemaakt van de gegevens van 144.274 leerlingen omdat in 1468 gevallen gegevens over geboortedatum en/of geslacht niet beschikbaar waren.

In totaal waren 150 van deze leerlingen meer dan één keer versneld, dat is 0,01%. Dit percentage komt overeen met het aantal “exceptionally gifted” in de indeling van Gross (zie hoofdstuk 1).

Onderzoeksvraag

Zowel uit ervaringen van ouders als uit literatuur over de houding van docenten (zie hoofdstuk 4) blijkt dat “men” (familie, andere ouders, leerkrachten ...) verwacht dat er na meer dan één versnelling op de basisschool problemen zullen komen in het Voortgezet Onderwijs. Het idee dat het voor sommige kinderen nodig is om meerdere malen te versnellen en dat dat ook goed zou kunnen gaan lijkt voor velen moeilijk te bevatten. Omdat ik graag wilde onderzoeken of deze, min of meer algemeen heersende, ideeën kloppen luidt mijn hoofdvraag dan ook:

Ontstaan er in het voortgezet onderwijs problemen met leerlingen die meer dan één keer versneld zijn in het basisonderwijs?

De grootste angst, die ook het meest vaak genoemd wordt, is dat er op sociaal gebied problemen zullen ontstaan. Docenten zijn bang dat de sociale en emotionele ontwikkeling van de versnelde leerlingen mogelijk schade zal oplopen (Townsend & Patrick, 1993, Southern, Jones & Fiscus, 1989). De omgeving is vaak bang dat leerlingen onvoldoende aansluiting zullen hebben bij en/of onvoldoende geaccepteerd zullen worden door medeleerlingen die twee of drie jaar ouder zijn.

Mijn eerste deelvraag luidt dan ook:

Hoe is in het voortgezet onderwijs de aansluiting op sociaal gebied van leerlingen die in het basisonderwijs meer dan één keer versneld zijn?

Om deze vraag te onderzoeken heb ik de leerlingen zowel gevraagd naar de contacten in de klas in het Voortgezet Onderwijs als naar het aantal vriendschappen (vraag 24 en 25 van de leerlingenvragenlijst). Ik heb ze gevraagd om dit te vergelijken met de situatie op de basisschool. Omdat de situatie in het Voortgezet Onderwijs natuurlijk voor alle leerlingen anders is dan op de basisschool heb ik ook gevraagd naar het effect op het aantal contacten en het aantal vriendschappen van de versnellingen op de basisschool (vraag 9, 14 en 20 van de leerlingenvragenlijst). Verder heb ik de leerlingen ondervraagd over de reacties van oude en nieuwe klasgenoten op elke versnelling en naar de reacties van klasgenoten in het Voortgezet Onderwijs op hun leeftijd (vraag 7, 8, 12, 13 en 22 van de leerlingen vragenlijst).

Om te onderzoeken of de versnelde leerlingen alleen op school, gedwongen door hun cognitieve voorsprong, contact hebben met oudere kinderen of dat ze ook in andere omstandigheden met niet-leeftijdgenoten omgaan heb ik ze ook gevraagd naar hun buitenschoolse activiteiten en de leeftijd van hun club- of ploeggenoten daar (vraag 36 van de leerlingenvragenlijst).

Ook de ouders heb ik gevraagd naar de contacten en vriendschappen voor en na de verschillende versnellingen (vraag 16 en 17 van de oudervragenlijst), de contacten en vriendschappen in het voortgezet onderwijs (vraag 28 en 29 van de

oudervragenlijst) en de reacties van klasgenoten op de jonge leeftijd van hun kind (vraag 30 van de oudervragenlijst). Ook de vraag naar de leeftijd van de relaties in de buitenschoolse activiteiten is aan de ouders gesteld (vraag 31).

Omdat de houding van docenten van grote invloed kan zijn op de acceptatie van de jonge leerlingen door de klas (Hoogeveen, van Hell en Verhoeven, 2005) heb ik zowel de ouders als de leerlingen ook gevraagd naar de reacties van docenten in het Voortgezet Onderwijs op deze meermaals versnelde leerlingen (vraag 23 van de leerlingenvragenlijst en vraag 31 van de oudervragenlijst). De ouders heb ik daarnaast ook ondervraagd over de houding van de basisschool ten opzichte van de versnellingen (vraag 11 t/m 15 van de oudervragenlijst) en de houding van de school voor Voortgezet Onderwijs bij de aanname van deze jonge leerlingen (vraag 20 en 21 van de oudervragenlijst).

Hoewel de zorg om de sociale en emotionele ontwikkeling het grootst is zijn er ook zorgen om de cognitieve ontwikkeling. Er zijn docenten die bang zijn dat de academische voorsprong maar tijdelijk is of dat de academische druk op den duur te hoog zal zijn voor de jonge leerlingen (Southern, Jones & Fiscus, 1989)

Mijn tweede deelvraag is dan ook:

Hoe gaat het op cognitief gebied in het Voortgezet Onderwijs met leerlingen die in het basisonderwijs twee of meer keer versneld zijn?

In dit kader heb ik gevraagd naar de huidige resultaten op school (vraag 31 van de leerlingenvragenlijst) en of de ondervraagde versnelde leerlingen ooit zijn blijven zitten in het Voortgezet Onderwijs (vraag 32 van de leerlingenvragenlijst en vraag 36 van de oudervragenlijst). Daarnaast heb ik gevraagd naar eventueel extra aanbod en extra begeleiding voor hoogbegaafde en /of (heel) jonge leerlingen op de school voor Voortgezet Onderwijs (vraag 27 t/m 30 van de leerlingenvragenlijst en vraag 22 t/m 27 van de oudervragenlijst) om te zien of er een verband is tussen extra aanbod en/of aandacht en de behaalde resultaten.

Resultaten van het onderzoek

De vragenlijsten voor zowel ouders als leerlingen waren opgedeeld in drie onderdelen: algemeen, basisonderwijs en voortgezet onderwijs.

De resultaten worden ook in drie gedeeltes gepresenteerd.

Algemeen

De leerlingenvragenlijsten zijn ingevuld door 13 jongens en 13 meisjes. De gemiddelde leeftijd bij de start van het Voortgezet Onderwijs was 10 jaar en 4 maanden. De jongste leerling was 9 jaar en 8 maanden bij aanvang van het schooljaar, de oudste was 10 jaar en 11 maanden. In tabel 4 ziet u de verdeling van de leeftijden bij aanvang van het Voortgezet Onderwijs (in figuur 6 in het vorige hoofdstuk kunt u de verdeling vinden van de leeftijden van de leerlingen van voor- en hoofdonderzoek samen).

Leeftijd bij aanvang VO	Aantal
9 jaar 8 maanden	1
9 jaar 9 maanden	1
9 jaar 10 maanden	2
9 jaar 11 maanden	2
10 jaar 0 maanden	0
10 jaar 1 maand	1
10 jaar 2 maanden	2
10 jaar 3 maanden	1
10 jaar 4 maanden	4
10 jaar 5 maanden	0
10 jaar 6 maanden	1
10 jaar 7 maanden	1
10 jaar 8 maanden	2
10 jaar 9 maanden	5
10 jaar 10 maanden	1
10 jaar 11 maanden	1

Aangezien ik in de vragenlijst heb gevraagd naar de leeftijd bij het begin van het Voortgezet Onderwijs en het begin van het schooljaar per regio en per schooljaar verschilt, is uit deze tabel niet precies na te gaan hoe oud de leerlingen waren op 1 oktober van het jaar dat ze in de brugklas zaten. Als we als begin van het schooljaar 1 september aanhouden zouden vier leerlingen uit deze tabel drie keer versneld zijn, namelijk de leerlingen die 9 jaar en 10 maanden of jonger waren. Uit de antwoorden op de vragenlijsten blijkt echter dat maar twee leerlingen aangeven dat ze drie keer versneld zijn. Voor de twee leerlingen van 9 jaar en 10 maanden zal de brugklas dus waarschijnlijk al in augustus begonnen zijn.

Tabel 4 **Leeftijd bij aanvang VO**

De deelnemers kwamen uit alle klassen van het VWO en twee van hen hadden het VWO al afgesloten. Een van de leerlingen uit 5 VWO had hiervoor al een Havo-diploma gehaald.

Huidige klas	Aantal
Klas 1	4
Klas 2	5
Klas 3	7
Klas 4	1
Klas 5	5
Klas 6	2
1 ^e jaars student	2

De verdeling over hun huidige klassen ziet u in tabel 5, de verdeling over de huidige klassen van alle leerlingen uit voor- en hoofdonderzoek kunt u in het vorige hoofdstuk vinden in figuur 4.

Tabel 5 Huidige klas ondervraagde leerlingen

Om te onderzoeken of de plaats in het gezin invloed heeft op het al dan niet versnellen heb ik gevraagd naar het aantal broers en zussen en de plaats in het gezin.

Tabel 6 Aantal broers en zussen

Aantal broers en zussen	Aantal
Enig kind	3
1 broer of zus	12
2 broers of zussen	8
3 broers of zussen	3

Tabel 7 Plaats in het gezin

Plaats in het gezin	Aantal
Enig kind	3
Oudste	10
Middelste	4
Jongste	9

Van de 23 leerlingen met broers en zussen zijn er 10 de oudste en 9 de jongste van het gezin. Het lijkt er dus niet op dat de positie in het gezin veel invloed heeft op het al dan niet versnellen. Wel is het zo dat er een aantal broers en zussen aan het onderzoek hebben meegedaan. Het lijkt er dus wel op dat het binnen één gezin vaker voorkomt dat kinderen meermaals versnellen, een aantal had ook een broer of zus die één keer versneld was. Ook in het vooronderzoek deden twee broers mee, hun andere broer was één keer versneld. Van de overige vijf deelnemers aan het vooronderzoek waren er drie enig kind.

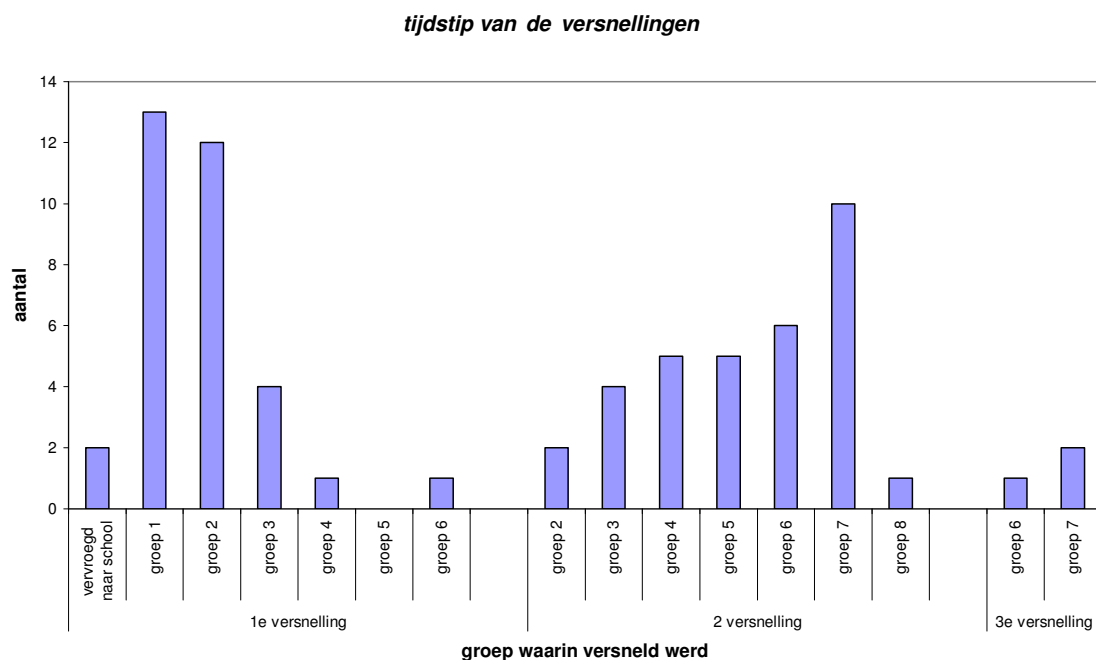
Het aantal middelste kinderen is duidelijker lager. Voor een deel komt dit natuurlijk doordat er veel twee kind gezinnen deelnamen (12 van de 26 leerlingen hadden

maar één broer of zus), maar van de 11 leerlingen met twee of drie broers en zussen waren slechts vier de middelste uit het gezin. Dit zou er op kunnen duiden dat middelste kinderen minder vaak extreem versnellen dan oudste of jongste. Als we echter de middelste kinderen wat nader bekijken blijkt één van hen in de brugklas te zitten, zodat van het jongere broertje of zusje nog niet bekend is of die meermaals versneld is, zijn oudere zus is eenmaal versneld. Ook van één van de anderen zitten de twee jongere gezinsleden nog in het basisonderwijs, zijn oudere broer is ook twee keer versneld. Van de twee overige middelste kinderen was bij één de jongste uit het gezin ook deelnemer aan het onderzoek. Van het andere middelste kind zijn geen gegevens over de overige gezinsleden bekend. De plaats in het gezin lijkt dus geen invloed te hebben.

Basisonderwijs

De leerlingen uit mijn onderzoek zijn allemaal in het basisonderwijs twee of drie keer versneld. Ik heb zowel de ouders als de kinderen gevraagd op wat voor manier die versnellingen tot stand zijn gekomen en in welke groepen dat is gebeurd.

In figuur 7 is weergegeven in welke groepen de versnellingen hebben plaatsgevonden (van leerlingen van voor- en hoofdonderzoek samen, in totaal 33 leerlingen)

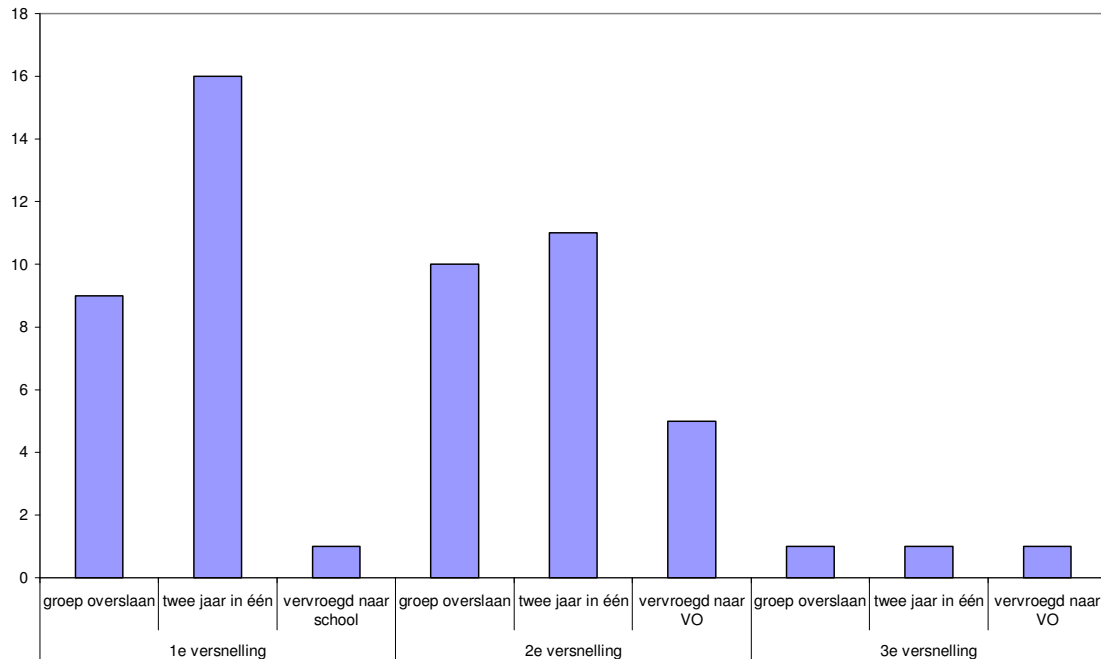
Figuur 7 Groep waarin de versnellingen plaatsvonden

Uit de figuur blijkt duidelijk dat de eerste versnelling het meest vaak plaatsvindt in groep 1 en 2, 25 van de 33 leerlingen versnelden voor de eerste keer in één van die groepen. Bij de tweede versnelling is de variatie veel groter, maar er is een duidelijke piek in groep 7. Tien van de 33 leerlingen versnelden in deze groep, zes van hen sloegen groep 8 over (twee uit het vooronderzoek, vier uit het hoofdonderzoek) en gingen dus vanuit groep 7 direct naar het Voortgezet Onderwijs. Vier van deze leerlingen deden groep 7 en 8 in één jaar, één van hen deed dat thuis en zat dus helemaal niet meer op school.

De ene leerling die in groep 8 versnelde ging in november alsnog naar de brugklas.

Van de drie leerlingen die drie keer versnelden (twee meisjes en een jongen), gingen de twee meisjes vervroegd naar de basisschool, de jongen heeft groep 2 overgeslagen. Alle drie hebben ze als tweede versnelling groep 4 overgeslagen. De derde versnelling was voor alle drie verschillend. Een meisje heeft groep 7 overgeslagen, het andere meisje ging van groep 7 direct naar het Voortgezet Onderwijs. De jongen deed groep 7 en 8 in één jaar, hij is tijdens de basisschoolperiode drie keer van school veranderd.

In figuur 8 wordt een overzicht gegeven van de manieren van versnellen bij de 26 leerlingen van de vragenlijst.

Figuur 8 Manieren van versnellen

De ouders heb ik daarnaast ook nog gevraagd naar de rol van de school in het versnellen: waren ouders en school het er over eens dat er versneld moest worden en zo niet, wat waren dan de argumenten om er tegen te zijn?

Het initiatief tot de versnellingen werd bij de 26 leerlingen van de vragenlijst zes keer door de school genomen, bij één kind was dat de school in Frankrijk waar ze het grootste deel van het jaar zat, de school in Nederland was het er niet mee eens, maar moest wel meegaan. Deze moeder geeft aan dat het verschil in benadering tussen Frankrijk en Nederland heel groot is.

“Het (versnellen) was alleen in Nederland moeilijk, ze (de scholen) zagen al problemen voor ze het kind gezien hadden. In Frankrijk zijn ze juist “trots” op goede leerlingen en vinden ze dat kinderen die meer kunnen ook de kans gegeven moet worden om meer te doen”.

Negen keer geven de ouders aan dat het initiatief van henzelf en/of hun kind kwam en zeven ouders geven aan dat er in overleg tussen ouders en school besloten werd tot versnelling. Twee ouders geven aan dat zij zelf het initiatief namen tot de eerste versnelling, maar dat de school de tweede versnelling voorstelde. Twee ouders geven juist aan dat de school met het initiatief tot de eerste versnelling kwam, maar

dat de tweede versnelling in het ene geval van de ouders kwam en in het tweede geval in overleg tussen ouders en school tot stand kwam.

Op de vraag of er overeenstemming was tussen ouders en school over de versnellingen wordt 14 keer ja geantwoord. Voor de overige 12 leerlingen geldt dat in 8 gevallen de school tegen was. De andere 4 hebben wisselende ervaringen. Een keer was de school de eerste keer tegen maar bij de tweede versnelling wel voor. Een andere ouder geeft aan dat de eerste school tegen was, maar de tweede school voor (een deel van de leerlingen is één of meer keren van school gewisseld). De leerling bij wie de school in Frankrijk voor was en de school in Nederland tegen is hierboven al beschreven. Tenslotte was er een school die eigenlijk tegen was, maar zich door de argumenten van professor Span liet overtuigen. Slechts ongeveer de helft van de leerlingen (14 van de 26) trof dus een school waar er gelijk overeenstemming was over de noodzaak tot versnellen.

Als er geen sprake was van overeenstemming was het steeds de school die er tegen was, nooit hadden ouders of leerlingen zelf reserves bij het versnellen. In de meeste gevallen (11) was de school gewoon tegen, in een paar gevallen lag het gecompliceerder. Zoals al eerder beschreven, was bij de leerlinge uit Frankrijk alleen de Nederlandse school tegen, maar er waren ook gevallen van verdeeldheid binnen de school. Een ouder geeft aan dat de leerkrachten van groep 2 tegen waren, terwijl die van groep 3 juist aandrongen, een andere ouder geeft aan dat alleen de eigen leerkracht voor was, maar de rest van het team en de directie tegen.

De argumenten van de scholen om tegen een versnelling te zijn hadden nooit betrekking op de cognitieve ontwikkeling van het kind. Geen enkele school noemde angst voor problemen op cognitief gebied als argument voor het niet willen versnellen.

Wel was er angst voor problemen op sociaal en/of emotioneel gebied of voor problemen later of in het Voortgezet Onderwijs.

In tabel 8 wordt weergegeven hoe vaak deze argumenten voorkwamen.

Argumenten om tegen te zijn	Aantal
Angst voor problemen later/in het VO	6
Angst voor problemen op sociaal gebied	8
Angst voor problemen op emotioneel gebied	9
Angst voor problemen op cognitief gebied	0
Anders *	4

Tabel 8
Argumenten van school tegen versnelling

* men noemde verschillende redenen, die hieronder worden weergegeven:

- de school durfde de verantwoording niet aan, de ouders moesten een papier ondertekenen dat ze zelf de volledige verantwoording namen
- de school zag niet dat het kind onderpresteerde, maar vond hem (hoogstens) een mavo-leerling
- de school zag geen voorsprong
- onbekendheid met hoogbegaafdheid

Hoewel er dus niet altijd overeenstemming was en de scholen argumenten hadden om tegen de versnelling te zijn, zijn de leerlingen uit mijn onderzoek uiteindelijk allemaal wel twee of drie keer versneld. De argumenten om toch wel te versnellen vindt u in tabel 9.

Argumenten om te versnellen	Aantal
Kind past cognitief beter in een hogere groep/ heeft een grote cognitieve voorsprong	23
Kind past sociaal beter in een hogere groep/ meer kans op aansluiting bij klasgenoten	10
Angst voor motivatieverlies/onderpresteren	13
Anders	7

Tabel 9
Argumenten voor versnelling

Het is duidelijk dat bij de meeste leerlingen de cognitieve voorsprong een belangrijk argument was, het wordt bij 23 van de 26 leerlingen genoemd door de ouders, toch was het slechts voor 5 leerlingen het enige argument. Voor 3 leerlingen werd naast de cognitieve voorsprong ook de sociaal betere aansluiting genoemd en voor 9 leerlingen speelde de angst voor onderpresteren een rol naast de cognitieve voorsprong. Voor 6 leerlingen werden alle drie de argumenten genoemd. Voor twee leerlingen werd deze vraag niet ingevuld omdat er in volledige harmonie met school

besloten werd tot versnellen en men het blijkbaar daarom niet nodig vond om de argumenten voor en tegen te benoemen. De andere ouder die de cognitieve voorsprong niet als argument noemde gaf haar opmerkingen onder de categorie 'anders'.

In deze categorie werden de volgende argumenten genoemd:

- kinderen die meer kunnen ook de kans geven om meer te doen (in Frankrijk)
- kind had totaal geen aansluiting bij klasgenootjes, vond hen baby's
- kind past emotioneel beter bij nog veel oudere kinderen
- pesterijen van de leerkracht
- kind had geen zin meer om naar school te gaan
- kind kon naar het Olympium- VWO voor hoogbegaafden
- 1^e versnelling: kind hoorde volgens de school niet meer bij de kleuters
- 2^e versnelling: kind was zeer depressief, had uitdaging nodig

Daarnaast heb ik gevraagd naar de reacties van klasgenoten in de oude en de nieuwe klas en naar het aantal vrienden en vriendinnen voor en na elke versnelling, de ouders is gevraagd naar de contacten met klasgenoten voor en na de versnellingen en het al dan niet hebben van vrienden en vriendinnen. Omdat het aantal leerlingen dat voor de derde keer versnelde erg klein is heb ik die niet meegenomen in onderstaande tabellen en figuren over de contacten en vriendschappen.

De gegevens over de reacties van oude en nieuwe klasgenoten vindt u in tabel 10.

Reacties	Oude klas		Nieuwe klas	
	Na 1^e versnelling	Na 2^e versnelling	Na 1^e versnelling	Na 2^e versnelling
Goed	5	13	11	15
Vervelend	1	4	2	5
Niet	2	4	3	3
Weet ik niet (meer)	16	4	9	1
Niet van toepassing*	2 **	1	1	2***

Tabel 10 Reacties oude en nieuwe klas op de versnellingen

* Deze leerlingen zaten in een gemengde klas en bleven na de versnelling in dezelfde klas zitten, maar in een andere groep.

** Voor één leerlinge geldt dat ze vervroegd naar school ging en er dus geen oude klas was die kon reageren.

*** Een leerling heeft groep 7 en 8 thuis gedaan en had dus geen nieuwe klasgenoten.

Dat zoveel leerlingen (16 van de 26) aangeven dat ze niet meer weten hoe de oude klas op de eerste versnelling reageerde komt waarschijnlijk doordat het merendeel van de versnellingen plaats vond in groep 1 en 2 toen de leerlingen nog erg jong waren. De ene leerling die aangeeft na de tweede versnelling niet te weten hoe zijn oude klas reageerde ging vanuit groep 7 direct naar het Voortgezet Onderwijs en heeft zijn oude klasgenoten nooit meer gezien.

De nieuwe klasgenoten lijken in het algemeen goed te reageren op de komst van de versnellers in hun klas, in meer dan de helft van de gevallen wordt er goed of niet gereageerd. Na de eerste versnelling geven slechts twee leerlingen aan dat er vervelend gereageerd wordt, zij geven hier geen uitleg bij. Na de tweede versnelling geven vijf leerlingen aan dat de reacties in de nieuwe klas vervelend zijn, één van hen geeft aan dat hij erg gepest is, een ander dat hij al na zes weken naar een andere school ging. Opvallend is dat van de vijf leerlingen die aangeven dat de nieuwe klas vervelend reageerde er drie in groep 5 voor de tweede keer versnelden, de twee anderen in groep 4 en groep 6. In totaal versnelden slechts vijf leerlingen in groep 5 voor de tweede keer. Gelukkig blijkt dat deze leerlingen in het Voortgezet Onderwijs meestal andere ervaringen hebben. Van de vijf met vervelende reacties na de tweede versnelling geeft slechts één aan dat hij ook in het Voortgezet Onderwijs vervelende reacties had, deze leerling heeft ouders die heel negatief zijn over het onderwijs en hij is op de basisschool maar liefst drie keer van school veranderd, hij is drie keer versneld. Ondanks deze vervelende reacties geeft deze leerling aan dat hij, als hij het over mocht doen, weer voor drie versnellingen zou kiezen: *“Het heeft voordelen en nadelen, ik heb leren omgaan met de nadelen en het heeft dus nu vooral voordelen”*.

De andere vier met vervelende reacties van nieuwe klasgenoten geven aan dat hun klasgenoten in het Voortgezet Onderwijs leuk (2x) of heel gewoon (2x) reageerden. Hun contacten met klasgenoten in het Voortgezet Onderwijs zijn meer (3x) of

ongeveer hetzelfde (1x) als op de basisschool. Het aantal vrienden en vriendinnen is meer (2x) of ongeveer hetzelfde (2x) als op de basisschool. De vervelende reacties zijn dus niet blijvend.

Een meisje dat aangeeft dat de leerlingen zowel in de oude als de nieuwe klas goed reageerden op de tweede versnelling geeft daarnaast aan dat ze 'een beetje jaloers' waren.

Alle leerlingen antwoorden positief op de vraag of ze in het basisonderwijs vrienden en vriendinnen hadden, hoewel soms de kanttekening gemaakt wordt dat het maar om één vriend(in) gaat. De antwoorden op de vraag naar het aantal vrienden en vriendinnen na de versnellingen vindt u in Tabel 11.

<i>Aantal vrienden en vriendinnen voor en na de versnellingen</i>	
In alle klassen ongeveer evenveel	15
Meer na de eerste versnelling	4
Meer na de tweede versnelling	4
Minder na de eerste versnelling	3
Minder na de tweede versnelling	6

Tabel 11 Aantal vrienden en vriendinnen voor en na de versnellingen

De meeste leerlingen (15 van de 26) geven aan dat er niet veel verschil is in aantal vrienden en vriendinnen ongeacht de versnellingen. Er zijn ongeveer even veel leerlingen die na de versnellingen meer vrienden en vriendinnen hebben als leerlingen die aangeven dat het aantal minder is.

Van de drie leerlingen die aangeven dat het aantal vrienden na de eerste versnelling minder is, geeft er één aan na de tweede versnelling juist meer vrienden te hebben.

De leerling die aangeeft zowel na de tweede als de derde versnelling minder vrienden te hebben, is beide keren van school veranderd. Het opnieuw je plaats moeten vinden op een nieuwe school in een al bestaande klas zal het vinden van nieuwe vrienden waarschijnlijk niet positief beïnvloeden.

De antwoorden van de ouders op de vraag naar vrienden en vriendinnen worden weergegeven in tabel 12.

<i>Heeft het kind vrienden en vriendinnen?</i>		
<i>Voor 1^e versnelling</i>	<i>Na 1^e versnelling</i>	<i>Na 2^e versnelling</i>

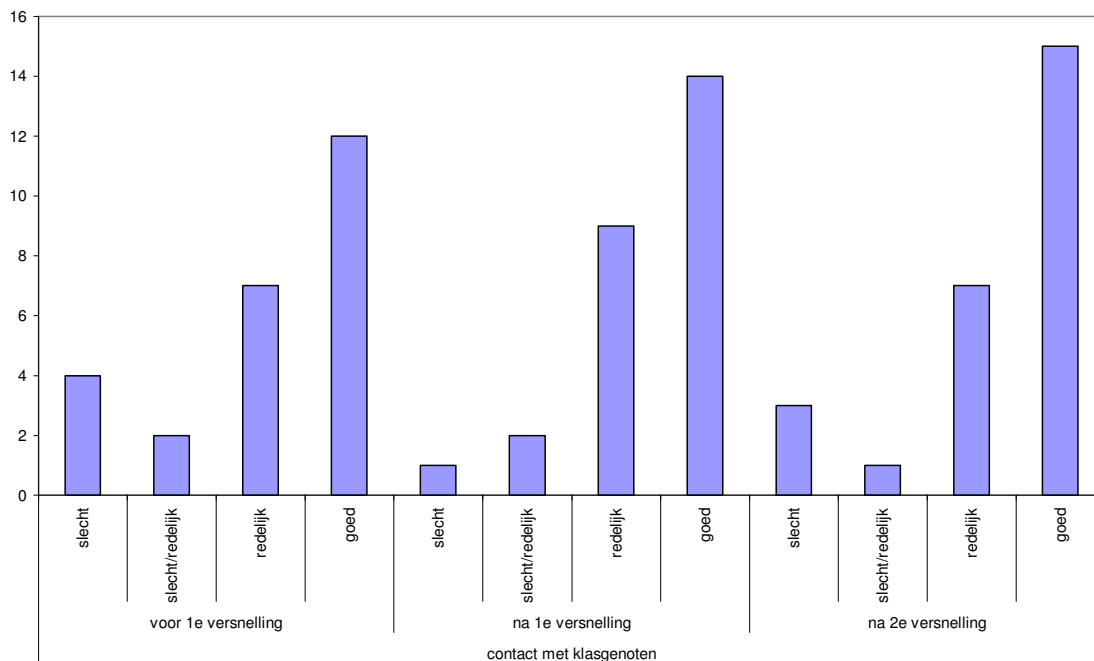
Ja	Nee	Ja	Nee	Ja	Nee
18	6	21	5	22	3

Tabel 12 Vrienden en vriendinnen volgens de ouders

Zoals uit de tabel blijkt constateren de ouders dat er na de versnellingen iets meer vriendschappen zijn dan voor de versnellingen. Het aantal ouders dat aangeeft dat het kind geen vrienden en vriendinnen heeft neemt af na de versnellingen. Eén ouder plaatst er wel een kanttekening bij: *“Zij noemde het vriendinnen, in werkelijkheid heeft ze geen hechte vriendschappen opgebouwd”*.

De antwoorden van de ouders over de contacten met klasgenoten zijn te vinden in figuur 9.

Een ouder geeft aan dat het na versnellingen steeds een tijd duurde voor het kind haar plaats gevonden had. *“In het begin van een nieuwe klas ging ze steeds met iedereen één keer spelen, daarna was het moeilijk om er tussen te komen vanwege al bestaande groepjes, na 8 à 9 maanden had ze steeds haar plek gevonden”*.

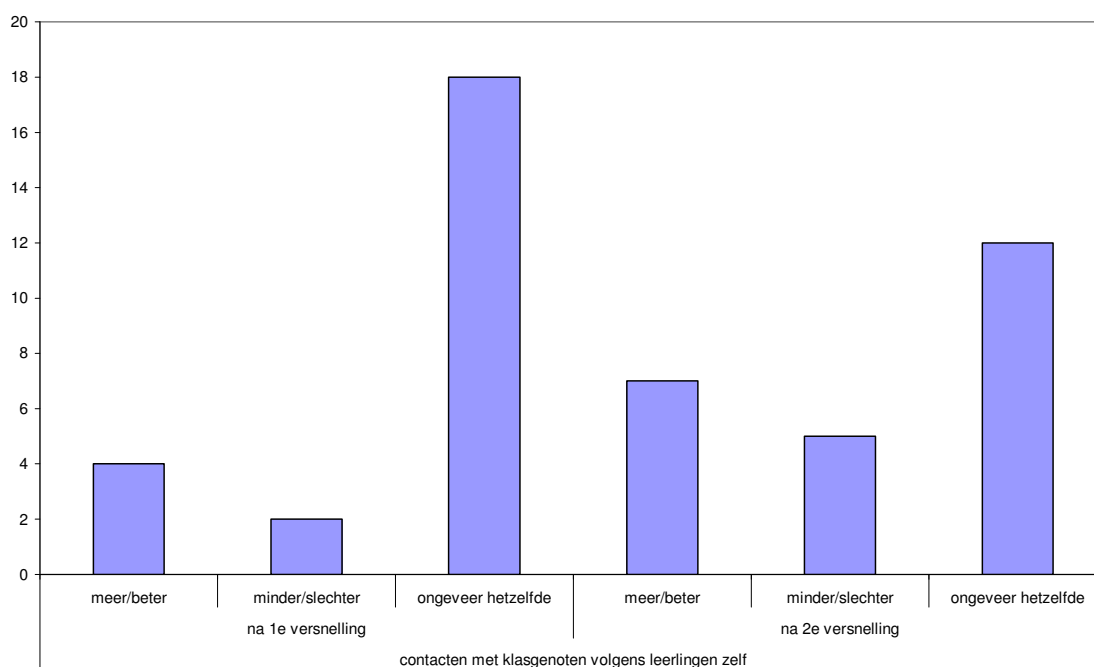

Figuur 9

Het contact met klasgenoten voor en na de versnellingen volgens de ouders

Hoewel de verschillen klein zijn neemt het aantal goede contacten met klasgenoten na de versnellingen iets toe, het aantal ouders dat aangeeft dat de contacten slecht zijn neemt iets af. Een moeder geeft aan dat het contact met klasgenoten voor de eerste versnelling slecht was, want: *“De juf en de andere ouders beweerden dat mijn dochter raar was en dat ik alleen maar wilde opscheppen. Ze lieten ons links liggen en de houding van de “volwassenen” straalt natuurlijk door naar de kinderen.”* De antwoorden van de leerlingen zelf over de contacten met klasgenoten zijn weergegeven in figuur 10.

De meeste leerlingen geven aan dat er na de eerste versnelling niet veel verschil is in de contacten met de klasgenoten (18 van de 24 die deze vraag beantwoord hebben geven dat aan). Na de tweede versnelling is nog maar de helft van mening dat het contact met de klasgenoten ongeveer hetzelfde is. Van de andere 12 geven 7 aan dat het contact meer of beter is en 5 dat het juist minder of slechter is.

Figuur 10
Contact met klasgenoten na de versnellingen volgens de leerlingen zelf

Tenslotte heb ik gevraagd of er op de basisschool van school gewisseld is. Dertien van de 26 leerlingen zijn inderdaad van school gewisseld, bij vijf was dat vanwege

een verhuizing. Acht van de 26 leerlingen (31%) zijn dus om andere redenen van school veranderd.

Als redenen voor de verandering van school wordt door de ouders genoemd:

- Onenigheid over het aanbod 6 x
- Onvoldoende begeleiding 3 x
- Geen beleid voor hoogbegaafde leerlingen 8 x
- Andere redenen, nl. 3 x
 - het kind was niet veilig in verband met molest door leerkracht en klasgenoten (wat een jaloeerse leerkracht kan aanrichten!)
 - leerkracht van de volgende groep (groep 8) had aangekondigd dat hij een kleuter in de klas kreeg
 - er was geen aanbod meer voor groep 8

De leerlingen zelf geven alle acht aan dat de reden voor schoolverandering het ontbreken van een passend onderwijs aanbod was: *“Ze wilden me geen extra dingen geven en de versnelling liep heel moeizaam”*. Drie van hen geven daarnaast problemen met de leerkracht aan. Twee van hen zijn meerdere keren van school veranderd, één van hen zelfs vijf maal, de laatste keer ging hij niet meer naar school, maar kreeg thuisonderwijs (in het voortgezet onderwijs gaat het overigens prima met deze leerling, na enige aanpassingsmoeilijkheden in het begin)

De moeder van deze leerling (nu in VWO 3) geeft aan:

“Zijn basisschoolperiode is zeer traumatisch verlopen, het is goed dat hij nu op zijn plaats is en ervaart dat hij er mag zijn en dat alles mogelijk is. Ik ben van mening dat Nederland een schandalig beleid heeft met betrekking tot het onderwijs aan hoger begaafden, in alle andere landen worden deze kinderen gekoesterd en beschermd, hier zijn ze paria's. Wij hebben de basisschoolperiode als een lange strijd ervaren. We voelden ons gestigmatiseerd en onbegrepen. Er is veel moed voor nodig om in Nederland tegen de stroom in te durven zwemmen. Het heeft onze zoon zeker beschadigd”.

Voortgezet Onderwijs

Gezien het feit dat een aantal basisscholen tegen de versnelling(en) was vanwege

angst voor problemen in het Voortgezet Onderwijs komt de vraag op of de scholen voor Voortgezet Onderwijs die angst delen. Ik heb de ouders daarom gevraagd of ze makkelijk een school konden vinden die bereid was zo'n jonge leerling toe te laten. Hierop wordt voor 23 leerlingen met ja geantwoord en slechts voor 3 leerlingen met nee. De meeste ouders ondervonden dus, in tegenstelling tot wat vaak gevreesd wordt, geen problemen met het vinden van een middelbare school voor hun jonge kind. Een van de ouders geeft wel aan: " *We wisten van de huidige school, het is wel de enige school in de omgeving die zoveel aandacht heeft voor jonge leerlingen*". Op de vraag welke problemen de scholen die niet direct zo'n jonge leerling wilden toelaten dan verwachtten kwamen de volgende antwoorden:

- Problemen op cognitief gebied 1 x
- Problemen sociaal gebied 5 x
- Problemen op emotioneel gebied 4 x
- Anders, nl. 1 x

Leerkrachten die niet om konden gaan met hoogbegaafde leerlingen, angst dat de school tekort zou schieten.

Het is merkwaardig dat twee ouders die aangeven dat ze geen problemen hadden met het vinden van een school toch de vraag naar de problemen die verwacht werden beantwoordden.

De leerlingen heb ik gevraagd hoe ze het zelf vonden om zo jong naar het Voortgezet Onderwijs te gaan, hun antwoorden staan weergegeven in tabel 13.

<i>Om zo jong naar het VO te gaan was....</i>	
Spannend	11
Leuk	10
Interessant	7
Niet leuk	2
Eigenlijk heel gewoon	11
Anders, nl. uitdagend	1

Tabel 13 Hoe was het om zo jong naar het VO te gaan?

Veel leerlingen gaven zowel leuk, spannend als interessant aan. Van de 11 leerlingen die het eigenlijk heel gewoon vonden, gaven 9 alleen dat antwoord. Van de andere twee gaf één aan dat het ook spannend was en de ander dat het naast

heel gewoon ook spannend en interessant was. Een leerlinge gaf nog de volgende toelichting: *“Ik was er echt aan toe, ik had het helemaal gehad met die basisschool”*. De reacties van klasgenoten op zo'n jonge leerling waren divers zoals te zien is in tabel 14.

<i>De reacties van klasgenoten op een jonge medeleerling(e)</i>	
Leuk	6
Vervelend	3
Heel gewoon	15
Niet	0
Anders, nl.(ontzettend) verbaasd	2

Tabel 14
De reacties van klasgenoten op een jonge medeleerling

Net als de leerlingen zelf vinden dus ook de medeleerlingen het blijkbaar heel gewoon dat er zo'n jonge leerling bij hen in de klas zit. Sommige leerlingen gaven nog wat aanvullende informatie:

- ze wilden veel over me weten
- ze wisten het pas later omdat ik heel groot ben
- veel interesse en ongeloof
- heel verschillend (deze leerling heeft dan ook alle antwoorden aangekruist)
- ik ging naar een school voor hoogbegaafden (Olympium) maar de school werd gesloten na mijn tweede jaar

De ouders geven op de vraag naar de reacties van klasgenoten vaak meerdere antwoorden (36 antwoorden voor 26 leerlingen) Negen keer wordt aangegeven dat klasgenoten 'niet' reageren, 21 keer dat ze 'goed' reageren en 6 keer dat er 'vervelend' gereageerd wordt. De ouders geven ook heel veel aanvullend commentaar bij deze vraag. Het commentaar heb ik in verschillende categorieën onderverdeeld:

Er zijn meer jonge leerlingen

- ze zijn deels zelfs ook zo jong
- hij zat in een klas met meer jonge leerlingen (atheneum/gymnasiumklas met jongste leerlingen en hoogste CITO-scoorders)
- er zijn zeven versnelde leerlingen in deze groep

- er is nog een 9 jarige tegelijk met hem gestart die problemen had, ze hadden niet zo goed in de gaten dat S. jonger was (10 jaar 10 maanden)
- de school heeft veel jonge leerlingen

De reacties zijn wisselend

- een aantal reageert niet, want die weten het niet of het interesseert ze niet
- een aantal kinderen reageert goed, af en toe zijn er vervelende reacties
- ze reageren soms flauw, maar meestal niet
- de meesten reageren niet, een enkeling goed en een aantal vervelend, het wisselt nogal

De reacties veranderen in de loop van de tijd

- de eerste periode kwam hij geregeld thuis met verhalen over plagen en vervelend gedrag, maar nadat hier contact over is geweest met de mentor gaat het beter
- in de onderbouw was er nooit een probleem, alleen in het begin van de vierde klas toen ze door clustervorming bij andere leerlingen in de klas kwam was er in het begin wat gemopper dat ze niet bij een “brugger” in de klas wilden (ze was toen 12) maar toen ze zagen hoe ze functioneerde was het binnen een paar weken over
- op dit moment goed, maar hij is ook een tijdje gepest
- in de eerste klassen nog wat moeilijk, in de hogere klassen steeds beter (deze leerling studeert inmiddels en was 9 jaar en 10 maanden bij de start van het VO)

Andere reacties

- omdat hij vrij groot is voor zijn leeftijd valt het niet op dat hij zoveel jonger is, inmiddels weten ze wel hoe “oud” hij is, maar is het geen issue meer
- ze moeten aan hem wennen
- er zijn er altijd bij die het niet kunnen plaatsen
- er is geen aanleiding tot een reactie, ze is een succesvolle leerling

Vervelend

Er is één ouder die alleen ‘vervelend’ als reactie heeft aangekruist, zij geeft ook bij veel andere vragen negatieve antwoorden. Zo geeft zij aan dat het aantal vrienden zowel in basisonderwijs als in voortgezet onderwijs minimaal is, dat het contact met klasgenoten slecht is, dat de reden om van school te veranderen molest door een jaloerse leerkracht is en dat er in het Voortgezet Onderwijs veel gepest wordt en

leerkrachten hierbij niet ingrijpen omdat het makkelijker is om te roepen dat het kind sociaal-emotioneel niet goed ontwikkeld is.....

Ik heb de leerlingen daarnaast gevraagd naar de reacties van docenten op zo'n jonge leerling in de klas. Terwijl bij de reacties van klasgenoten de optie 'niet' nooit werd aangekruist gebeurt dit bij de docenten zeven keer. Daarnaast reageren bij tien leerlingen ook de docenten heel gewoon op zo'n jonge leerling, omdat het inderdaad op die school heel gewoon is (één leerling geeft dat als verklaring voor zijn school, het Stedelijk Gymnasium in Nijmegen) of omdat ze domweg niet doorhebben dat de leerling zoveel jonger is. Eén leerling vertelt: *"De meesten wisten en weten het nog steeds niet"*. Deze jongen was 9 jaar en 9 maanden toen hij naar het Voortgezet Onderwijs ging en had op het moment van invullen de vijfde klas net afgerond (!) Een overzicht van de reacties vindt u in tabel 15.

<i>Reacties van docenten op een jonge leerling in de klas</i>	
Leuk	6
Vervelend	0
Heel gewoon	10
Niet	7
Anders	5

Tabel 15 Reacties van docenten op een jonge leerling in de klas volgens de leerlingen

Het totaal komt uit op 27 in plaats van 26 omdat één leerling zowel *niet* als *heel gewoon* aankruiste met als commentaar dat het er maar aan ligt naar welke docent je kijkt. De leerlingen die *anders* aankruisten gaven het volgende commentaar:

- het is heel wisselend
- maar vaak: als dat maar goed gaat.....?
- verwonderd
- iedereen reageerde wel goed (ook klasgenoten) maar ik zou liever hebben dat

ze niet reageerden

Ook de ouders is gevraagd naar de reacties van docenten op zo'n jonge leerling. Bij deze vraag valt weer op dat de ouders meer verschillende antwoorden aankruisen dan de kinderen en dat ze weer heel veel extra commentaar geven. Een overzicht van de antwoorden is weergegeven in tabel 16.

<i>Reacties van docenten op een jonge leerling in de klas</i>	
Niet	10
Goed	15
Slecht	4

Tabel 16 Reacties van docenten op een jonge leerling in de klas volgens de ouders

Een aantal ouders geeft aan dat docenten het gewoon niet weten, deze ouders denken dat dossiers niet of slecht gelezen worden. De ouders vinden het vaak wel vervelend dat de docenten kennelijk zo slecht op de hoogte zijn. Een aantal ouders geeft aan dat docenten heel snel bij problemen of probleempjes de leeftijd direct als eerste oorzaak zien en dat het ze vaak veel moeite kost om daar door heen te komen en mogelijk andere oorzaken boven water te krijgen. Verschillende keren wordt ook genoemd dat docenten het op een vervelende manier gebruiken. Een ouder geeft aan: *“De wiskundeleraar plaagt veel kinderen met hun zwakke plek en mijn zoon met zijn jonge leeftijd, bv....maar hij is ook nog maar net uit de luiers”*. Een andere ouder geeft aan dat het afhangt van de prestaties: *“...is de prestatie eens wat minder dan komen de opmerkingen, ze zijn nog erger dan de kinderen en hun opmerkingen komen harder aan”*.

Wat betreft de contacten met klasgenoten en het aantal vrienden en vriendinnen in het Voortgezet Onderwijs zijn de leerlingen redelijk positief. De helft geeft aan dat het op dit gebied beter is dan in het basisonderwijs zoals te zien is in tabel 17.

Aantal contacten in de klas op het VO		Aantal vrienden/vriendinnen op het VO	
Meer dan op de basisschool	13	Meer dan op de basisschool	12
Minder dan op de basisschool	4	Minder dan op de basisschool	5
Ongeveer hetzelfde	9	Ongeveer hetzelfde	9

Tabel 17 Het aantal contacten in de klas en het aantal vrienden en vriendinnen in het Voortgezet Onderwijs vergeleken met de basisschool volgens de leerlingen zelf

Eén leerlinge, die aangeeft dat ze ongeveer evenveel vrienden en vriendinnen heeft als op de basisschool, geeft daarbij als kanttekening dat ze meer vrienden buiten school heeft.

De antwoorden van de ouders op dezelfde vragen vindt u in tabel 18.

Als aanvullende opmerking bij deze vragen gaf één ouder aan dat de contacten in de klas véél beter zijn dan op de basisschool, dezelfde ouder gaf ook aan dat het aantal vrienden en vriendinnen véél meer is. Een andere ouder gaf aan dat het niet direct in de eerste klas beter was met de contacten, maar dat het in de loop der jaren steeds beter werd (de leerling zit nu in de vierde klas).

Aantal contacten in de klas op het VO		Aantal vrienden/vriendinnen op het VO	
Beter dan op de basisschool	13	Meer dan op de basisschool	14
Slechter dan op de basisschool	1	Minder dan op de basisschool	1
Ongeveer hetzelfde	12	Ongeveer hetzelfde	11

Tabel 18 Het aantal contacten in de klas en het aantal vrienden en vriendinnen in het Voortgezet Onderwijs vergeleken met de basisschool volgens de ouders

Op de vraag of er bij hen op school meer (heel) jonge leerlingen zitten geven 23 van de 26 leerlingen een bevestigend antwoord, waarbij er twee melden dat het om hun zus gaat. Slechts twee leerlingen geven aan dat ze de enige jonge leerling(e) op hun school zijn en één leerling weet het niet.

Om te kijken of er een verband is tussen extra aanbod of extra begeleiding van de leerlingen en hun studieresultaten heb ik de leerlingen gevraagd of er bij hen op school extra aanbod is voor begaafde leerlingen en waaruit dat extra aanbod dan bestaat en of er daarnaast ook extra begeleiding is voor begaafde leerlingen.

Van de 26 leerlingen geven er 17 aan dat er bij hen op school extra aanbod is voor begaafde leerlingen, 15 van hen geven daarnaast aan dat er ook extra begeleiding is. Er zijn geen scholen die alleen extra begeleiding bieden.

Er zijn dus 9 leerlingen die op een school zitten die helemaal niets extra's biedt voor (hoog) begaafde leerlingen.

Twee leerlingen die aangeven dat er extra aanbod is, maken er wel een kanttekening bij, één van hen geeft aan dat het er wel is maar dat hij nooit heeft meegedaan, de ander zegt: *“Ze zeggen wel dat het er is, maar het viel tegen”*.

Van de 26 leerlingen zijn er 15 bij wie naast extra aanbod op school ook één of andere vorm van extra begeleiding wordt geboden. Bij zes van hen gaat het hierbij om een aparte mentor of andere begeleider en elf leerlingen geven aan dat er aparte bijeenkomsten of begeleidingsuren zijn. Eén leerling geeft aan dat er bij hen op school een apart clubje is van: *“...allemaal kinderen die ook op hun 10e naar het VO zijn gegaan”*.

Welke vorm(en) van extra aanbod geboden worden vindt u in tabel 19.

<i>Hoe is het extra aanbod voor begaafde leerlingen georganiseerd?</i>		
	<i>Volgens de ouders</i>	<i>Volgens de leerlingen</i>
Plusklas	2	2
Verbreiding	9	4
Compacten en Verrijken	11	6
Speciale projecten	8	6
Samenwerking met de universiteit	-	6
Buitenschoolse activiteiten	-	3
Anders, nl. - tussen de lessen soms samenkomen		1

- vervangende opdrachten voor b.v. tentamens		1
- van alle secties heeft minstens één docent een cursus over hoogbegaafdheid gevolgd, dus integratie in de vakken	1	

Tabel 19 Organisatie van het extra aanbod voor begaafde leerlingen

Opvallend is dat ouders en leerlingen blijkbaar een heel verschillende perceptie hebben van wat er op school wordt aangeboden. Vooral het verschil in aantal keren dat Compacten en Verrijken en Verbreding wordt genoemd is opvallend. Dat alleen de leerlingen ‘samenwerking met de universiteit’ en ‘buitenschoolse activiteiten’ noemen wordt veroorzaakt door het feit dat daar bij de ouders niet expliciet naar is gevraagd, hoewel ze dat natuurlijk wel zelf hadden kunnen noemen bij de optie ‘anders’. Hoe de andere verschillen te verklaren zijn is onduidelijk.

Bij de vraag naar extra begeleiding voor (hoog)begaafde leerlingen zijn er ook verschillen tussen ouders en leerlingen, alleen zijn hierbij de leerlingen positiever dan de ouders. Volgens 15 leerlingen was er immers sprake van extra begeleiding, maar de ouders geven dat slechts 12 keer aan, waarbij één van hen nog de kanttekening maakt dat het alleen in de eerste twee klassen op het Olympium zo was en dat het er op de huidige school niet is.

Twee ouders voegen aan hun ‘nee’ op de vraag naar speciale begeleiding spontaan toe dat er ook op onderwijsgebied geen speciale begeleiding is. Twee keer wordt ook aangegeven dat de school wel tweetalig VWO heeft, maar dat je als je daar niet voor kiest gewoon pech hebt gehad. Eén ouder voegt aan haar nee nog toe dat er wel gesprekken zijn geweest met de orthopedagoog op school, maar dat ze daar niets aan gehad hebben. Ook bij de vraag naar het extra aanbod worden kanttekeningen gegeven als: *“het is heel weinig”* en *“het is minimaal en niet speciaal voor hoogbegaafde leerlingen, maar wel voor snellere leerlingen”*

Aan de ouders is ook nog de vraag gesteld of er speciale begeleiding is voor jonge leerlingen. Voor acht leerlingen wordt aangegeven dat dat inderdaad het geval is, voor 17 dat het er niet is. Een ouder geeft zowel ja als nee aan en legt dat bij de

vervolgvraag uit. Deze vervolgvraag was om bij een bevestigend antwoord aan te geven waaruit die speciale begeleiding voor jonge leerlingen bestaat. Drie ouders geven aan dat het hierbij gaat om aparte begeleidingsuren, waarbij één van hen aangeeft dat ze niet als zinvol ervaren worden. De andere vijf ouders geven aan dat er een speciale mentor of begeleider is voor de jonge leerlingen. Degene die zowel ja als nee antwoordde geeft aan dat het kind een coach heeft die hij 8 uur per week ziet, dat hij met haar goed contact heeft en haar aanspreekt als er iets is (of zij hem).

De studieresultaten zijn over het algemeen goed. In onderstaande tabel zijn de antwoorden van de leerlingen op de vraag naar hun studieresultaten weergegeven.

<i>Hoe zijn de studieresultaten in het Voortgezet Onderwijs?</i>	
Goed	20
Matig	4
Matig tot slecht	1
Slecht	1

Tabel 20 Studieresultaten van versnelde leerlingen in het Voortgezet Onderwijs

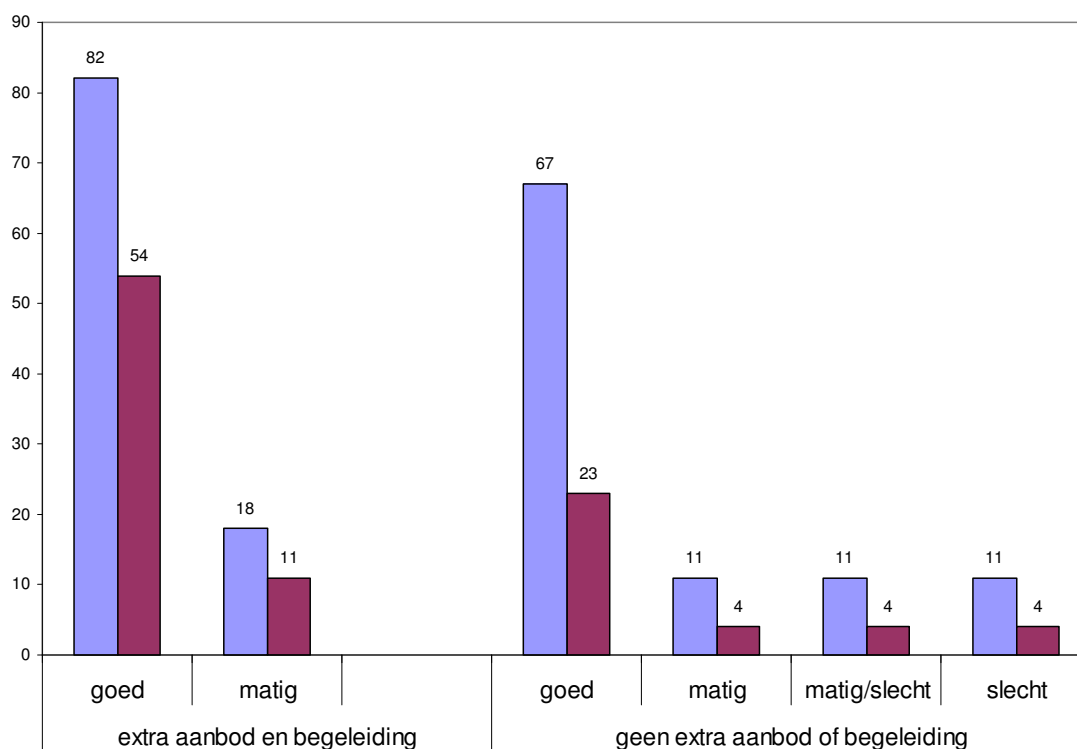
Opvallend is dat van de zes leerlingen die aangeven dat hun studieresultaten matig of slecht zijn er vier op een school zitten die noch extra aanbod, noch extra begeleiding biedt.

Van de 17 leerlingen die aangeven dat hun school extra aanbod heeft voor begaafde leerlingen zijn er 14 die goede studieresultaten hebben en drie die aangeven dat het matig is (17,6%)

Als we kijken naar scholen die extra begeleiding bieden zien we een vergelijkbaar beeld, wat logisch is omdat alle 15 scholen ook extra aanbod hebben. Hier melden 13 leerlingen dat ze goede resultaten hebben en 2 dat het matig is (13,3%)

Van de negen leerlingen die op een school zonder extra aanbod zitten hebben er 6 goede resultaten en 3 matig of slecht (33,3), Van de elf leerlingen die op een school zonder extra begeleiding zitten (op twee daarvan is dus wel extra aanbod) hebben zeven leerlingen goede studieresultaten en vier slecht of matig (36,4%).

Het lijkt er dus op dat de studieresultaten op scholen met een extra programma en eventueel extra begeleiding voor begaafde leerlingen beter zijn dan op scholen zonder die extra's. Het lijkt voorstelbaar dat er op die scholen in elk geval een klimaat heerst waarin deze leerlingen beter gedijen.

Figuur 11 Relatie tussen extra aanbod/begeleiding en studieresultaten

In figuur 11 is steeds in de linkerkolom aangegeven wat het percentage van goed, matig of slecht presterende leerlingen is binnen de groep (wel of geen extra aanbod en begeleiding) In de rechterkolom is dit zelfde aangegeven als percentage van alle leerlingen uit beide groepen samen. In 65% van de gevallen was er wel extra aanbod en begeleiding en 35% van de gevallen niet.

Drie van de 26 leerlingen geven aan dat ze in het Voortgezet Onderwijs een keer zijn blijven zitten. Twee van hen zijn in klas 2 blijven zitten, één in klas 4.

Opvallend is dat twee van hen aangeven dat hun studieresultaten goed zijn. Het meisje dat in klas 4 bleef zitten (nu eerste jaarsstudent) had een verkeerd profiel gekozen. Ze geeft zelf aan: *“Dat ik bleef zitten was ook positief, destijds was ik gewoon toe aan versnellen”*. Het meisje dat in klas 2 bleef zitten geeft zelf aan dat haar motivatie voor school erg laag is, ze zit op een school zonder extra aanbod en

zonder extra begeleiding. Zij is ook één van de slechts twee leerlingen die aangaven dat ze het niet leuk vonden om zo jong naar het VO te gaan. Haar moeder geeft aan dat het zitten blijven een gevolg is van het feit dat ze nooit heeft leren leren. Ze geeft bovendien aan dat het waarschijnlijk veel beter met haar dochter zou gaan als de school in staat zou zijn haar meer uitdaging te bieden.

De jongen die in klas 2 bleef zitten had volgens zijn moeder tijd nodig om sociaal, emotioneel en cognitief in balans te komen. Deze jongen had vijf verschillende basisscholen doorlopen en tenslotte thuisonderwijs gehad. Hij moest dus erg wennen aan school, aan de omgang met klasgenoten en was bovendien in de tweede klas een tijd ziek.

Ik heb de ouders ook gevraagd of hun kind in het voortgezet onderwijs wellicht nogmaals (gedeeltelijk) versneld is. Dit geldt maar voor twee van de 26 leerlingen. Een van hen had al in groep 8 de wiskundelessen van de brugklas gevolgd en daarom deed hij in de brugklas alvast de wiskunde van de tweede klas. De andere leerling is in 5 VWO alvast aan de universiteit gaan studeren.

Een aantal ouders geeft nog opmerkingen bij hun 'nee' antwoord.

- Nee, maar hij heeft wel extra vakken gedaan
- Nee, maar is als verbredingsproject al colleges rechten gaan volgen aan de universiteit in Nijmegen
- Nee, maar het is wel de bedoeling dat hij volgend jaar al staatsexamen doet in de vakken die hij leuk vindt als extra uitdaging
- Nee, integendeel. Ze mocht na een dip in de tweede, in verband met ernstige ziekte van haar moeder, niet door naar 3 VWO omdat haar cijfers net niet hoog genoeg waren. Ze moest naar de HAVO, inmiddels zit ze, na haar HAVO examen, in 5 VWO.

Aangezien de leerlingen op school voortdurend omgaan met (veel) oudere klasgenoten en ze in het algemeen aangeven dat dit goed gaat, vroeg ik me af of ze alleen op school, gedwongen door hun cognitieve voorsprong, met ouderen omgaan of dat ze in hun vrije tijd ook met niet- leeftijdgenoten omgaan. Ik heb daarom eerst gevraagd wat voor buitenschoolse activiteiten ze doen en daarna in welke leeftijdscategorie ze daar functioneren. De angst van veel docenten dat het schoolprogramma mogelijk te zwaar zal zijn voor meermaals versnelde leerlingen

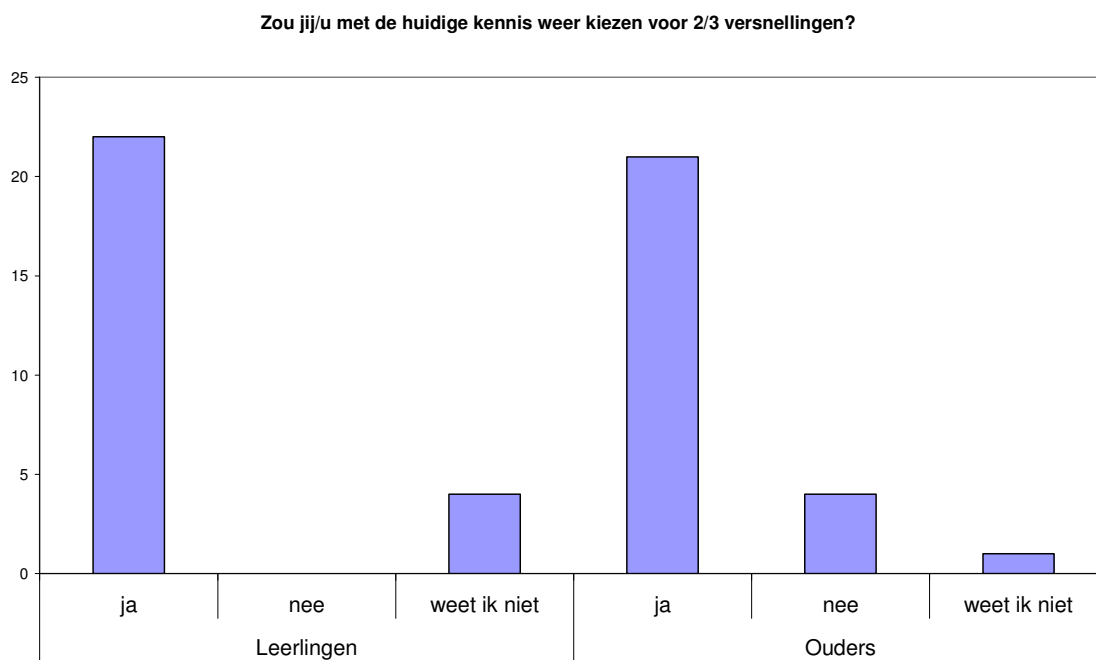
wordt gelogenstraft door de enorme hoeveelheid aan buitenschoolse activiteiten. Slechts één leerling geeft aan dat hij geen buitenschoolse activiteiten heeft, de overige 25 leerlingen hebben tezamen maar liefst 65 buitenschoolse activiteiten! De leerlingen doen bijna allemaal één of meer sporten, sommigen zelfs drie en dan ook nog op hoog niveau. Zo is er een leerling die op nationaal niveau tennist en daar 5 tot 6 uur per week voor traint en daarnaast nog piano speelt, een ander traint maar liefst 10 uur per week voor tafeltennis. In totaal geven deze 25 leerlingen aan dat ze 28 keer aan sport doen, 19 keer aan muziek, dans of toneel en 18 keer aan overige activiteiten. Het valt op dat alle activiteiten heel divers zijn, zo komt geen enkele sport meer dan drie keer voor. De sporten die wel drie keer genoemd worden zijn voetbal, paardrijden, basketbal en schaken. Verder gaat het om sportklimmen, tafeltennis, atletiek, turnen, hockey, wedstrijdschieën, schermen, zeilen, kickboksen en karate. Eén leerling geeft aan dat hij les geeft in zwaardvechten. Veel leerlingen zijn ook actief op het gebied van muziek, toneel en dans en ook hier is sprake van veel diversiteit. Pianospelen spant de kroon met vijf keer en toneel is goede tweede met drie keer, maar verder loopt het uiteen van musical en streetdance tot djembé en dwarsfluit spelen. Ook de overige activiteiten zijn zeer divers en lopen uiteen van websites bouwen tot het spelen van Pokémon op toernooiniveau. Eén leerling geeft zelfs college volgen op als buitenschoolse activiteit.

Op de vraag wat de leeftijd is van degenen met wie de leerlingen bij hun buitenschoolse activiteiten het meest omgaan wordt de optie 'jonger' 0 keer genoemd. Zeven leerlingen geven aan dat ze in hun vrije tijd met leeftijdgenoten omgaan, maar vaak is dat omdat ze een sport, zoals voetbal, doen waar vrij strikt in leeftijdscategorieën wordt ingedeeld. Maar liefst 19 van de 26 leerlingen geven aan dat ze in hun vrije tijd met (veel) oudere mensen omgaan. Een aantal van hen blijkt ook bij het sporten in (veel) hogere teams mee te trainen of te spelen. Zo is er een meisje van 14 dat bij basketbal met de dames meetraint en een meisje van 12 dat bij de senioren schaakt en in een extern wedstrijdteam speelt met alleen 50+ mannen en dat heerlijk vindt.

Tenslotte heb ik zowel de leerlingen als de ouders gevraagd of ze, met de kennis die ze nu hebben, weer voor twee of drie keer versnellen zouden kiezen.

Hun antwoorden kunt u vinden in figuur 12.

Opvallend is dat geen enkele leerling aangeeft achteraf niet te hebben willen versnellen en dat de ouders daar iets minder zeker van zijn. Een ander opvallend iets is dat deze vraag blijkbaar veel losmaakt. Bij de andere vragen hebben de ouders wel af en toe wat aanvullingen opgeschreven, maar de leerlingen nauwelijks. Bij deze vraag komt veel commentaar van beide groepen, waarbij de ouders soms hele bladzijden volschrijven. De ouders die aangeven dat ze achteraf liever voor een versnelling minder hadden gekozen, zijn vooral bang dat er problemen komen als hun kind als enige nog geen brommer mag rijden, geen alcohol mag drinken of naar de disco gaan. De ouders die al kinderen in de hoogste klassen hebben of van wie de kinderen de school al afgerond hebben geven dergelijke problemen niet aan. Het gaat bij de vier leerlingen waarbij de ouders aangeven dat ze liever niet zo vaak versneld hebben overigens om drie ouders, aangezien één ouder voor zowel haar dochter als haar zoon antwoordt en voor beide dezelfde argumenten aangeeft. De ene ouder die 'weet ik niet' aangeeft geeft in haar verklaring aan dat het misschien toch 'ja' is: *"Het hangt af van de school en van de omstandigheden. De basisschool was cognitief prima, maar daar werd gepest. Mogelijk dus toch ja."*

Figuur 12 Zou je/u met de huidige kennis weer voor twee of drie

versnellingen kiezen?

De ouders die 'nee' als antwoord geven, geven daarbij de volgende toelichting:

- *Ik zou wel voor één versnelling kiezen, maar met twee wordt het leeftijdsverschil te groot. Jongens in de klas 'durven' geen verkering te vragen aan zo'n jong meisje dat in hun eigen klas zit en worden daarmee gepest. Gek genoeg kan een even jong meisje uit een lagere klas wel door de beugel van de sociale controle. Afhankelijk van de persoonlijkheid van je kind maakt het als het zoveel jonger is helemaal geen kans op een voortrekkersrol bij klassenactiviteiten (uit voorbeelden bij andere leerlingen blijkt overigens dat dit wel degelijk kan). Als je met 13 in 4 VWO zit mag je nog geen alcohol drinken, krijg je nog geen toegang tot disco's etc. Dat is wel zuur als je vrienden dat wel doen en willen. Wij als ouders denken dat één versnelling en mogelijk een jaar school in het buitenland en daarna in Nederland doorgaan waar je gebleven was, een betere oplossing is.*
- *Nee, liever niet, zou mijn antwoord zijn. Op zich gaat het nu erg goed, maar als de basisschool beter toegerust was om hem nuttig bezig te houden zou mijn voorkeur uitgaan naar normaal de klassen doorlopen met ten hoogste één versnelling . Met name omdat het lastig blijft om aandacht te krijgen voor de 'problematiek', je bent zo afhankelijk van leerkrachten.*
- *Zowel bij mijn zoon als mijn dochter vind ik het leeftijdsverschil door twee versnellingen te groot worden. Zij geven beiden aan dat ze het wel weer zouden willen doen. Dus in hun ogen vallen toch de voordelen wel positiever uit dan de nadelen (waar ze zich wel van bewust zijn). Op de leeftijd van 5/6 jaar kunnen ze zich nog niet alles realiseren, maar op hun huidige leeftijd (nu in 2 resp. 4 VWO) wel en ook al kijken wij als ouders er anders tegen aan, we vinden het wel fijn dat ze zelf zeggen dat ze het weer zouden willen doen.*

De meeste ouders (21= 80,8%) en de meeste leerlingen (22= 84,6%) zeggen echter volmondig 'ja' op de vraag of ze met de huidige kennis weer voor twee of drie keer versnellen hadden gekozen. De antwoorden van de ouders komen er in de meeste gevallen op neer dat je domweg geen andere keuze hebt als je je kind gelukkig wilt houden. Sommige kinderen wilden niet meer leven en vaak was versnellen de enige uitweg uit een depressie. Allemaal geven ze aan dat de verwachte sociaal-

emotionele problemen nooit gekomen zijn. Overigens geven alle ouders en alle leerlingen uit het vooronderzoek ook een bevestigend antwoord op deze vraag, één ouder geeft aan dat het bij deze school nodig was, maar mogelijk bij een andere/betere basisschool niet, hij heeft geen spijt van de gemaakte keuze.

Een aantal uitspraken van ouders uit het hoofdonderzoek:

- *Het is haar ontwikkeling zeer ten goede gekomen!* (over meisje in 5 VWO)
- *De versnellingen hebben haar twee keer uit een heel diep dal gehaald. Beide keren wilde ze niet verder leven. Daarna werd het weer geestdodend maar dat zou zonder versnellingen nog erger geweest zijn.*(over meisje in 3 VWO)
- *De angst die we hadden dat ze sociaal-emotionele problemen zou krijgen is ongegrond gebleken.*(over meisje in 2VWO)
- *Ik zou weer voor twee versnellingen kiezen omdat ik heb gemerkt dat mijn kind emotioneel beter in haar vel zat na de versnellingen. Vaak laten scholen een kind niet versnellen omdat ze doodsbenuwd zijn voor de emotionele gevolgen. Mijn dochter bloeide emotioneel juist op na de versnelling, want ze voelde zich niet meer raar. Ze voelde zich op gelijk niveau en geaccepteerd en toevallig was ze in kalenderleeftijd jonger.* (over meisje in 5VWO)
- *Hij geeft aan dat hij het op het voortgezet onderwijs eindelijk leuk vindt om naar school te gaan. De basisschool is erg actief geweest in het bieden van leerstof op maat, maar hij was op zijn 9^e al helemaal klaar. Door ziekte van de leerkracht kwamen we daar pas in het nieuwe leerjaar achter. Dat laatste jaar op de basisschool heeft hem veel moeite gekost. De laatste drie maanden moest hij 's ochtends naar school 'geduwd' worden. Hij kreeg angstklachten en uitte zich depressief. Ook klasgenoten hebben er vervelend over gedaan (professor, stuedje.....) Dus een derde versnelling was voor ons geen probleem geweest, het ging om zijn welzijn.* (over jongen in 1 gymnasium)
- *Hij heeft twee jaar in de verrijkingsklas van Inge Korstanje gezeten, daar heeft hij geleerd hoe hij moest werken. Vanaf de eerste seconde op de middelbare school voelde hij zich als een vis in het water, ze boden daar naast uitdagende stof en projecten ook veiligheid. Hij heeft zich sociaal prima ontwikkeld en naast tijd voor school ook bewust ruimte genomen voor een sociaal leven. Zijn eindlijst was met vrijwel allemaal zevens mijns inziens minder dan gekund had, maar zijn bewuste keuze, die wij gerespecteerd hebben. Hij heeft nu veel vrienden plus een vriendin!* (over jongen die net zijn

- gymnasiumdiploma gehaald heeft)
- *Er was geen andere keuze in verband met zijn cognitieve mogelijkheden. De omgeving gaf problemen. (over jongen, 1^e jaars student)*
 - *We hebben elke keer een keuze gemaakt vanuit het idee dat de huidige situatie op dat moment niet goed voor haar was. Elke keer bleek zij beter uit de beslissing te komen. Zeker nu op het middelbaar onderwijs vindt zij meer en beter aansluiting bij klasgenoten. Deze stap is dus op tijd gekomen.*
 - *Zij is er erg van opgeknapt, zag het leven niet meer zitten. Dat is na de tweede versnelling NOOIT meer voorgekomen. Van een in elkaar gekropen kleuter die elke dag begrafenisje speelde is ze een prachtige tiener geworden die een fijn leven heeft. (over meisje, 2 VWO)*

De vier leerlingen die 'weet ik niet' hebben aangekruist geven de volgende toelichting:

- *Volgens mijn moeder heeft het me goed gedaan, maar ik vind het niet leuk dat ik nooit langer dan twee jaar bij iemand in de klas heb gezeten en mijn motivatie om wat aan school te doen is erg laag.....*
- *Ik heb geen idee of ik dat zou doen (weer voor 2 of 3 versnellingen kiezen). Zo is alles goed.*
- *Ik vind het op zich wel goed gaan (na drie versnellingen), maar misschien had ik het iets makkelijker gehad als ik het niet gedaan had.*
- *Ik snap de vraag niet.*

Een paar toelichtingen van de leerlingen die 'ja' geantwoord hebben:

- *Ik heb het nu veel meer naar mijn zin dan voor de versnellingen. (jongen, 4 VWO)*
- *Ik vind het nog steeds erg makkelijk. Zonder versnellingen zou ik me nog erger (!) vervelen. (meisje, 2 gymnasium)*
- *Volgens mij gaat alles heel goed en ik heb nergens last van. Als ik niet versneld was had ik zelfs mijn hartsvriendin niet ontmoet! (meisje, 2 gymnasium)*
- *Het heeft mijn sociale leven omhooggeschoten. Mijn leven is beter dan ooit. (jongen die net zijn VWO diploma heeft gehaald)*
- *Ik zou liever nog vaker versnellen. (jongen, 5VWO)*

- *Voor mij was het veel fijner om een klas over te slaan, want ik had al mijn werk al binnen tien minuten af voor de versnellingen en dan kon ik de halve dag niets doen. Zonder versnellingen zou school te makkelijk voor mij zijn. (jongen, 1 gymnasium)*
- *Daardoor heb ik vrienden van gelijk niveau en gelijke ontwikkeling. (meisje, 5 VWO)*
- *Het heeft me absoluut goed gedaan, ik was de basisschool helemaal zat en ik ben blij dat ik over een jaar mijn diploma heb. (meisje, 5VWO)*

Tot slot heb ik iedereen gevraagd of ze vragen gemist hebben of dat er nog iets is dat ze graag willen vertellen. Slechts één leerling (een jongen van 12 jaar in 3 gymnasium) heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

“Ik hoor vaak dat (hoog)begaafde leerlingen problemen hebben, maar dat is bij mij (gelukkig) niet van toepassing. Ik ben sociaal, fysiek (ik ben vrij groot, 12 jaar en 1,76m) en sportief geslaagd met mijn versnellingen en de resultaten blijven goed”.

De ouders maken veel meer gebruik van de mogelijkheid nog iets te zeggen, een kleine bloemlezing:

- *Het is in elk geval voor haar sociale contacten heel goed geweest. Vriendinnen kreeg ze pas in het Voortgezet Onderwijs, gelijkwaardige relaties met klasgenoten ook. Toen pas, drie keer versneld in een gymnasiumklas, kon ze gewoon op haar eigen niveau communiceren. (over meisje in 4VWO)*
- *Haar studie gaat goed, zowel cognitief als sociaal. Ze kan op haar eigen creatieve niveau functioneren. Er wordt geen verschil in leeftijd gemaakt, ze wordt geaccepteerd zoals ze is. (over meisje, 1^e jaars student)*
- *De beslissing om onze dochter voor de tweede keer te laten versnellen is genomen na een test bij het CBO in Nijmegen, waar onder meer uit naar voren kwam dat zij sociaal-emotioneel zo'n 3 jaar voorliep. Ik weet niet of wij het zonder die informatie hadden aangedurfd.....(over meisje dat net bevorderd is naar 2 gymnasium)*
- *Niet alle scholen wilden haar aannemen, omdat ze nog geen/weinig ervaring hebben met versnellers. De huidige school heeft altijd al een goede begeleidingsstructuur én een goede communicatiestructuur met ouders gehad. (over meisje in 2 gymnasium)*

- *Wat ook een opvallend gegeven is, is dat andere ouders en hun kinderen zich bedreigd voelen door een kind dat sneller gaat dan gemiddeld. Dat levert je ook als ouders soms een geïsoleerde positie op. De mensen denken dat zo'n slim kind alleen maar fijn is, dus waar 'zeur' je over: hún kind, dát is pas moeilijk want die: is dyslectisch, heeft PDD-NOS, heeft moeite met lezen, rekenen. Dat vind ik zelf wel eens moeilijk.*
- *Ik mis geen vragen, maar wil wel opmerken dat de school wel diverse begeleiding en mogelijkheden van compacten en verrijken kent, maar het is niet het eerste waar aan gedacht wordt. Je moet overal zelf achteraan en achteraf blijkt er nog meer mogelijk te zijn, waar we nu niets meer aan hebben. Anders gezegd: de school is niet (pro)actief, het is toch makkelijker als een kind gewoon met de groep meedoet.*

Tenslotte heb ik de zeven leerlingen uit het vooronderzoek nog gevraagd wat ze van de toekomst verwachten. Twee jongens (broers) hadden nog geen idee, de rest blijkt het vooral in de medische hoek te zoeken.

- *Ik ga op mijn 16^e van school en dan diergeneeskunde studeren. (meisje, start VO 10 jaar en 8 maanden, nu 4VWO, dyslectisch)*
- *Ik wil natuurkunde gaan studeren. Ik verwacht dat dat goed te doen is, maar niet erg makkelijk. (meisje, start VO 10 jaar en 0 maanden, nu 5VWO)*
- *Ik hoop een heel succesvol arts te worden. De uitdaging tijdens het studeren is redelijk, maar ik heb nog steeds het gevoel dat ik extra kan, dat het sneller kan. Misschien zou ik twee studies moeten combineren, maar dat is lastig met geneeskunde.(jongen, start VO 10 jaar en 10 maanden, nu 1^e jaars geneeskunde)*
- *Ik verwacht dat alles net zo makkelijk zal gaan en dat het iets moeilijker wordt op de universiteit, hoop ik.....(meisje, start VO 9 jaar en 7 maanden, nu 4 VWO)*
- *Ik wil kinderneuroloog worden en ben ook al aan het meelopen op die afdeling. (meisje, start VO 10 jaar en 9 maanden, nu 1e jaars geneeskunde)*

Conclusies en suggesties voor vervolgonderzoek

Als er één ding duidelijk is geworden tijdens dit onderzoek, is het wel dat alle ouders erg blij zijn dat het onderzoek gedaan werd. Veel van hen gaven tijdens telefoongesprekken of in mailtjes aan dat ze zich wel eens eenzaam en onbegrepen gevoeld hebben als ze de beslissing moesten nemen om hun kind nog een keer te laten versnellen. Vooral de reacties uit de omgeving en het gebrek aan informatie over de mogelijke gevolgen van hun beslissing, de tegenwerking van scholen en/of leerkrachten maakten het tot een moeilijke keuze. Je moet enorm sterk in je schoenen staan om tegen de algemeen heersende ideeën in te gaan en veel ouders hoopten dat dit onderzoek er toe bij zou dragen dat ouders die in de toekomst zo'n moeilijke beslissing moeten nemen meer informatie tot hun beschikking hebben. Ouders waren vaak ook blij dat er 'eindelijk' eens aandacht was voor dit onderwerp. Een aantal van hen schreef uitgebreide verhalen als toelichting op hun antwoorden.

Discussie resultaten

Mijn eerste deelvraag luidde:

Hoe is in het voortgezet onderwijs de aansluiting op sociaal gebied van leerlingen die in het basisonderwijs meer dan één keer versneld zijn?

Zoals blijkt uit de antwoorden van zowel ouders als leerlingen (tabel 17 en 18) zijn zowel de contacten met klasgenoten als het aantal vriendschappen in het Voortgezet Onderwijs meer en beter dan op de basisschool. Aangezien alle ondervraagde leerlingen op het VWO zaten ligt het voor de hand dat dit voor een groot deel veroorzaakt wordt door het feit dat er meer aansluiting is bij andere VWO leerlingen dan bij de meer gemengde basisschoolpopulatie. Het geeft ook aan dat de angst van docenten dat versnelde leerlingen op sociaal gebied geen aansluiting zullen vinden ongegrond lijkt. Ook de antwoorden op de vraag naar reacties van klasgenoten op zulke jonge medeleerlingen (tabel 14) geven geen aanleiding om problemen op dit gebied te verwachten.

Een aantal leerlingen geeft zelfs ongevraagd aan dat het erg goed geweest is voor hun sociale leven: *“Het heeft mijn sociale leven omhoog geschoten”, “Anders had ik*

mijn hartsvriendin nooit ontmoet”, “Nu heb ik vrienden van gelijk niveau en gelijke ontwikkeling”.

Ook een aantal ouders meldt spontaan dat het op sociaal gebied goed gaat met hun kind: *“De angst die we hadden dat ze sociaal-emotionele problemen zou krijgen is ongegrond gebleken”, “Mijn dochter bloeide emotioneel op na de versnellingen”, “Hij heeft zich sociaal prima ontwikkeld....Hij heeft nu veel vrienden en een vriendin”.*

Dit komt overeen met de bevindingen van Gross (2006) dat extreem intelligente leerlingen die twee of meer keer versneld zijn betere sociale contacten hebben dan leerlingen van gelijke intelligentie die slechts één keer of helemaal niet versneld zijn. Ook andere onderzoekers geven aan dat duurzame vriendschappen gebaseerd zijn op wederzijdse interesses en waarden, niet op leeftijd, en dat hoogbegaafde kinderen in het algemeen een grotere sociale competentie hebben en eerder psychologisch volwassen zijn dan hun niet-begaafde leeftijdgenoten (Silverman, 1993).

Dat contacten met anderen inderdaad meer gebaseerd zijn op wederzijdse interesses en gelijke ontwikkeling blijkt ook uit het feit dat maar liefst 19 van de 26 ondervraagde leerlingen ook in hun vrije tijd, bij sport, muziek en andere buitenschoolse activiteiten met (veel) oudere kinderen en volwassenen omgaan. De leerlingen die buiten school wel met leeftijdgenoten omgaan doen dat meestal in een sport waarbij leeftijdscategorieën strikt gehanteerd worden.

Eén van de ouders in het vooronderzoek gaf aan dat ook instanties buiten school vaak leeftijdsgrenzen hanteren die nergens op gebaseerd zijn en dat dus ook daar meer informatie over dit soort kinderen op zijn plaats zou zijn.

De tweede deelvraag was:

Hoe gaat het op cognitief gebied in het Voortgezet Onderwijs met leerlingen die in het basisonderwijs twee of meer keer versneld zijn?

De leerlingen geven zelf over het algemeen aan dat het op cognitief gebied goed gaat. Twintig van de 26 ondervraagde leerlingen antwoorden op de desbetreffende vraag dat hun studieresultaten in het Voortgezet Onderwijs goed zijn (tabel 20).

Aan de ouders is de vraag naar studieresultaten niet gesteld, maar een aantal vertelt er spontaan iets over. Hierbij valt op dat ze regelmatig aangeven dat de resultaten weliswaar goed zijn, maar dat ze het idee hebben dat het beter gekund had. Ze geven aan dat dat een bewuste keuze van hun kind was.

Hoewel het dus met de meeste leerlingen ook op cognitief gebied goed lijkt te gaan, valt het wel op dat van de paar leerlingen die aangeven dat het matig of slecht gaat, de meesten op een school zitten waar geen extra aanbod of begeleiding is. Gezien de kleine aantallen in mijn onderzoek zou dat gewoon toeval kunnen zijn, maar het lijkt logisch te veronderstellen dat op scholen die wel extra aanbod en/of begeleiding bieden in elk geval een aantal docenten op de hoogte is van de kenmerken en behoeften van hoogbegaafde, versnelde leerlingen en dat er op die scholen dus wellicht een klimaat heerst waarin dit soort leerlingen meer geaccepteerd wordt. Binnen een sfeer van tolerantie voor “anders zijn”, zal een versnelde leerling zich veilig voelen en dit zal zijn of haar gedrag op positieve wijze beïnvloeden (Hoogeveen, van Hell & Verhoeven, 2003). In zo'n veilige omgeving zal een leerling ook in staat zijn zijn of haar capaciteiten te laten zien.

De hoofdvraag: *“Ontstaan er in het voortgezet onderwijs problemen met leerlingen die meer dan één keer versneld zijn in het basisonderwijs?”* lijkt dus ontkennend beantwoord te kunnen worden. Hoewel in ongeveer de helft van de gevallen de basisschool tegen de versnelling was, lijkt het in de meeste gevallen toch goed uitegepakt te hebben. Van de leerlingen is er achteraf niemand die liever niet twee of drie keer versneld was, ze hadden hooguit vaker willen versnellen en ook bij de ouders zouden de meesten het, ook met de kennis die ze nu achteraf hebben, weer gedaan hebben.

Ook dit komt overeen met de literatuur. Onderzoek onder hoogbegaafde volwassenen geeft aan dat ze geen spijt hebben van hun versnellingen, maar alleen van het feit dat ze niet vaker versneld zijn (Lubinski, Webb, Morelock & Benbow, 2001). Ook het longitudinaal onderzoek van Gross (2006) geeft aan dat het met de twee of meer keer versnelde leerlingen beter gaat in hun volwassen leven, dan met degenen die niet of slechts één keer versneld zijn.

Kanttekeningen

Mijn onderzoek telde slechts een beperkt aantal deelnemers en alle (ouders van de) deelnemers hebben zelf gereageerd op mijn oproep. Het zou dus kunnen zijn dat leerlingen die wel twee of meer keer versneld zijn, maar daar niet tevreden mee waren niet gereageerd hebben. Daarnaast is er natuurlijk ook de groep leerlingen die wel meerdere malen wilde versnellen maar het niet gedaan heeft, niet vertegenwoordigd in dit onderzoek. Er is dus ook niet bekend waarom deze leerlingen niet vaker versneld zijn en wat voor effect dat heeft gehad op hun schoolloopbaan, zowel in cognitief als sociaal opzicht.

Literatuurlijst

- Boer, G. C. de (eindredactie)(2001). *Slim begeleiden. Hoogbegaafde leerlingen in de klas*. Congresbundel Landelijke Informatiepunten Hoogbegaafdheid CPS en SLO
Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies
- Brody, L.E., *The study of exceptional talent* In: High Ability Studies Vol.16, No.1, June 2005, pp. 87-96
- Cito groep primair onderwijs (2006). *Terugblik en resultaten Eindtoets Basisonderwijs 2006*, versie 6 maart 2006
- Cuijpers, E.M.G. & de Boer, G.C. (2004). *Maatwerk. Afstemmen op de (sociaal-emotionele)behoeften van hoogbegaafde leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Amersfoort: CPS onderwijsontwikkeling en advies
- Colangelo, N., Assouline, S.G., & Gross, M.U.M. (2004). *A nation deceived: How schools hold back America's Brightest Students* The Templeton National Report on Acceleration (deel I en II) <http://nationdeceived.org>
- Drent, S. & van Gerven, E. (2002). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* Utrecht: Uitgeverij LEMMA BV
- Gardner, H. (2002). *Soorten intelligentie. Meervoudige intelligenties voor de 21ste eeuw*. Nieuwezijds B.V.
- Gerven, E. van (2007). *Peuters op school!?! In: Hoogbegaafde kinderen zijn anders.....en dat mag!! Informatie voor leerkrachten en ouders 2*. Koepel Hoogbegaafdheid.
- Gilman, B. & Revel, A. *Current use of the Stanford-Binet (L-M)* www.gifteddevelopment.com
A-05; 2
- Gross, M.U.M. *Issues in the cognitive development of exceptionally and profoundly gifted individuals*. In: Heller, K.A., Mönks, F.J., Sternberg, R.J en Subotnik, F.J. (Eds.) (2000). *International Handbook of Giftedness and Talent* Amsterdam: Elsevier
- Gross, M.U.M. *Exceptionally Gifted Children: Long-Term Outcomes of Academic Acceleration and Nonacceleration*. In: Journal for the Education of the Gifted Vol. 29, No.4, 2006, pp 404-429

- Gross, M.U.M. *Factors in the social adjustment and social acceptability of extremely gifted children* In: Talent Development, Volume II, Ohio Psychology Press 1994
- Hoogeveen, L., van Hell, J.G. & Verhoeven, L. (2003). *Jonge, versnelde leerlingen in het voortgezet onderwijs. Informatiebrochure*. Nijmegen: CBO
- Hoogeveen, L., van Hell, J.G. & Verhoeven, L. (2005). *Teacher attitudes toward academic accelerated students in the Netherlands* In: Journal for the education of the gifted, vol. 29, no.1 pp 30-59
- Kulik, J.A. (2004). *Meta-Analytic Studies of Acceleration* In: A Nation Deceived, Vol. II, pp13-22
- Lubinski, D., Webb, R.M., Morelock, M.J., Benbow, C.P. (2001). *Top 1 in 10.000: A 10-year follow-up of the profoundly gifted* In: The Journal of Applied Psychology, 86, pp718-729
- Mameren-Schoehuizen, I. van, Groensmit, M. & Jansen, I. (2006) *Zie je me wel. Motiveren van begaafde leerlingen in het VWO* Stedelijk Gymnasium Nijmegen
- Townsend, M.A.R. & Patrick, H. (1993). *Academic and psychosocial apprehensions of teachers and teacher trainees toward the educational acceleration of gifted children*. In: New Zealand Journal of Educational Studies, Vol. 28, No.1
- Pluymakers, M & Span, P (2001). *Onderwijs aan begaafde leerlingen in het VO* Alphen aan de Rijn: Kluwer
- Silverman, L.K. (1993). *Social development, leadership and gender*. In L.K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp.291-327) Denver: Love
- Southern, T.W., Jones, E. D. & Fiscus, E.D. (1989). *Practitioner objections to the academic acceleration of gifted children* In: Gifted Child Quarterly, Volume 33, No.1
- Van Tassel-Baska, J. *Theory and research on Curriculum Development for the gifted*. In: Heller, K.A., Mönks, F.J., Sternberg, R.J en Subotnik, R.F. (Eds.) (2000). *International Handbook of Giftedness and Talent (2nd Edition)* (pp. 345-365) Oxford: Pergamon
- Webb, J.T., Meckstroth, E.A. & Tolan, S.S. (2000) *De begeleiding van hoogbegaafde kinderen* Assen: Van Gorcum

Bijlage 1

Oproep tot deelname aan het onderzoek

Oproep

In het kader van mijn ECHA opleiding bij het CBO in Nijmegen tot 'Specialist in Gifted Education' doe ik voor mijn afstudeerscriptie onderzoek naar leerlingen in het Voortgezet Onderwijs die twee of meer keer versneld zijn.

Vaak wordt op basisscholen een eventuele volgende versnelling tegengehouden met als argument dat er dan later in het Voortgezet Onderwijs c.q. de puberteit problemen zullen ontstaan.

Om te onderzoeken of dit argument klopt heb ik in eerste instantie een aantal twee of drie keer versnelde leerlingen en hun ouders uitgebreid geïnterviewd. Op basis van deze interviews heb ik twee vragenlijsten (één voor ouders en één voor de betreffende jongeren) opgesteld die ik graag onder een zo groot mogelijke groep wil verspreiden.

Ik ben dus op zoek naar jongeren, van brugklas tot studenten, die op 1 oktober in het jaar dat ze in de brugklas zaten 10 jaar of jonger waren.

Zowel de jongere zelf als zijn of haar ouders wil ik dan vragen, onafhankelijk van elkaar, een vragenlijst in te vullen.

Wilt u/wil jij meewerken aan mijn onderzoek of kent u iemand die misschien wil meewerken, stuur dan een mail naar leoniekeboogaard@wanadoo.nl.

Ook als u eerst meer informatie wilt kunt u natuurlijk altijd mailen of bellen (033-4564346)

Alvast bedankt!

Leonieke Boogaard

Bijlage 2
Brief aan ouders

Amersfoort, 13 juni 2006

Geachte ouders,

Op dit moment ben ik bezig met het afsluiten van mijn opleiding tot "Specialist in Gifted Education" bij het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek van de Radboud Universiteit Nijmegen.

In dit kader doe ik onderzoek naar leerlingen die twee of meer keer versneld zijn voordat ze naar het Voortgezet Onderwijs gingen.

Veel basisscholen houden een eventuele volgende versnelling tegen met het argument dat er dan in de puberteit c.q. het voortgezet onderwijs problemen zullen ontstaan. Om te onderzoeken of dit argument klopt wil ik zo veel mogelijk leerlingen die wel twee of meer keer versneld zijn én hun ouders een vragenlijst laten invullen.

In mijn vooronderzoek heb ik al een aantal twee of drie keer versnelde leerlingen, van brugklas tot eerste jaars studenten, en hun ouders uitgebreid geïnterviewd.

Op basis van deze interviews heb ik vragenlijsten gemaakt die ik graag onder een zo groot mogelijke groep wil verspreiden. Op dit moment is er heel weinig bekend over de twee of meer keer versnelde leerlingen in de Nederlandse situatie. Onderzoeken die gedaan zijn richtten zich op de één keer versnelde leerlingen.

Ik wil graag uw medewerking vragen bij het in kaart brengen van deze groep zodat ouders en scholen die in de toekomst voor deze beslissing staan meer informatie tot hun beschikking hebben.

Als u besluit mee te werken stuur ik u een vragenlijst voor uzelf en een vragenlijst voor uw kind, die u onafhankelijk van elkaar moet invullen. U kunt de vragenlijst naar keuze per e-mail of per post ontvangen.

Heeft u één of meer kinderen die op 1 oktober in het jaar dat ze in de brugklas zaten 10 jaar of jonger waren en bent u bereid een vragenlijst in te vullen en is ook uw kind bereid dat te doen, wilt u dan contact met mij opnemen? Ook als u eerst meer informatie wilt kunt u natuurlijk contact opnemen.

Alvast bedankt voor uw medewerking.

Met vriendelijke groeten,

Leonieke Boogaard

Email: leoniekeboogaard@wanadoo.nl

Tel: 033-4564346

Bijlage 3
Vragenlijsten

Vragenlijst leerlingen

Algemeen

1. Hoe oud was je toen je naar het voortgezet onderwijs ging?
_____ jaar en _____ maanden
2. In welke klas zit je nu en op welk schooltype?

3. Heb je broers en/of zussen?
0 nee
0 ja _____ broer(s)

_____ zus(sen)
4. Welke plaats heb jij in het gezin (oudste, middelste, jongste)

Basisschoolperiode

5. Wanneer ben je voor het eerst versneld?
In groep _____
6. Hoe ging deze versnelling in zijn werk?
0 ik heb een groep overgeslagen, nl. groep _____
0 ik heb twee groepen in één jaar gedaan, nl. groep _____ en groep _____
0 ik ging eerder naar school
0 anders, nl. _____
7. Hoe reageerden de klasgenoten van je oude klas hierop?
0 goed
0 vervelend
0 niet
0 weet ik niet (meer)
0 niet van toepassing (je ging b.v eerder naar school)

Evt. toelichting _____

8. Hoe reageerden je nieuwe klasgenoten?

- goed
- vervelend
- niet
- weet ik niet (meer)

Evt toelichting _____

9. Hoe was het contact met je klasgenoten in de nieuwe klas?

- meer/ beter dan in de oude klas
- minder/ slechter dan in de oude klas
- ongeveer hetzelfde als in de oude klas

10. Wanneer was de tweede versnelling?

In groep _____

11. Hoe ging deze versnelling in zijn werk?

- ik heb een groep overgeslagen, nl. groep _____
- ik heb twee groepen in één jaar gedaan, nl. groep _____ en groep _____
- ik ging vervroegd naar het Voortgezet Onderwijs
- anders, nl.

12. Hoe reageerden je oude klasgenoten?

- goed
- vervelend
- niet
- weet ik niet (meer)

Evt. toelichting _____

13. Hoe reageerden je nieuwe klasgenoten?

- goed
- vervelend
- niet
- weet ik niet (meer)

Evt. toelichting _____

14. Hoe was het contact met je klasgenoten in de nieuwe klas?

- meer/ beter dan in de oude klas
- minder/ slechter dan in de oude klas
- ongeveer hetzelfde als in de oude klas

15. Wanneer was de derde (en eventueel volgende versnelling)?

0 niet van toepassing
0 in groep _____

16. Hoe ging deze versnelling in zijn werk?

0 ik heb een groep overgeslagen, nl. groep _____
0 ik heb twee groepen in één jaar gedaan, nl. groep _____ en groep _____
0 ik ging vervroegd naar het Voortgezet Onderwijs

0 anders, nl.

17. Ben je in het basisonderwijs wel eens van school veranderd?

0 nee
0 ja, in groep _____

18. Als je van school bent veranderd wat was dan de reden?

0 verhuizing
0 geen passend onderwijsaanbod
0 problemen met klasgenoten
0 problemen met de leerkracht

0 anders, nl. _____

19. Had je op de basisschool vrienden/vriendinnen?

0 nee
0 ja

20. Als je vrienden/vriendinnen had was er dan verschil voor/na de versnellingen?

0 nee, ik had in alle klassen ongeveer evenveel vrienden/vriendinnen
0 ja, ik had na de eerste versnelling meer vrienden/vriendinnen
0 ja, ik had na de eerste versnelling minder vrienden/vriendinnen
0 ja ik had na de tweede versnelling meer vrienden/vriendinnen
0 ja, ik had na de tweede versnelling minder vrienden./vriendinnen
0 ja, ik had na de derde versnelling meer vrienden/vriendinnen

0 ja, ik had na de derde versnelling minder vrienden/vriendinnen

Evt. toelichting _____

Voortgezet Onderwijs

21. Hoe vond je het om zo jong naar het Voortgezet Onderwijs te gaan?

(meerdere antwoorden mogelijk)
0 leuk
0 spannend

- 0 interessant
- 0 niet leuk
- 0 eigenlijk heel gewoon

0 _____

22. Hoe reageerden je klasgenoten op het feit dat je zo jong was?

- 0 niet
- 0 leuk
- 0 vervelend

0 heel gewoon

0 anders, nl. _____

23. Hoe reageerden docenten op het feit dat je zo jong was?

- 0 niet
- 0 leuk
- 0 vervelend
- 0 heel gewoon
- 0 anders, nl. _____

24. Hoe is het in het voortgezet onderwijs met de contacten in de klas?

- 0 meer dan op de basisschool
- 0 minder dan op de basisschool
- 0 ongeveer hetzelfde als op de basisschool

25. Hoe is het in het voortgezet onderwijs met het aantal vrienden/vriendinnen?

- 0 meer dan op de basisschool
- 0 minder dan op de basisschool
- 0 ongeveer hetzelfde als op de basisschool

26. Zijn er bij jou op school meer (heel) jonge leerlingen?

- 0 ja
- 0 nee
- 0 weet ik niet

27. Is er bij jou op school extra aanbod voor begaafde leerlingen?

- 0 nee
- 0 ja

28. Als er extra aanbod is hoe wordt dat dan georganiseerd?

- 0 plusklas
- 0 verbreding
- 0 compacten en verrijken
- 0 losse projecten
- 0 samenwerking met universiteit
- 0 buitenschoolse activiteiten

0 anders, nl. _____

29. Is er bij jou op school extra begeleiding voor begaafde leerlingen?

0 nee

0 ja

30. Als er extra begeleiding is waaruit bestaat die dan?

0 aparte mentor of andere begeleider

0 aparte bijeenkomsten of begeleidingsuren

0 anders, nl. _____

31. Hoe gaat het in het voortgezet onderwijs met je studieresultaten?

0 goed

0 matig

0 slecht

32. Ben je in het voortgezet onderwijs wel eens blijven zitten?

0 nee

0 ja, in klas _____

33. Ben je in het voortgezet onderwijs van school veranderd?

0 ja

0 nee

34. Als je van school bent veranderd, wat was dan de reden?

0 verhuizing

0 geen passend onderwijsaanbod

0 problemen met klasgenoten

0 problemen met docenten

0 onenigheid over schooltype

0 anders, nl.

35. Wat doe je aan buitenschoolse activiteiten?

36. Wat is de leeftijd van degenen met wie je daar het meeste omgaat?

0 jonger dan ik

0 ouder dan ik

0 ongeveer dezelfde leeftijd als ik

Evt. toelichting _____

37. Zou je met de informatie die je nu hebt weer kiezen voor 2/3 versnellingen?
0 nee
0 ja
0 weet ik niet

38. Wil je je antwoord op vraag 37 toelichten?

Heb je vragen gemist of is er iets dat je nog graag wilt vertellen?
Schrijf het hier op.

Vragenlijst ouders

Algemeen

1. Hoe oud was uw zoon / dochter* toen hij/zij in het voortgezet onderwijs kwam?
_____ jaar en _____ maanden
*doorhalen wat niet van toepassing is
2. In welke klas zit hij / zij nu?

3. Heeft uw kind broers en / of zussen?
0 nee
0 ja, _____ broer(s)
_____ zus(sen)
4. Wat is de positie van het kind in het gezin? (oudste, jongste, middelste)

Basisschoolperiode

5. Wanneer was de eerste versnelling?
In groep _____
6. Hoe vond deze versnelling plaats?
0 eerder naar school (nog geen vier jaar)

0 vervroegd naar groep 3 (verkorte kleuterperiode)
0 groep overgeslagen, nl. groep _____
0 twee groepen in één jaar gedaan, nl groep ____ en groep ____
0 anders, nl. _____

7. Wanneer vond de tweede versnelling plaats?
In groep _____

8. Hoe vond deze versnelling plaats?
0 groep overgeslagen, nl. groep _____
0 twee groepen in één jaar gedaan nl. groep ____ en groep ____
0 anders, nl. _____

9. Wanneer vond de derde versnelling plaats?
0 in groep _____
0 niet van toepassing, door naar vraag 11

10. Hoe vond deze versnelling plaats?
0 groep overgeslagen, nl. groep _____
0 twee groepen in één jaar gedaan, nl groep ____ en groep ____
0
anders, nl. _____

11. Wie nam het initiatief tot de versnelling?
0 de school
0 uzelf
0 uw kind
0 anders, nl. _____

12. Was er overeenstemming over de versnelling?
0 ja (ga door naar vraag 15)
0 nee

13. Als er geen overeenstemming was, wie was dan tegen de versnelling?
0 de school
0 uzelf
0 uw kind
0 anders, nl. _____

14. Wat waren de argumenten om tegen de versnelling te zijn?
(meerdere antwoorden mogelijk)
0 angst voor problemen later / in het voortgezet onderwijs
0 angst voor problemen op sociaal gebied
0 angst voor problemen op emotioneel gebied

0 angst voor problemen op cognitief gebied

0 anders, nl. _____

15. Wat waren de argumenten om te versnellen?

(meerdere antwoorden mogelijk)

0 kind past cognitief beter in een hogere groep

heeft een grote cognitieve voorsprong

0 kind past sociaal beter in een hogere groep

meer kans op aansluiting bij klasgenoten

0 angst voor motivatieverlies / onderpresteren

0 anders, nl. _____

16. Hoe was het contact met de klasgenoten?

(omcirkelen wat van toepassing is)

voor de eerste versnelling slecht redelijk goed

na de eerste versnelling slecht redelijk goed

na de tweede versnelling slecht redelijk goed

na de derde versnelling slecht redelijk goed

17. Had uw kind vrienden / vriendinnen op school?

voor de eerste versnelling ja nee

na de eerste versnelling ja nee

na de tweede versnelling ja nee

na de derde versnelling ja nee

18. Is uw kind tijdens de basisschoolperiode van school gewisseld?

0 ja

0 nee

19. Als uw kind van school gewisseld is wat was dan de reden?

0 onenigheid over het aanbod

0 onvoldoende begeleiding

0 geen beleid voor hoogbegaafde leerlingen

0 verhuizing

0 anders, nl. _____

Voortgezet Onderwijs

20. Kon u makkelijk een school vinden die jonge leerlingen toelaat?

0 ja

0 nee

21. Als het moeilijk was om het kind toegelaten te krijgen welke problemen verwachtte de beoogde school dan?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- 0 problemen op cognitief gebied
- 0 problemen op sociaal gebied
- 0 problemen op emotioneel gebied

0 anders, nl. _____

22. Heeft de school (buiten het onderwijsgebied) speciale begeleiding voor (hoog)begaafde leerlingen?

- 0 ja
- 0 nee

23. Als er op school speciale begeleiding is voor de (hoog)begaafde leerlingen waaruit bestaat dat dan?

- 0 speciale begeleidingsuren
- 0 aparte mentor of coördinator

0 anders,
nl. _____

24. Heeft de school op onderwijsgebied een speciaal aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen?

- 0 ja
- 0 nee

25. Als er een speciaal onderwijsaanbod is, waaruit bestaat dat dan?

- 0 plusklas
- 0 compacten en verrijken
- 0 verbreding
- 0 speciale projecten

0 anders,
nl. _____

26. Is er op de school speciale begeleiding voor jonge leerlingen?

- 0 ja
- 0 nee

27. Als er sprake is van speciale begeleiding waaruit bestaat dat dan?

- 0 aparte begeleidingsuren
- 0 speciale mentor / begeleider voor jonge leerlingen

0 anders, nl. _____

28. Hoe zijn de contacten met klasgenoten in het voortgezet onderwijs?

- 0 beter dan op de basisschool
- 0 slechter dan op de basisschool

0 ongeveer hetzelfde als op de basisschool

29. Hoe is het aantal vrienden / vriendinnen van uw kind in het voortgezet onderwijs?

0 meer dan op de basisschool

0 minder dan op de basisschool

0 ongeveer hetzelfde als op de basisschool

30. Hoe reageren de klasgenoten op het feit dat uw kind zo jong is?

0 niet

0 goed

0 vervelend

Evt.

toelichting: _____

31. Hoe reageren docenten op het feit dat uw kind zo jong is?

0 niet

0 goed

0 slecht

Evt. toelichting:

32. Is uw kind in het voortgezet onderwijs van school gewisseld?

0 nee

0 ja

33. Als uw kind van school gewisseld is wat was dan de reden?

0 verhuizing

0 geen passend onderwijsaanbod

0 problemen met klasgenoten

0 anders, nl.

34. Is uw kind in het voortgezet onderwijs nogmaals versneld?

0 ja

0 nee

0 gedeeltelijk (voor één of meer vakken) nl.

35. Indien u bij de vorige vraag 'ja' of 'gedeeltelijk' hebt aangegeven in welke klas(sen) is dit dan gebeurd?

36. Is uw kind in het voortgezet onderwijs blijven zitten?

0 nee

0 ja, in klas _____

37. Wat was de reden dat uw kind bleef zitten?

38. Wat doet uw kind aan buitenschoolse activiteiten?

39. In welke leeftijdscategorie functioneert hij / zij daar?

0 leeftijdgenoten

0 ouder

0 jonger

evt. toelichting:

40. Als u met de informatie die u nu heeft opnieuw moest kiezen, zou u dan weer voor 2 / 3 versnellingen kiezen?

0 ja

0 nee

0 weet niet

41. Wilt u het antwoord op vraag 40 toelichten?

Zijn er nog vragen die u gemist heeft of dingen die u graag wilt vertellen?

Schrijf ze hier op.

Bijlage 4
Interviews vooronderzoek

Interview met de ouders van F. (13 jaar, 3VWO) en S. (10 jaar, brugklas)

maart 2006

Start VO: F. 10 jaar 7 mnd

S. 10 jaar 2 mnd

F.

Dat F. "anders" was dan andere kinderen merkten we voornamelijk aan het feit dat hij al lang voor hij naar de peuterspeelzaal ging heel veel praatte en daarbij veel moeilijke woorden gebruikte. Toen hij in begin groep 3 zat heeft hij meegedaan aan de test voor groep 4 en maakte die bijna foutloos. Hij is toen door de OBD getest op grond van vermoeden van hoogbegaafdheid. Dat vermoeden bleek juist te zijn, maar we hebben nooit een IQ gehoord. De juf en de school wilden toen dat hij zou versnellen, wij waren daar als ouders in eerste instantie niet zo voor, maar stemden toch toe.

Uiteindelijk is hij na één dag in groep 4 doorgedaan naar groep 5 en, weer op initiatief van de school, na groep 6 doorgedaan naar groep 8. Men had hem namelijk eind groep 6 mee laten doen met de CITO entreetoets voor groep 7 en hij scoorde daarop als één van de besten. Er bleken op slechts twee punten hiaten in zijn kennis te zitten en die zijn snel weggewerkt. Na deze laatste versnelling zijn we op advies van de basisschool van school gewisseld. F. zat op een "zwarte" school en men vond dat men een tweemaal versneld kind daar niet goed kon begeleiden. Helaas bleek de nieuwe school, in tegenstelling tot wat ze bij de aanname hadden gezegd, hem niet goed te begeleiden. Achteraf bleek de school hard leerlingen nodig te hebben vanwege het dalende leerlingaantal en daarom dingen te hebben toegezegd die ze niet konden waarmaken. F. is in groep 8 dusdanig gepest dat hij zelfs niet mee geweest is op kamp.

Na de overstap naar het voortgezet onderwijs bloeide hij helemaal op, had het sociaal gezien goed naar zijn zin, maar ging niet aan het werk. De school voor voortgezet onderwijs hadden we gekozen op advies van de eerste basisschool. Inmiddels zit F. in de 3e klas van het gymnasium. Op cognitief gebied vindt hij er niets aan. Hij heeft geen zin in schoolwerk en doet weinig. Vorig jaar waren zijn cijfers bij het tweede rapport zo slecht dat hij zou blijven zitten. Hij heeft er toen nog een eindsprint uitgeperst zodat hij toch over is gegaan. Nu is de situatie eigenlijk hetzelfde. De enige motivatie om misschien weer aan het einde van het jaar er een schepje bovenop te doen is de leuke werkweek die in de vierde in het verschiet ligt.

Sociaal gezien gaat het goed. Hij heeft een vriend met wie hij regelmatig dingen doet en ze gaan ook veel met de hele klas zwemmen, feesten enz. Hier doet F. graag aan mee.

Emotioneel gezien gaat het wat minder. School is helemaal niks. Therapie heeft hem geholpen om niet alles even somber in te zien, maar ook de zonnige kant van allerlei

dingen te zien.

Op school is er eigenlijk nooit reactie op het feit dat hij zo veel jonger is, niet van docenten en niet van leerlingen. Het enige dat hij van medeleerlingen wel eens te horen krijgt is dat hij zo klein is.

Buiten school zit F. op handbal. Hij speelt daar in een 1 jaar hogere leeftijdscategorie en gaat vooral om met oudere jongens die dezelfde interesses hebben.

Op de vraag of ze met de informatie die ze nu hebben weer voor twee versnellingen zouden kiezen zeggen de ouders dat F. bij niet versnellen inzakt. Ondanks de twee versnellingen gebeurt dat nu in 3 gym ook weer.

S.

Ook bij S. was het vroege praten, nog sneller dan bij F., een belangrijke aanwijzing dat hij "anders" was dan andere kinderen.

S. is nooit getest omdat het na 2 oudere broers (de oudste is één keer versneld) wel duidelijk was dat ook hij hoogbegaafd is. Er is dan ook geen IQ bekend.

S. kon op 4 jarige leeftijd al lezen en in begin groep 2 rekenen tot 100. Omdat de ouders bij de andere kinderen gezien hadden dat het nog niet kunnen schrijven belemmerend werkte, vonden ze dat hij versneld moest leren schrijven. Ze hebben daarom gevraagd of hij gedeeltelijk mocht werken in groep 3 en gedeeltelijk in groep 2 mocht blijven om te spelen. Na de Kerst is S. toen halve dagen naar groep 3 gegaan en na Pasen helemaal. Groep 4 werd een rampjaar. Hij had de stof van groep 4 en eigenlijk ook van groep 5 al helemaal gedaan, dus is hij daarna doorgegaan naar 6.

Ook voor hem adviseerde de basisschool een andere school met dezelfde argumenten als bij F. Ook hij ging naar dezelfde basisschool die hen meer beloofde dan ze konden waarmaken en ook hij werd daar vreselijk gepest. Voor F. was het natuurlijk het laatste jaar, maar de ouders wilden S. niet 3 jaar op deze school laten en dus is hij begin groep 7 (na de herfstvakantie) nog een keer van school gewisseld. Op deze derde basisschool is hij heel goed ontvangen en is hij op sociaal gebied helemaal opgebloeid. Deze grote aandacht voor zijn sociaal en emotioneel welbevinden heeft er wel toe geleid dat er niets is gebeurd op het gebied van "leren leren".

Inmiddels zit S. in de brugklas en vindt het moeilijk om al weer een plek te moeten veroveren. Hij zit op dezelfde school als zijn twee oudere broers. Omdat hij op de basisschool nooit geleerd heeft hoe hij moet leren lukt dat op het moment ook niet goed. Hij kan niet laten zien wat hij allemaal kan omdat het hem niet lukt om te werken. Ook sociaal gaat het niet zo goed. Hij probeert heel krampachtig om er bij te horen, leuk gevonden te worden en schiet juist daardoor vaak zijn doel voorbij. Hij krijgt (in elk geval in zijn ogen) ook veel commentaar op het feit dat jonger is. Met vriendjes is hij heel selectief, hij heeft heel duidelijk verschillende vriendjes voor verschillende bezigheden.

Buiten school zit hij op voetbal. Dat is natuurlijk heel strikt in leeftijdscategorieën

ingedeeld, zodat hij hier alleen met leeftijdgenoten omgaat.

Hij heeft hiervoor ook op toneel gezeten, maar daar is hij mee gestopt omdat hij dacht daar in het voortgezet onderwijs geen tijd meer voor te hebben. Bij toneel was hij één jaar versneld en had hij veel beter contact met de oudere kinderen.

Op de vraag of de ouders met de informatie die ze nu hebben weer voor twee versnellingen zouden kiezen, antwoorden ze dat dat van de school afhangt. Bij deze (“zwarte”) school was het nodig. Ze vinden het wel heel jammer dat hij ondanks de versnellingen nooit heeft “leren leren”. Dat moet nu wel gebeuren, maar hoe?

Overigens laat S. af en toe zijn capaciteiten wel zien op school. Bij de biologie olympiade versloeg hij bijna alle tweede en derde klassers. Helaas laat hij in de reguliere lessen niet zien waar hij toe in staat is.

Interview met F. (13 jaar, klas 3 VWO)

start VO: 10 jaar, 7 mnd

april 2006

F. geeft aan dat hij zich eigenlijk nooit “anders” heeft gevoeld dan de andere kinderen. Alleen achteraf vindt hij het wel bijzonder dat hij op 3-jarige leeftijd al kon lezen en in groep 1 al kon schrijven, hoewel dat laatste alleen maar onhandig was omdat hij het in groep 3 weer moest afleren.

Hij gelooft dat hij zelf het initiatief tot de eerste versnelling heeft genomen, maar herinnert het zich niet. Het is hem door zijn ouders verteld. Hij heeft groep 4 en groep 7 overgeslagen.

Vooraf over de eerste versnelling is hij heel erg te spreken, eenmaal in groep 5 had hij het idee dat hij veel meer leerde. In groep 3 was het volgens hem altijd vijf minuten werken en dan drie kwartier niks. Na de tweede versnelling in groep 8 heeft hij niet het idee dat hij veel geleerd heeft. De school ging er eigenlijk vanuit dat het niet kon dat hij zo jong alles al zou beheersen en liet hem voornamelijk stof uit groep 7 herhalen.

Zijn nieuwe klasgenoten in groep 5 reageerden in het begin een beetje verbaasd, maar accepteerden hem daarna al snel. De overgang naar groep 8, die gepaard ging met een verandering van school ging minder vlekkeloos. F. is in groep 8 heel erg gepest.

Op de eerste school had hij zowel voor als na de versnelling wel vrienden in de klas, na de versnelling misschien iets meer, maar dat herinnert hij zich niet zo goed. In groep 8 had hij helemaal geen vrienden. Deze groep op de nieuwe school was erg klein (12 leerlingen) en accepteerde geen nieuwkomer meer.

Om zo jong naar het voortgezet onderwijs te gaan vond F. iets heel nieuws. Het was in eerste instantie ook wel moeilijk, zo tussen allemaal oudere kinderen. Ook het huiswerk was in het begin lastig, dat had hij op de basisschool nog helemaal niet geleerd, daar haalde hij bijna altijd tien zonder te leren.

Hij vindt het in het VO leuk. Je wordt hier meer geaccepteerd omdat er ook veel meer jonge leerlingen zijn. Klasgenoten reageren niet of nauwelijks op je leeftijd, alleen als er nieuwe kinderen in de klas komen zijn ze soms verbaasd. Docenten reageren eigenlijk helemaal niet op je leeftijd, in elk geval de oudere niet. De jonge docenten vragen er soms naar.

F. geeft aan op het VO veel meer vrienden te hebben dan op de basisschool, ook uit verschillende klassen. Ook binnen de eigen klas heeft hij veel meer contacten.

Op cijfergebied gaat het niet fantastisch. Hij geeft zelf aan niet hard genoeg te werken: "Ik kan het wel, maar ik doe het niet".

Buiten school zit hij op handbal en computert hij veel. Buiten voetballen is ook een geliefde bezigheid. Op straat speelt hij meestal met leeftijdgenoten, bij handbal zit hij in een ouder team.

Als hij het mocht overdoen zou hij misschien liever maar één keer versnellen en dan veel extra werk krijgen zodat hij harder had leren werken. Bij navraag blijkt dat de versnellingen niet gepaard gingen met verrijking/verdieping.

Als hij toch twee keer zou versnellen, wil hij een andere school als tweede school. Hij zou wel voor dezelfde middelbare school kiezen. Hij heeft nog geen idee wat hij van de toekomst verwacht.

Op mijn vraag of er dingen zijn die ik ben vergeten te vragen of die hij nog zou willen vertellen, geeft hij aan dat hij een vraag naar de reden van de versnelling verwacht had. "Want misschien zijn andere kinderen wel versneld omdat hun ouders hen heel veel geleerd hebben of omdat ze gewoon heel hard werkten." Op mijn vraag wat bij hem dan de reden was geeft hij aan dat het zo saai was. Na een groep overslaan werd het minder saai. Vooral de overgang van groep 3 naar groep 5 was een hele verbetering.

Ook wil hij nog kwijt dat heel erg aan de school en de klas waar je in zit ligt of het sociaal en emotioneel goed met je gaat.

**Interview met S. (10 jaar, brugklas)
maart 2006**

start VO: 10 jaar, 2 mnd

Dat ik "anders" was dan de andere kinderen merkte ik vooral doordat als ik op school iets vertelde, bijvoorbeeld in de kring, de andere kinderen eigenlijk niet echt reageerden. Ze zeiden alleen "ja" en gingen niet in op wat ik vertelde. Ze begrepen mijn verhalen, over wat ik in het weekend gedaan had, gewoon niet. Daardoor had ik eigenlijk alleen een band met mijn juf, omdat zij de enige was die mijn verhalen wel snapte en met wie ik er gewoon over kon praten.

Mijn ouders en de school hebben samen besloten dat ik moest versnellen. Ik vond het wel leuk om te versnellen, alleen was het de eerste keer niet echt versnellen. In groep 2 ging ik af en toe naar groep 3 en aan het einde van het jaar ging ik gewoon gelijk door naar groep 4. Die groep zat samen met groep 3 in één klas. Groep 4 was eigenlijk maar een heel klein klasje, er waren 4 jongens en 4 meisjes. Twee jongens

en twee meisjes gingen regelmatig naar Turkse les en dan zaten we soms alleen met zijn vieren in een aparte ruimte. Mijn klasgenoten reageerden er niet zo erg op dat ik versneld was. Ze vonden het wel knap van me, maar waren niet verbaasd omdat allebei mijn (oudere) broers ook al versneld waren.

Na de tweede versnelling ging ik ook gelijk naar een andere school. Omdat op de eerste school de meeste van mijn medeleerlingen Turks waren, bleven zij juist achter, vooral met Nederlands en werd het verschil tussen ons daardoor juist nog veel groter. Op de tweede school was het helemaal niet leuk en werd ik erg gepest. Ook mijn broer die tegelijk met mij naar die school gegaan was, werd erg gepest. Bij mij bleef het bij slaan en trappen, maar hij werd zelfs met een fietsketting geslagen. Daarom ben ik na ruim een jaar naar mijn derde basisschool gegaan.

Ik heb nog wel getraceerd bij mijn afscheid omdat het al wel iets beter ging. Er was een contract afgesloten met de kinderen en hun ouders, zodat ik minder gepest werd, maar ik vond het raar dat dat niet normaal was, dat je dat in een contract moest vastleggen. Op de nieuwe school was het heel leuk, er waren daar nog veel andere slimme kindern. Soms was het zelfs zo dat ik "wow" dacht als ze in de kring vertelden wat ze in het weekend gedaan hadden. Ik had hier ook meer vrienden dan op de eerste school, en zeker veel meer dan op de tweede school.

Om zo jong naar het Voortgezet Onderwijs te gaan vond ik wel grappig, je krijgt soms wel leuke reacties. Ik vind het ook wel leuk hier op school. Mijn klasgenoten reageren niet zo op mijn leeftijd. In het begin wel een klein beetje, maar niet extreem. Het is meer zo dat ze geïnteresseerd vragen hoe het komt en welke klassen ik dan heb overgslagen. Docenten hebben het er eigenlijk helemaal niet over. Wat vrienden betreft heb ik er hier ongeveer net zo veel als op de laatste basisschool en dus meer dan op de basisscholen daarvoor.

Ik heb in de klas zelf (onder schooltijd) nu wat minder contacten dan vroeger, maar daarbuiten veel meer. We gaan met elkaar mee naar huis en dergelijke.

Wat cijfers betreft gaat het op het moment niet super, maar ik doe ook niet zo veel. Ik heb dat hiervoor nooit hoeven doen, een keertje doorlezen was op de basisschool genoeg om goede cijfers te halen. In het begin probeerde ik het hier ook zo, maar dat gaat niet. Ik vind het nog wel moeilijk om te leren hoe ik dan wel moet werken.

Buiten school doe ik van alles, ik zit op voetbal, maar ik speel ook veel buiten met mijn vrienden. We doen dan dingen als hutten bouwen, maar ook voetballen op het schoolplein. Ik speel meestal met jongens die ouder zijn, die ongeveer in dezelfde klas zitten, maar in de buurt speel ik ook wel eens met jongens van een jaar of 16, als we bijvoorbeeld 's avond op het schoolplein voetballen.

Als ik alles mocht overdoen zou ik denk ik wel weer twee keer willen versnellen, maar ik zou niet naar de tweede basisschool willen. Ik zou van de eerste gelijk naar de derde school willen. Ik zou zeker weer voor deze middelbare school kiezen. Ik heb nog geen idee wat ik van de toekomst verwacht.

Op mijn vraag of ik nog iets vergeten was te vragen of dat er nog iets was wat S. wilde vertellen, gaf hij aan dat hij vragen over de CITO-toets verwacht had. Hij vertelde dat hij veel reacties had gekregen op het feit dat hij als 10 jarige 550 had

gescoord. Hij vond het wel een beetje vreemd, want hij had er eigenlijk maar een spelletje van gemaakt. Hij had minder op de vragen gelet dan op de score. A staat voor, dus nu moet ik maar een keertje B invullen. Als ik nu geen C invul, wint hij het hele seizoen niet. Hij zag het dus meer als een wedstrijd tussen de verschillende antwoorden en gaf aan veel op instinct te hebben ingevuld.

Interview met ouder van I.

Start VO 10 jaar 9 mnd

April 2006

Dat I. anders was dan ander kinderen merkte ik vooral door haar grote kleurenbegrip en haar interesse in cijfers op tweejarige leeftijd.

Zij is een aantal malen getest. De eerste keer was in groep 2 door het CBO. De uitslag was meer dan gemiddeld begaafd met neiging tot onderpresteren. Het advies dat we kregen was versnellen naar groep 3 of extra werk geven in groep 2. Daarnaast werd geadviseerd haar een training op motorisch gebied aan te bieden. De school reageerde hierop door te zeggen dat ze een reguliere klassikale school waren en dus niet in staat om extra werk aan te bieden. I. mocht versnellen op de volgende voorwaarde: Ze mocht het twee weken proberen in groep 3, als het niet goed ging moest ze terug. De school was bang dat het niet goed zou gaan en dat I. er slapeloze nachten van zou krijgen, deze angst was ingegeven door eerdere slechte ervaringen met versnellen. Ze is de rest van het jaar in die klas gebleven. Ze had zelf aangegeven: als deze school niet wil moet je maar een andere zoeken (5 jaar oud!) Ze moest heel vaak nablijven om werk af te maken. Dit werk waren sommen onder de vijf die ze al jaren deed. Toch moest dit van de juf eerst af, want er moest discipline worden bijgebracht. Omdat het in groep 3 helemaal niet goed ging is ze van school veranderd.

Ze ging naar een Montessorischool, daar heeft ze groep 4 en 5 gedaan en vond de juf na groep 5 dat ze nog maar een jaartje in de middenbouw moest blijven omdat ze nog zo klein was, hoewel haar werk wel gewoon op niveau was. De ouders waren het daar niet mee eens en ze ging toch naar groep 6. Tot ieders verbazing ging ze daar opeens voor het eerst van haar leven hard aan het werk., daarvoor waren er altijd klachten over haar lage werktempo. Helaas was dit met Kerst al weer over. Gelukkig had ze in deze groep een jonge leerkracht die open stond voor nieuwe dingen en is op verzoek van de moeder de SBD ingeschakeld. Door de SBD is ze toen voor de tweede maal getest, met een aantal onderdelen van de WISC en een onderzoek naar haar didactische ontwikkeling. Qua leerstof bleek ze een jaar voor te lopen en bij alle onderdelen van de WISC waar ze bij het CBO laag op gescoord had, scoorde ze nu hoog. Een voorbeeld daarvan is het onderdeel waar plaatjes in de juiste volgorde gelegd moeten worden zodat er een verhaal ontstaat. Bij het CBO (op 5 jarige leeftijd) had ze geweigerd die opdracht te maken omdat ze niet van enge verhalen hield.

Naar aanleiding van deze uitslag is ze weer versneld, dat wil zeggen dat ze in naam in groep 7 bleef, maar in de praktijk de stof van groep 8 deed. Er bleven klachten dat ze niets deed. Om dit op te lossen kwam haar vader met een creatief idee. Hij was zelf bevoegd onderwijzer en kocht een reken- en taalboek en gaf haar daaruit

opdrachten op die ze op school moest maken.

In januari kwam de SBD met de vraag wat er het volgend jaar moest gebeuren. De leerkracht had geen idee, de SBD raadde aan eens met het gymnasium te gaan praten. I. zelf was daar heel enthousiast over. Het gymnasium gaf aan dat ze haar wilden aannemen als ze een VWO-advies zou krijgen.

Omdat het gymnasium dichterbij huis was dan de basisschool, was er ook op dat gebied geen belemmering.

In de eerste klas van het gymnasium waren haar cijfers in eerste instantie heel slecht, vooral voor Nederlands. Haar moeder vond het wel op dyslexie lijken. I. is toen op verzoek van haar moeder getest zodat ze extra tijd kon krijgen voor haar toetsen (dit was destijds een heel nieuwe ontwikkeling).

Vanaf het moment dat ze een dyslexieverklaring had en haar moeder haar begeleidde met het leren van de talen (zij is zelf docente Frans geweest) ging het goed op school.

De eerste drie jaar ging het eigenlijk steeds beter en I. ging met een 7 gemiddeld over naar de vierde. Het was toen het tweede jaar van de tweede fase en dat was op deze school een drama. Er was geen enkele begeleiding bij het zelfstandig werken, het PTA kwam pas half oktober uit, zodat de leerlingen dan pas konden lezen wat ze vanaf augustus hadden moeten doen etc. Het was zo erg dat de leerlingen actie hebben gevoerd en een lijst met klachten hebben gepubliceerd in het blad voor de ouders. I. kon erg slecht overweg met deze chaos en bleef met 0,2 punt tekort zitten. Waar andere leerlingen met een dergelijk score een taak of herkansing kregen vond men dat zij gezien haar leeftijd beter kon blijven zitten. De vakantie die er op volgde was zo dramatisch, dat haar moeder nu, jaren later, nog boos wordt over deze beslissing. Nadat ze twee maanden voor de tweede keer in de vierde klas zat werd I. ziek en viel in korte tijd 7kg af. Op school zag men geen mogelijkheden om haar te begeleiden.

Haar ouders hebben haar toen van school gehaald en ingeschreven bij het Luzac. Zij is hier dus halverwege de tweede keer vierde klas ingestroomd en heeft het jaar daarop haar VWO diploma gehaald, het jaar zitten blijven was op die manier dus weer ingehaald. Niet onbelangrijk hierbij is dat I. weer veranderd was in een positief kind met zelfvertrouwen. Omdat het profiel waarin ze examen had gedaan geen toegang gaf tot de studie geneeskunde heeft ze het jaar daarop, nogmaals op het Luzac, nog een tweede profiel gehaald.

Op sociaal gebied is ze altijd een eenling geweest, haar ouders hebben altijd getwijfeld of er misschien iets aan de hand was als PDD-NOS of Asperger. Ze had weinig tot geen vriendinnen en was altijd alleen en eigenlijk is dat nu nog steeds zo. Ze is nu zelf bezig met uitzoeken wat er precies met haar aan de hand is. Ze is enig kind.

Aan buitenschoolse activiteiten heeft ze altijd veel gedaan. Zo zat ze op ballet, muzieklles voor piano, harp en zang en heeft ze altijd heel veel therapie gehad wat ze erg leuk vond. Ze had gedurende anderhalf jaar twee uur in de week fysiotherapie,

ergotherapie en tekentherapie vanwege een motorische achterstand.

Op de montessorischool gymde ze daarom mee met de onderbouw en op het gymnasium had ze een ontheffing voor gym. De therapie kwam daarvoor in de plaats

Momenteel zingt ze in een kerkkoor. Op ballet zat ze altijd bij jongere groepen, vanwege haar houtherigheid, in het kerkkoor is ze veruit de jongste.

Met de informatie die de moeder nu heeft zou ze zeker weer voor twee keer versnellen kiezen en misschien zelfs nog wel vaker om een betere werkhouding te krijgen. Wiskunde zou zeker veel eerder aangeboden moeten worden.

Nu I. op de universiteit zit gaat ze voor het eerst met plezier naar "school". Volgens haar moeder onder andere omdat de universiteit zich, in tegenstelling tot school, wel aan afspraken houdt. Colleges zijn gewoon op de afgesproken tijd in de afgesproken zaal, tentamens gaan gewoon door etc.

Interview met I. (1e jaars student geneeskunde)

start VO: 10 jaar 7 mnd

april 2006

I. kan zich niet herinneren dat ze zichzelf anders dan anderen voelde. Ze weet dat ze in groep 2 al heel erg met cijfers bezig was, maar dat is kennis achteraf, op dat moment realiseerde ze zich niet dat dat "anders" was. Op het voortgezet onderwijs had ze volgens zichzelf wel een uitzonderingspositie.

Op de vraag wie het het initiatief tot de eerste versnelling nam antwoordt ze dat school in elk geval heel erg tegen was, dus dat ze denkt dat het haar ouders waren. De juf van groep 3 deed er in elk geval ontzettend moeilijk over. Ze kan het zich verder niet goed herinneren, wat ze zich nog wel goed uit die tijd kan herinneren is de test bij CBO.

De tweede versnelling gebeurde op advies van de SBD toen ze in groep 6 helemaal niets meer deed.

I. vond het wel leuk om naar groep 3 te versnellen omdat ze niets meer te zoeken had in groep 2. De tweede keer had ze ook best wel zin in de versnelling omdat ze het spannend vond om naar de brugklas te gaan. In de vakantie heeft ze alle boeken al bekeken en dat vond ze heel leuk. Het enige dat ze jammer vindt is dat ze nu niet heeft meegedaan aan de musical.

Hoe haar klasgenoten op de versnelling reageerden kan ze zich van de eerste keer niet meer herinneren. De tweede keer reageerden ze tamelijk goed. Haar oude klasgenoten moesten er wel aan wennen, maar accepteerden het wel. Van één meisje kreeg ze zelfs een flesje nagellak cadeau. Op de nieuwe school zijn er nooit problemen geweest, ze werd daar, in tegenstelling tot de basisschool ook nooit gepest.

I. had zowel voor als na de versnelling geen vriendinnen, zoals ze zelf zegt heeft en had ze alleen kennissen en heeft ze nog nooit een echte vriendin gehad. Ze is ook nu nog heel veel alleen.

Ze had er zelf wel zin in om zo jong al naar het voortgezet onderwijs te gaan. Op zich vond ze het ook wel leuk. Ze geeft aan dat ze waarschijnlijk niet voldeed aan het plaatje van een hoogbegaafd iemand die alleen maar tienen haalt. In de hele onderbouw haalde ze slechts twee keer een tien. Wat leren betreft was de overgang naar het Voortgezet Onderwijs heel groot. Het huiswerk kostte heel veel tijd en het viel haar moeder op dat ze hele rare spelfouten maakt en ook dat het schrijven veel te langzaam ging. Vooral met Engels en andere talen had ze het heel moeilijk en in die periode werd ontdekt dat ze dyslexie had. In de brugklas was ze daardoor soms wel vier uur met haar huiswerk bezig. Haar moeder heeft haar veel geholpen, vooral bij het vertalen van Latijn waar ze soms wel anderhalf uur mee bezig was. Grieks was erg moeilijk voor haar omdat het andere alfabet haar heel veel moeite kostte. Toch had ze bij de overgang van klas drie naar klas vier hiervoor een vijf.

Klasgenoten hebben eigenlijk nooit op haar leeftijd gereageerd. Docenten accepteerden het wel, sommigen wisten het zelfs niet. In elk geval kwam één docent er pas tijdens een tien minuten gesprek achter. Bij gym werd het verschil met haar klasgenoten wel heel duidelijk. Omdat I. een motorische achterstand heeft werd het leeftijdsverschil hierdoor nog nadrukkelijker duidelijk.

Ze had op het VO even veel, of liever gezegd, even weinig vriendinnen als op de basisschool. Ze herinnert zich dat er op de basisschool wel twee meisjes waren waar ze contact mee had en bij ging spelen.

Wat betreft buitenschoolse activiteiten zit I. op ballet (al 14 jaar!), daar gaat ze voornamelijk met jongere mensen om, omdat ze vanwege haar motorische achterstand in een lagere leeftijdsgroep les heeft. Verder zit ze op zangles en zingt ze in een koor. Op het koor is iedereen (veel ouder) dan zij, de gemiddelde leeftijd ligt rond de vijftig en de één na jongste is 31. Ook in de studentenvereniging waar ze lid van is is bijna iedereen ouder.

Op de vraag of ze met de informatie die ze nu heeft weer voor twee versnellingen zou kiezen zegt ze dat ze niet kan zeggen dat het verkeerd is geweest. Ze heeft het gevoel dat er domweg geen andere keuze was omdat er geen extra werk is. Ze zou ook weer voor dezelfde VO school kiezen. Ze denkt dat de chaos en rommel die er bij de invoering van de tweede fase heerste en die er mede toe geleid heeft dat ze in de vierde bleef zitten op alle scholen geweest is en dat er op dit categoriaal gymnasium minder gepest werd dan op scholengemeenschappen. Bovendien denkt ze dat de kans dat ze naar een lager niveau zou zijn verwezen op een scholengemeenschap groter zou zijn geweest.

Op de vraag wat ze van de toekomst verwacht, antwoordt ze dat ze kinderneuroloog wil worden en dat ze nu al op die afdeling aan het meelopen is. Verder zit ze op dit moment in de jaarvertegenwoordiging en maakt ze zich hard voor studenten met een handicap of een functiebeperking. Hun eerste winst is dat er nu een apart zaaltje is voor studenten die recht hebben op meer tijd voor hun tentamens. Zij beginnen nu een half uur eerder en hebben zo geen last van mensen die eerder klaar zijn en daardoor voor verstoring zorgen. Het gaat om 7 dyslecten, een chronisch zieke en

een student afkomstig uit Rusland. Ook heeft ze een groepje opgericht om ervaringen uit te wisselen en is ze lid geworden van Balans. Het doel dat ze willen bereiken is de erkenning dat iemand met een handicap niet dom is. Heel langzaam komt er een omslag en worden er allerlei regelingen getroffen. Zo stond er onlangs een stukje in "Arts in spé" over studeren met een beperking.

Verder wil ze nog graag kwijt dat ze dit jaar na de kerstvakantie voor het eerst in haar leven weer zin had om naar school te gaan.

Interview met de moeder van A. (13 jaar, 4VWO)

Start VO: 9 jaar 7 mnd

april 2006

Dat A. "anders" was dan andere kinderen merkte ik pas door opmerkingen van andere moeders op de peuterspeelzaal. Zij vonden het niet normaal dat A. alle kleuren al kende.

A. is getest in het najaar van groep 3 door de SBD, ze was toen 5 jaar. De uitkomst was dat ze hoogbegaafd was en dat nog een versnelling (ze was al op 3 jarige leeftijd naar school gegaan) onontkoombaar was.

De school reageerde hier heel goed op. Er is een plan gemaakt en ze kreeg in groep 3 groep 4 werk te doen en ging aan het eind van het jaar naar groep 5. Het was een Daltonschool waar veel aandacht was voor hoogbegaafdheid, meerdere juffen hadden een cursus bij Rob Brunia gevolgd. Ook de omgeving reageerde goed, er was eigenlijk maar één moeder, die onderwijsassistent was op school, die raar reageerde.

In totaal is A. drie keer versneld. Ze is met 3,5 jaar al naar school gegaan doordat ze dat zelf aan de directeur gevraagd heeft. Toen ze het plan had opgevat om dat te gaan vragen was de directeur die dag er niet en haar moeder dacht dat ze het dan wel weer zou vergeten, maar toen de directeur er een paar dagen later weer was ging ze het direct vragen.

Later heeft ze nog groep 4 en groep 8 overgeslagen. De eerste versnelling gebeurde dus op haar eigen initiatief, de twee volgende gingen in samenspraak maar wel op aangeven van A. Er was steeds overeenstemming tussen alle betrokken partijen. De keuze om groep 8 over te slaan is gemaakt toen A. in groep 6 zat en de toenmalige groep 8 een sociaal niet prettige groep was, zodat men het niet raadzaam vond om een drie jaar jonger kind daar te plaatsen.

De overstap naar het voortgezet onderwijs ging goed. A. is bij alle drie scholen in haar woonplaats langs geweest en bij twee heeft ze ook een gesprek gehad. Ze heeft uiteindelijk gekozen voor de school waar haar moeder al werkte.

Hoewel haar Citoscore maar 539 was heeft men toch de gok gewaagd om haar op het VWO te plaatsen.

Inmiddels zit A. in 4 VWO. Op cognitief gebied gaat het prima, ze doet Natuur en Techniek met heel veel bijvakken en heeft een prachtig rapport. Ook op sociaal gebied loopt het lekker, ze heeft een leuke groep vriendinnen, gezellige meiden die ook nog niet veel bezig zijn met jongens en uitgaan en die goed werken in de klas. A. zoekt weer uitdaging. Ze heeft vorig jaar toen ze zich in de derde weer begon te vervelen op advies van de afdelingsleider al ANW gedaan. Emotioneel gaat het niet zo goed en dat is niet altijd op te lossen met buitenschoolse activiteiten als je op school verveelt omdat alles zo langzaam gaat.

Op het feit dat ze zo jong is werd in de onderbouw goed gereageerd door de medeleerlingen. A.'s moeder had met de mentor afgesproken dat haar leeftijd niet genoemd zou worden, maar op de namenlijst die ze thuis gestuurd kregen voor de school begon stonden de geboortedata. Nu ze in de tweede fase in verschillende clusters zit wordt er soms wel vervelend gedaan, maar dat geldt voor alle kwetsbare leerlingen in de groep.

Ook de docenten reageren in het algemeen goed, sommigen weten het niet eens. De enige die er op dit moment problemen van maakt is haar huidige afdelingsleider, die haar nooit in de klas heeft gehad. Bij KCV werd gedacht dat A. te jong is om drama te kunnen doorgronden.

A. is de jongste van het gezin, ze heeft nog één broer die 13 maanden ouder is en een klas lager zit, hij is ook hoogbegaafd en is één keer versneld.

De buitenschoolse activiteiten die A. doet zijn atletiek, hockey en het bespelen van de marimba.

Zowel bij atletiek als bij hockey komt ze in een hogere leeftijdscategorie uit. Bij hockey is ze qua leeftijd een C, ze speelt in de B en traint als keeper bij de A-jongens. Dat zijn voornamelijk jongens uit 5 en 6 VWO, die heel aardig voor haar zijn. Ook in de sport heeft ze dus voornamelijk contacten met ouderen. Ze speelt nu voor het eerst in een hockeyteam met klasgenootjes.

Op de vraag of A.'s moeder met de huidige informatie weer voor drie versnellingen zou kiezen volgt een volmondig ja, waar ze niets meer aan toe te voegen heeft.

Interview met A. (13 jaar, 4 VWO)

Start VO: 9 jaar 7 mnd

april 2006

Dat A. "anders" was dan andere kinderen merkte ze eigenlijk pas in groep 2/3 omdat ze ander werk kreeg dan haar medeleerlingen. Op mijn vraag wie het initiatief nam tot de versnellingen zegt ze : "Ik denk mijn ouders of de school"

De eerste versnelling (ze ging al met 3,5 jaar naar school) wilde ze zelf en vond ze leuk. Van de tweede versnelling (ze deed groep 4 werk in groep 3 en stroomde toen direct door naar groep 5) kan ze zich niet veel meer herinneren. De derde versnelling (ze deed groep 7 en 8 in groep 7 en sloeg groep 8 over) was haar eigen keuze en vond ze leuk (denkt ze....)

Haar klasgenoten reageerden natuurlijk niet op de eerste versnelling, ze was gewoon ook een nieuw kind in de klas. Ook bij de tweede versnelling werd er niet echt anders op haar gereageerd. Ze kwam toen bij haar broer (1 jaar ouder) en haar beste vriendin in de klas en voelde zich dus direct op haar gemak. Bij de derde versnelling reageerden haar (oude) klasgenoten wel, ze vonden het knap van haar. De nieuwe klasgenoten in de brugklas reageerden voornamelijk verbaasd, vroegen steeds hoe oud ze was en of ze echt de dochter van J. was (haar moeder die op dezelfde school les geeft).

Het aantal vrienden en vriendinnen was voor en na de versnelling niet echt anders. In elke klas had ze wel een aantal vriendinnen.

A. vond het zelf eigenlijk gewoon om zo jong naar het VO te gaan. Ze stond er niet zo bij stil, voor haar was het normaal, ze wist niet hoe het anders was en ze had wel zin in de brugklas.

Op mijn vraag hoe ze het nu vindt op het VO volgt een hartgrondig SAAI! Ze hoeft eigenlijk nooit te leren behalve voor de woordjes. Ze zou eigenlijk wel willen dat ze ook moest leren, net als de anderen en tegelijkertijd wil ze dat natuurlijk niet, het is ook wel handig als dat niet nodig is. Vanwege deze verveling heeft ze al in de derde klas ANW gedaan.

Haar klasgenoten reageren niet op haar leeftijd, ze denken er volgens A. niet over na. Alleen in het begin van de brugklas wel omdat het toen nog nieuw was. Ook bij de docenten hebben vooral in het begin een aantal er wel naar gevraagd, maar een aantal weet het nu waarschijnlijk niet eens.

Op mijn vraag of ze op het VO meer of minder vriendinnen heeft dan op de basisschool antwoordt ze dat het aantal vriendinnen buiten school ongeveer gelijk is gebleven maar dat ze binnen school meer echte vriendinnen heeft in het VO. De contacten in de klas zijn gelijk of misschien iets minder dan op de basisschool.

Als buitenschoolse activiteiten doet A. vooral aan sport, hockey en atletiek, bij beide sporten gaat ze vooral om met jongeren van 14 tot 16 jaar.

Als ze alles over zou doen zou ze alleen voor één keer minder versnellen kiezen als ze daardoor in een leuker klas terecht zou komen. Als dat niet mogelijk was zou ze weer drie keer versnellen. Ze zou weer voor dezelfde school kiezen, ze heeft het gevoel dat de andere scholen veel minder les geven, er is volgens haar daar meer lesuitval, ze krijgen eerder zomervakantie e.d. Ook het feit dat haar moeder op deze school werkt gaf haar wel een veilig gevoel en speelde mee bij de keuze.

Op mijn vraag wat ze van de toekomst verwacht geeft A. aan dat ze denkt dat alles net zo makkelijk zal blijven gaan en dat het op de universiteit misschien iets moeilijker zal worden, "hoop ik".....

april 2006

Dat J. "anders" was dan andere kinderen merkten we eigenlijk al heel vroeg. Hij was 2½ toen hij letters en cijfers kende. Hij las een nummerbord en zag zelfs het verschil tussen een 0 en een o. Toen hij 3 was kende hij het hele alfabet.

Toen hij een jaar of 7 was is hij getest door de OBD in Tiel en hij scoorde daar heel hoog. De school heeft heel goed gereageerd. Het was al heel snel duidelijk dat hij heel slim was en dat er in zijn klas nog een meisje zat, M. die hetzelfde was. De RT-er gaf ze uitdaging en liet ze al snel met een andere klas meedoen. We hebben het nooit gepusht, maar het was gewoon duidelijk voor iedereen. Ook de omgeving heeft er nooit problemen mee gehad. Het was op die school vrij gebruikelijk dat leerlingen regelmatig de klas uitgingen voor RT e.d.

In overleg met de school is J. eerder naar groep 3 gegaan en vanaf het begin heeft hij met de taallessen van groep 4 meegedaan omdat hij al kon lezen en schrijven.

De tweede versnelling was in groep 7, na 1 maand in groep 7 is hij doorgestroomd naar groep 8. Hij zou immers in groep 8 niet meer naar nog een hogere groep kunnen voor zijn taallessen. Beide versnellingen gingen in goed overleg met de school, je groeit gewoon samen toe naar zo'n beslissing. Behalve dat hij de taallessen steeds in een hogere groep deed, vond de school dat hij ook moest verbreden. Daarom heeft de laatste jaren Spaans gedaan.

De overstap naar het VO is beïnvloed door M., het meisje dat de hele basisschool met hem meeging en zijn beste vriendin was. Haar ouders vonden dat ze naar het gymnasium moesten omdat daar meer begeleiding zou zijn. Anders zou hij waarschijnlijk gewoon naar de school op 500m van ons huis zijn gegaan, een brede scholengemeenschap waar hij atheneum gedaan zou hebben. Ook deze school had waarschijnlijk wel goed gereageerd op een jonge leerling.

Maar hij ging dus samen met M. naar het gymnasium en ook zijn oudere zus ging gelijk mee.

J. is inmiddels 1e jaars student. Soms maken zijn ouders zich wel eens zorgen. J. zelf heeft namelijk altijd zorgen om dingen, hij ziet veel beren op zijn weg en ziet daarom vaak tegen dingen op die achteraf altijd mee blijken te vallen. Hij houdt niet van sport, maar gaat tegenwoordig wel op de fiets naar de universiteit (18 km). Hij kan heel goed alleen zijn, kan ook heel goed zelf studeren, maar is bij anderen heel sociaal. Hij schroomt niet om kennis te vergaren.

Eigenlijk gaat alles wel goed. Hij onderhoudt zijn contacten heel goed, analyseert ook heel goed en denkt heel goed na over zijn relaties, soms is hij misschien wel hard in zijn oordeel.

Op de vraag hoe de medeleerlingen reagerden op het feit dat J. jonger was gaven de ouders aan dat hij het geweldig heeft gehad. Er was één jongen in de klas, die één jaar versneld was die in de eerste klas wat jaloers was. De ouders geven ook aan dat een aantal van de jonge leerlingen toch afvalt. Zo heeft de vriendin van J. , M. het niet gered. Ze was wel heel slim, maar kreeg problemen met de puberteit,

een slechte thuissituatie en viel daardoor toch af. Wat J. betreft heeft zijn moeder hem wel altijd gestimuleerd. Ze kocht alle boeken die hij wilde hebben en ook alle spelletjes. Opvallend is dat hij op de basisschool juist speelgoed voor heel kleine kinderen wilde en ook toen hij al op het gymnasium zat kon hij samen met zijn zus dubbel liggen om de teletubbies.

Ook docenten hebben altijd geweldig gereageerd op het feit dat hij zo jong was. Nooit zijn er problemen geweest, ze waren altijd lovend over hem. Bij groepswork wilde hij wel vaak het heft in handen houden omdat hij bang was dat de rest het niet goed deed.

J. is de middelste van drie kinderen, hij heeft een oudere en een jongere zus. Hij is altijd gelijk op gegaan met zijn oudste zus, die nu dus ook eerste jaars student is. Zijn zussen zijn allebei nooit versneld. Ze mochten wel wat school betreft maar wilden het zelf niet.

Aan buitenschoolse activiteiten doet J. weinig. Hij heeft pianoles en is op de universiteit begonnen met fitness. Op het gymnasium mocht hij tijdens het verbreden alle lessen missen behalve de gymles.

Op de vraag of de ouders met de informatie die ze nu hebben weer zouden kiezen voor twee versnellingen reageren ze unaniem met een ja, het was geweldig zoals het gegaan is. We hebben nooit gepusht, dingen gaan gewoon zoals ze gaan en we hebben heel veel geluk gehad dat dingen gewoon op onze weg kwamen. Ze willen nog wel vermelden dat de basisschool altijd fantastisch heeft meegewerkt, in overleg kon alles. Zo heeft J. Spaans gedaan. Eigenlijk is alles altijd heel makkelijk gegaan, zeker als ze verhalen horen van andere hoogbegaafde kinderen. Wel zijn de ouders altijd heel betrokken geweest. Ze geven aan dat hij op de basisschool toch wel een beetje een buitenbeentje was, in elk geval bij de jongens, die hem een "sttudje" vonden. Met de meisjes heeft hij altijd goed overweg gekund. Op het gymnasium kwam hij toch meer onder "soortgenoten" en daar knapte hij wel van op.

In eerste instantie koos J. voor het profiel Cultuur en Maatschappij, maar daar heeft zijn vader een stokje voor gestoken. Uiteindelijk heeft hij zowel Natuur en Gezondheid als Natuur en Techniek gedaan. Hij had de meeste uren van alle leerlingen, maar ook het hoogste gemiddelde op zijn eindlijst.

Saillant detail is dat ook zijn vader twee keer versneld is, hij heeft de eerste en de zesde klas van de lagere school overgeslagen.

Interview met J. (17 jaar, 1^e jrs student geneeskunde) Start VO 10 jaar 10 mnd

April 2006

Dat ik "anders" was dan andere kinderen was altijd meer een vaag gevoel op de achtergrond dan dat het echt een belangrijk item was. Toen ik een jaar of zes was hebben mijn ouders me een keer verteld dat ik veel slimmer was dan andere kinderen, dat vond ik wel leuk, maar ik had niet het gevoel dat ik nu direct tot een andere categorie hoorde of zo.

Ik was wel anders dan de andere jongens in de zin dat ik veel minder in sport geïnteresseerd was, alle andere jongens wilden altijd voetballen. Ik was ook nooit de beste met gym.

Wie er tot een versnelling besloot weet ik niet, ik denk de school in overleg met mijn ouders. Ik kon al lezen en schrijven voor groep 3 en de basisschool was wel pro versnellen. Omdat ik in groep 1 al had leren lezen en schrijven mocht ik al in het stempelhoekje dat eigenlijk voor oudere kinderen was. Ook toen ik versneld was naar groep 3 ging de stof als een speer en deed ik de taallessen mee in groep 4. Dat is de hele basisschool zo doorgegaan, dat ik voor taal steeds een groep hoger zat. In groep 7 ben ik na een maand versneld naar groep 8. Al vanaf groep 1 was ik altijd samen met M., die precies hetzelfde traject heeft gevolgd. Ik denk dat zij er voor gezorgd heeft dat ik ook groep 7 heb overgeslagen. Zij kreeg het advies om dat te doen en ik ging mee als haar trouwste vriend. We speelden overigens wel ook met andere kinderen. De laatste drie jaar op de basisschool hebben we Spaans gedaan als verbreding.

Van de eerste versnelling heb ik zelf niet zo veel gemerkt. Ik ging gewoon op het zelfde tijdstip als de andere kinderen naar groep 3, alleen was ik van na 1 oktober.

In groep 7 vond ik het heel leuk om te versnellen. Ik ben altijd competitiegericht geweest en had het gevoel dat de rest bleef steken, terwijl ik al eerder naar het voortgezet onderwijs kon.

Vanaf het allereerste begin heb ik altijd veel vrienden en vriendinnen gehad. Ik werd altijd uitgenodigd voor feestjes, meestal door meisjes. Zij waren ook minder sportief, dus dat klikte beter dan met de voetballende jongens. Op de eerste versnelling werd door mijn klasgenoten niet gereageerd. Bij de tweede versnelling was er in het begin wel een beetje een spanningsveld, maar ik ben er absoluut niet mee gepest, hooguit een beetje geplaagd. De oude klasgenoten vonden het wel jammer dat ik wegging, maar ze hebben zelfs een afscheidslied voor ons gezongen. Dat we met zijn tweeën gingen maakte het ook wel wat normaler, dat was een voordeel. De klas boven ons kenden we al van de taallessen.

De contacten met klasgenoten werden in groep 8 toch wat minder, ze waren ouder en met andere dingen bezig, maar ik had M.

Om zo jong naar het voortgezet onderwijs te gaan vond ik in het begin heel spannend. Ik wist wel dat er ook andere jonge leerlingen zouden zijn. Vanuit mijn competitiedrang had ik bedacht dat er ook heel slimme kinderen zouden zitten. Ik verwachtte dat ik daar op mijn plek zou komen en dat was ook zo. Ik kon eindelijk normaal zijn. Op de basisschool viel ik er toch een beetje buiten, al was dat niet echt negatief. Ook op het VO was ik nog wel een beetje een buitenbeentje, maar veel minder dan op de basisschool, iedereen was daar veel meer op leren gericht. Het was heel leuk, je was veel onder soortgelijke mensen. Wij waren met een groepje van vier leerlingen die allemaal twee keer versneld waren (van de ± 300 brugklasleerlingen) Eén keer per maand hadden we een afspraak in een kamertje met onze begeleidster (een moeder van hb kinderen) en spraken we over dingen als, hoe ga je er mee om dat je zo jong bent, hoe ga je om met onvoldoendes etc. We deden dit vaak aan de hand van een soort ganzenbord met allerlei vragen en altijd tijdens een lesuur.

Mijn klasgenoten vonden het allemaal wel leuk dat ik jonger was. Ik gaf feestjes, had vrienden, maar denk dat ze me toch voor minder vol aanzagen. Je ziet er immers jonger uit en mensen behandelen je daarnaar. Aan de andere kant was ik wel één van de slimsten en zien ze daarom ook tegen je op. Dus door de combinatie van jonger zijn maar wel de hoogste cijfers halen was er uiteindelijk toch geen probleem.

Docenten reageerden heel normaal op mijn leeftijd, alsof het de gewoonste zaak van de wereld was. De docente Frans, die ik vijf jaar heb gehad, heeft zich altijd een beetje over me ontfermd en me beschermd. Eigenlijk heb ik alleen maar positieve interactie met de docenten gehad.

Op het VO had ik meer vriendschappen dan op de basisschool. Het is natuurlijk wel moeilijk te vergelijken omdat het heel andere vriendschappen zijn. Ik heb overigens wel een dip gehad zo rond mijn 13^e, misschien was het de puberteit, maar vooral in de vijfde en zesde klas had ik heel leuke vriendschappen.

De contacten in de klas zijn op het VO natuurlijk heel anders. Je zit niet meer zoals op de basisschool altijd bij elkaar. Je moet elkaar echt bewust in de pauzes opzoeken. In de derde klas liep ik daar wel tegen aan, maar vanaf de vierde/vijfde klas heb ik dat weer ingehaald.

Wat leren betreft, in het begin wist ik niet hoe dat moest. In de tweede klas ben ik daarom vastgelopen met Latijn, haalde nog maar zesjes en voor wiskunde ook wel eens onvoldoendes. Vanaf de vierde klas viel het kwartje ineens, had ik door hoe je moest leren en vanaf dat moment haalde ik alleen nog maar goede cijfers en nooit meer onvoldoendes. Ik ben uiteindelijk geslaagd met zeven achten en acht negens.

Op school heb ik in de eerste en tweede klas en in de vierde en vijfde klas meegedaan aan verbredingsprojecten. In de eerste klas heb ik iets aan Russisch gedaan, maar dat stelde niet zo veel voor. Aan het eind van het jaar kende ik het Russische alfabet. In de tweede klas ben ik op een vergelijkbare manier met Japans bezig geweest. Tot mijn 14e wist ik eigenlijk niet hoe ik moest leren. Ik deed maar wat en haalde daar hoge cijfers mee. Toen kwam er een omslag en ben ik ook heel serieus gaan verbreden., ik was toen één van de drie leerlingen die nog aan verbreding deden. In de eerste jaren was de groep veel groter. In die eerste jaren deed ik eigenlijk alleen mee omdat het aanbod er was. Later kreeg ik er zelf plezier in om een prestatie te leveren in een setting waarin je beoordeeld wordt.

In 2002 was ik met mijn vader in IJsland geweest en dat vond ik geweldig. In die zomer heb ik uit een boek IJslands geleerd, dat is een taal die sinds de middeleeuwen eigenlijk niet veranderd is en dus ook nog heel veel naamvallen heeft.

In de vierde klas heb ik toen als verbredingsproject een middeleeuws IJslands verhaal in het Nederlands vertaald. Het ging over de ontdekking van Amerika door de Vikingen, met verhalen over Indianen en dergelijk. Mijn docent klassieke talen die ook heel enthousiast was over verschillende talen heeft mij hierbij begeleid. In de vijfde klas heb ik hierop voortgeborduurd door een gedicht uit de Edda te vertalen. Dat was ook heel leuk. Toen het bij KCV over eposen ging heb ik, als expert, in alle klassen (acht) iets over de Edda verteld.

Buiten school heb ik niet zo veel activiteiten. Vanaf de vijfde klas werk in de supermarkt, gewoon routinewerk voor het geld. Ik speel nu ook piano, maar heb geen echt muzikaal talent. Verder heb ik nooit van sporten gehouden, in elk geval niet van teamsporten, maar sinds ik op de universiteit zit heb ik wel een kaart voor het sportcentrum. Ik ga op de universiteit en daarbuiten vooral om met mensen die ouder zijn, ik merk gewoon dat ik daar geestelijk aan toe ben.

Twee keer versnellen is niet verkeerd geweest voor mij, maar ik weet ook niet precies wat het toegevoegd heeft. Als ik er over nadenk zou ik nu niet in de vijfde willen zitten, maar ik mis school wel. Vooral de omgeving en het gebouw, de universiteit is niet echt inspirerend op dat gebied.

Ik zou 100% zeker weer voor deze school kiezen, ik kan geen enkel negatief punt aan de school vinden.

In de toekomst hoop ik een heel succesvol arts te worden. Omdat ik jonger ben dan de anderen heb ik minder een idee wat ik wil, dat is misschien een negatief aspect van de versnelling. Ik ben nu bijna klaar met het eerste jaar, de studie is wel leuk, maar ik vraag me af of ik het leuk vind om later arts te zijn. Of dat iets is wat ik mijn hele leven wil doen. Een andere optie was voor mij het studeren van klassieke talen, ik heb daar niet voor gekozen omdat ik geen leraar wilde worden, dat geeft niet echt een carrière. Het feit dat ik door de versnelling tijdwinst heb gehaald en daarom misschien nog een andere studie kan overwegen is wel een positief aspect van de versnelling.

Op mijn vraag hoe de uitdaging nu is bij het studeren antwoordt J. dat het redelijk is. Hij heeft nog steeds het gevoel dat hij iets extra's aankan, dat het best sneller zou kunnen. Hij zou er ook wel voor voelen om twee studies te combineren, maar door de grote aanwezigheidsplicht is dat bij geneeskunde erg lastig.

Als mogelijk nadeel van versnellen noemt J. ook nog dat je minder snel het huis uitgaat als je studeert omdat je nog erg jong bent.

Interview met de ouders van S (14 jaar, 4VWO)

start VO 10 jaar, 8mnd

april 2006

Dat S. "anders" was dan andere kinderen is ons in eerste instantie niet zo opgevallen. Op de basisschool is alles eigenlijk heel gladjes verlopen. De kleuterjuf wilde dat ze naar groep 3 ging omdat ze haar niet nog een jaar wat te bieden had. In groep 4 ging het voor het eerst niet goed meer. Ze werd bazig in de klas, werkte veel met de IB-er. De IB-er wilde toen de SBD (ABC in Amsterdam) inschakelen en haar laten testen. Naast een IQ test hebben ook observaties in de klas plaatsgevonden.

Hierna kreeg ze extra stof en verbreding aangeboden, de IB-er heeft hier veel tijd in gestoken. We hebben op deze school dus altijd alle medewerking gehad.

Aangezien we toen gingen verhuizen moest ze naar een nieuwe basisschool. Ook hier kreeg ze weer begeleiding van de IB-er. Dit ging echter te veel tijd kosten, ze had op het laatst bijna dagelijks contact met de IB-er. In groep 6 werd ze zwaar

gepest. Toen de directrice (heel goed) ingreep stopte dit vrijwel direct. Toch is ze toen naar integratieve kindtherapie gegaan. Dat zorgde ervoor dat S. een veel bredere rug kreeg, ze zag niet overal meer onrecht in. Ze bleef echter behoorlijk voorlopen, behalve op taalgebied. Toen is in overleg met school groep 7 overgeslagen. Hierbij moet aangetekend worden dat de IB-er er op tegen was. Zij wilde dat er een aantekening gemaakt werd dat ze te jong was en wij moesten als ouders een contract ondertekenen dat wij de school later niet zouden aanspreken op eventuele problemen. In groep 8 heeft ze toen een fantastisch jaar gehad. Ze had een heel goede leerkracht die een echte eenheid maakte van de groep.

Op deze school was een zeer kordate directrice, die direct ingreep als het nodig was. Er werd echter, uit tijdgebrek, alleen tijd vrijgemaakt voor ouders die zelf contact opnamen.

Op de basisschool had S. heel weinig contact met de andere kinderen, ook werd ze gepest met haar "anders zijn" Op de eerste basisschool was er één klasgenootje waar ze veel mee optrok, maar na onze verhuizing was dat contact meteen weg. In het nieuwe huis had ze in de straat een meisje waar ze veel contact mee had, maar die is helaas verhuisd.

Pas vanaf de tweede klas van het Voortgezet Onderwijs zijn er echte vriendschappen ontstaan en nu heeft ze wel veel vriendinnen.

Voor de overstap naar het Voortgezet Onderwijs hebben we heel bewust gezocht naar een school die al beleid had op het gebied van hoogbegaafdheid. Er was een school in Weesp die het wel wilde proberen, maar wij wilden niet dat S. proefkonijn zou zijn. Zo kwamen we bij het Barlaeusgymnasium terecht. Zij hadden een POP begeleidster en POP lessen (POP = Project OnderPresteerders) Dit was inderdaad een fantastische school, maar in de loop van de brugklas bleek S. dyslectisch te zijn. Ze had veel problemen met de talen en ze moest leren leren. Aan het eind van de eerste had ze een zware onvoldoende voor Latijn en ook nog Grieks erbij zou te veel worden. Als Latijn buiten beschouwing gelaten kon ze wel over naar 2VWO, dus moesten we weer op zoek naar een school.

Op de nieuwe school voor voortgezet onderwijs heeft ze weer direct vanaf het begin RT begeleiding gekregen. Wij hebben veel contact gehad met de school en in de tweede en derde heeft ze ook huiswerkbegeleiding gehad. Dat heeft goed geholpen. Deze huiswerkbegeleiding was opgezet door docenten uit het voortgezet onderwijs die teleurgesteld waren in het onderwijs in Nederland en die kinderen wilden helpen met planning e.d.

De talen zijn steeds een probleem beleven voor S. De school ging er wel goed mee om en de dyslexieverklaring geeft compensatie. Vanaf de derde zitten ze zonder HAVO-leerlingen in de klas en gaat het in de klas beter en heeft ze meer vriendinnen.

Inmiddels zit S. in de vierde en wil ze zelf geen huiswerkbegeleiding meer, ze wil zelfstandig zijn, het gaat nu wel wat minder met haar prestaties, het zal erom hangen of ze overgaat.

Voor de rest gaat het prima met haar. Ze heeft echt haar draai gevonden. Ze heeft

goede contacten op school en in de straat. Er is een groepje op school dat goed met elkaar omgaat. Ze leest veel (ondanks de dyslexie hele dikke boeken zoals Harry Potter, zelfs in het Engels) en geniet van haar fantasie. Ze is bezig met het ontwerpen van een eigen taal bij een eigen wereld. Ze zit goed in haar vel, maar is af en toe zwaar aan het puberen. Ze is gek op paarden en zit op paardrijles.

Medeleerlingen reageren goed, alleen soms wat ongelovig op het feit dat ze zo jong is.

Docenten reageren soms wat negatief, vooral het onderwerp sociaal-emotioneel komt vaak ter sprake, maar na uitleg van onze kant is er meestal geen probleem meer. Voorbeelden van opmerkingen van docenten in verband met haar jong zijn: "Ze schrijft nog met gelpennen", of, "Gezien haar leeftijd zou het niet erg zijn als ze bleef zitten".

S. is enig kind. Buitenschoolse activiteiten zijn paardrijden en sinds dit jaar een musicalklas voor drie uur per week. Ze doet daar dan zang, dans en drama en leeft zich daar helemaal uit. Ze heeft eerder klarinet gespeeld, maar dat is stukgelopen op de leerkracht. Bij de musical klas gaat ze om met leeftijdgenoten. Aangezien de meesten er al veel langer opzitten moest ze eerst nog aardig wat inhalen, maar dat is heel snel gegaan.

Met de huidige informatie zouden de ouders zeker weer voor twee versnellingen kiezen. Voor S. is dat volgens hen toch de beste weg geweest. Ze was niet zelfstandig genoeg voor verbreden en extra stof en er zou dan veel te veel begeleiding nodig geweest zijn. Sociaal en emotioneel is het nooit een probleem geweest. S. gaat altijd of naar heel jonge kinderen of naar oudere kinderen. In de eerste klas op het gymnasium zat ze in een koor en daar kon ze het het beste vinden met de meisjes uit de vijfde en de zesde klas.

Vanuit de ouders is er veel herkenning. Moeder is ook hoogbegaafd, maar heeft dat pas laat ontdekt en ze is ook dyslectisch. Zij is daarom destijds naar de MAVO gegaan en had daar absoluut geen contact met haar medeleerlingen. Omdat ze een late leerling is heeft ze ook nog 3 jaar gekleuterd. Haar ouders vonden het eerst ook maar niets dat S. hoogbegaafd zou zijn, ze vonden een label niet nodig.

Vanuit de familie van vader waren er geen rare opvattingen over het fenomeen hoogbegaafdheid. Vooral opa herkent veel.

Interview met S. (14 jaar, 4VWO)

Start VO 10 jaar, 8mnd

april 2006

S. geeft aan dat ze eigenlijk nooit gemerkt heeft dat ze "anders" was dan andere kinderen. Ze voelde zich altijd wel op haar plaats onafhankelijk van de klas waar ze in zat. Ze had wel contacten, maar geeft aan dat ze zelf niet veel contact zocht, vrienden kwamen meestal naar haar toe. Ze heeft groep 2 en groep 7 overgeslagen. Eind groep 6 heeft ze vier weken met groep 7 meegedraaid om te kijken of het klikte met die groep.

De eerste keer gebeurde het versnellen volgens S. op initiatief van de school, het gebeurde op die school wel vaker. Ze herinnert zich nog dat ze een heel schattig jurkje aan had toen iedereen aan het eind van het jaar met een bezem de klas werd uitgeveegd. Omdat ze al anderhalf jaar in die groep zat had ze zelf niet in de gaten dat er iets bijzonders gebeurde. De versnelling na groep 6 was op initiatief van de ouders in overleg met school. Ze vond het zelf niet zo bijzonder dat ze nog een keer versnelde. Ze heeft zich gewoon aangepast aan de andere klas, het enige lastige was dat, toen ze aan het eind van het jaar vier weken in groep 7 zat, ze merkte dat ze de topografie niet wist. Ze kan zich niet herinneren hoe haar klasgenoten op de versnellingen reageerden. Ze geeft aan dat ze sowieso weinig herinnering heeft aan groep 6.

Na de tweede versnelling had ze wel vriendinnen in de klas, daarvoor had ze alleen maar gewone contacten in alle klassen.

Ze vond het ook niet raar om al zo jong naar het Voortgezet Onderwijs te gaan. Ze viel bovendien helemaal niet omdat ze al heel lang was. In de eerste en tweede klas van het voortgezet onderwijs was ze zelfs langer dan de meesten in de klas.

In de eerste klas zat S. op een categoriaal gymnasium, aangezien ze een twee voor Latijn had aan het eind van het jaar, ze is dyslectisch, moest ze naar een andere school.

Op deze scholengemeenschap zat ze in de tweede in een gemengde Havo/VWO klas en pas in de derde in een echte VWO klas. Ze zit nu in 4 VWO en dus in de tweede fase.

Ze vond het op het VO heel anders dan op de basisschool. In het begin moest ze erg wennen aan het huiswerk. Het was ook lastig dat ze elk jaar in een andere klas terecht kwam. In de derde moest ze erg wennen aan het werken met planners.

Klasgenoten reageren in het algemeen niet op haar jonger zijn. Als ze erachter komen zeggen ze iets als, "dat had ik niet gedacht" en verder hebben ze het er niet over. S. heeft een vaag vermoeden dat de meeste docenten niet eens weten dat ze versneld is. In de eerste klas van het gymnasium was het heel normaal als je 11 was, bijna iedereen had daar maar één jaar in de kleuterklas gezeten.

Het aantal vriendinnen in het voortgezet onderwijs verschilt niet veel van de basisschool. S. geeft aan dat de meeste vriendinnen van buiten school zijn, meestal uit de buurt waar ze woont. Wat betreft contacten in de klas geeft ze aan dat die in het VO meer zijn dan op haar tweede basisschool, maar minder dan op de eerste.

Wat cijfers betreft gaat het op het moment niet zo goed. S. geeft zelf aan dat ze moeite heeft met het scheiden van hoofd- en bijzaken en dat geeft vooral bij maatschappijleer en geschiedenis problemen. Verder blijven de talen natuurlijk een zwak punt vanwege haar dyslexie.

Wat buitenschoolse activiteiten betreft doet ze nu aan musical. Vroeger heeft ze judo en klarinetles gehad, met de klarinet speelde ze ook in een orkest. Bij judo zaten ze met alle leeftijden door elkaar. Bij de musical zit ze nu met kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd.

Als S. alles mocht overdoen zou ze weer voor twee versnellingen kiezen, alleen zou ze dan direct naar haar huidige middelbare school willen en niet eerst een jaar gymnasium doen. Op deze school is volgens haar het eerste jaar veel leuker en er zijn ook veel meer activiteiten. Alleen was er op het gymnasium wel elk jaar een voorstelling, een musical of iets dergelijks en dat was wel leuk.

Van de toekomst verwacht ze dat ze op haar 16e diergeneeskunde gaat studeren.

Op mijn vraag of ze nog dingen wil vertellen die ik niet gevraagd heb geeft ze heel enthousiast aan dat ze een aantal dingen nog wil zeggen. Ze vindt ANW het leukste vak, ze hebben daarvoor ook een heel leuke leraar. Er is een smartbord in de klas en ze moeten vier minipresentaties geven. Al haar vriendinnen gaan hetzelfde profiel doen, namelijk Natuur en gezondheid. S. neemt er als keuzevakken scheikunde 2 en CKV 3 (tekenen) bij.

Ze vertelt dat het gymnasium nu in de eerste klas een aparte afdeling is geworden en dat zij leerlingmentor van die groep is. Ze vertelt dat dat heel erg leuk is. Je moet de brugklasleerlingen helpen als ze ergens mee zitten, maar je gaat ook mee op brugklaskamp en op projectweek. Ze geeft aan dat het brugklaskamp heel belangrijk is, je komt dan heel dicht bij de leerlingen te staan, maar tegelijkertijd ook veel dicht bij de leraren, omdat je als ouderejaars samen met de leraren verantwoordelijk bent voor de brugklasleerlingen. Je komt daardoor op een jij en jou basis met de docenten en dat vindt ze fijn.

Interview met de vader van T. (14 jaar, 5 gym) Start VO: 10 jaar, 0 mnd

april 2006

Aangezien T. 3 maanden te vroeg geboren is werd ze tot haar zesde regelmatig gecontroleerd. Ook zelf let je beter op, omdat er achterstanden kunnen optreden. Maar alles ging bij haar juist sneller dan bij haar oudere zus. Op haar vijfde is ze getest en daar bleek uit dat ze zeer begaafd was. Er kwam niet hoogbegaafd uit omdat ze heel erg streefde naar zekere antwoorden en blokkeerde als ze een antwoord niet zeker wist.

Haar oma komt zelf uit het onderwijs en stelde veel vragen over haar ontwikkeling aan collega's. T. kon namelijk al heel snel uit zichzelf rekenen. De school reageerde heel goed op haar voorsprong maar haar juf niet. T. Kon al heel goed lezen in groep 3 maar moest gewoon meedoen met maan, roos, vis. In groep 2 las ze al voor haar klasgenootjes wat er op de slingers stond bij een feestje en de bordjes in Artis. Vader sprak op een verjaardagsfeestje met prof. Pieter Span (een neef van zijn stiefvader) en die gaf als advies versnellen. Met een visitekaartje van Pieter Span ging vader toen naar de directie en een week later zat T. in groep 4. De opa's en oma's vinden het prachtig, maar vader ziet zelf ook erg de nadelen. Het is niet alleen maar fijn, ze moet toch naar volwassenheid in een omgeving die in hokjes denkt.

In groep 4 had T. een heel aardige juf en in groep 5/6 een kanjer. De school had open lokalen die uitkwamen op een binnenplaats. Er waren drie juffen op twee klassen, één per klas en een aanvullende juf. Deze laatste had cursussen gevolgd bij

Rob Brunia en gaf al in groep 5 aan dat T. in de gaten gehouden moest worden. Door toedoen van deze juf hebben ook de ouders een cursus bij Rob Brunia gevolgd. Zij wilden in eerste instantie T. niet laten versnellen, maar na de cursus wel. Eigenlijk zijn er uiteindelijk alleen in groep 3 problemen geweest. Dat het daarna zo goed ging kwam door de directie en de juf van groep 5/6. De directeur is steeds een belangrijke en constante factor geweest. Toen de ouders aangaven dat er misschien iets moest gebeuren stelde de directeur voor dat ze eventueel groep 8 kon overslaan en vanuit groep 7 met een aangepast programma naar het Voortgezet Onderwijs zou kunnen.

Vader is toen al scholen voor VO gaan bellen, in eerste instantie categorale gymnasia.

Het Vossius (nee , we nemen alleen kinderen van 12 aan) en het Barlaeus (heel misschien, maar er komen mogelijk problemen) wilden hen niet eens ontvangen. Het Ignatius wel en daar is hij samen met T. ook naar toe geweest. Een scholengemeenschap in de buurt vond het echter geen enkel probleem om haar toe te laten en daar heeft ze uiteindelijk zelf voor gekozen. De overgang naar het VO is goed verlopen. Ze had twee maanden nodig om het trucje van “leren leren” door te krijgen, ze is in die periode ook heel strak begeleid. Haar eerste rapport was dan ook matig, ze had zelfs twee onvoldoendes. Daarna ging het heel goed.

Inmiddels zit T. in de vijfde. Het leren gaat heel goed, ze heeft nooit een onvoldoende. Tot en met de derde klas was haar laagste cijfer altijd voor Engels, maar dat gaat nu ook goed.

Wat betreft haar sociale contacten, geeft vader aan dat ze net als haar zus geen feestdier is. Ze heeft wel een vriendin, maar past zich op school aan aan de oudere vriendinnen. Sinds kort zit ze op wedstrijdroeien en daar is ze naar leeftijd ingedeeld. Vader heeft het idee dat ze daar beter geaccepteerd wordt en meer dezelfde belangstelling heeft als haar roeimaatjes.

Op de basisschool was aangeraden om haar op muziekles te doen, zodat ze ook zou leren doorzetten als iets niet vanzelf gaat. Ze zit daardoor nu ook in een Harmonieorkest met allemaal oudere mensen. Het valt op dat ze altijd alles meteen snapt, hoewel ze minder muziekervaring heeft dan haar mede-orkestleden.

Medeleerlingen reageren in het algemeen goed op het feit dat ze jonger is. Op de basisschool werd ze in groep 2 altijd gevraagd om voor te lezen. Verder accepteren kinderen het altijd, ze voelen aan dat het natuurlijk is volgens vader. Ook op het VO zijn er wat dat betreft nooit problemen geweest.

Ook docenten reageren niet negatief. Ze geven meer aan dat ze het leuk vinden en dat T. het allemaal wel weet.

T. is de jongste van het gezin, ze heeft één oudere zus. Hoewel deze zus 2,5 jaar ouder is zitten ze nu allebei in de vijfde klas. Haar zus is na het overlijden van hun moeder naar de HAVO gedaan en doet nu alsnog het VWO.

Op de vraag of hij met de huidige informatie weer voor twee versnellingen zou kiezen (bijna drie, want T. is van 25 augustus) zegt hij: “voor dit kind wel”

Wij waren als ouders eigenlijk tegen versnellen, maar doordat het gespreid gebeurd

is, konden we er wel in meegaan. We hebben heel veel mazzel gehad dat we een goedse docente getroffen hebben. Alleen de leerkracht van groep 3 was niet goed. Nu zou ik er tegen in gegaan zijn, maar toen niet. Toch ben ik overtuigd van de juistheid van ons besluit.

Op mijn vraag wat hij nog meer wil vertellen geeft vader aan dat er ook bewustwording nodig is bij organisaties buiten school. Die stellen vaak leeftijdsgrenzen die niet echt ergens op gebaseerd zijn, maar toch als voldongen feiten gepresenteerd worden. Dit kan er toe leiden dat je als versnelde leerling niet mee mag doen met activiteiten die je klasgenoten buiten school doen. En ook als je dan aangeeft dat ze op school altijd met deze leeftijdsgroep meedoen houdt men toch de poot stijf.

Interview met T. (14jaar, 5gym)

Start VO: 10 jaar, 0 mnd

april 2006

T. geeft zelf aan dat ze merkte dat ze “anders” was dan andere kinderen omdat dingen haar veel makkelijker afgingen. Ze herinnert zich dat ze in groep 2 al kon schrijven.

Ze weet niet wie het initiatief tot de versnellingen genomen heeft. Ze heeft maar een paar maanden in groep 3 gezeten, aangezien ze met kerst overging naar groep 4. Verder heeft ze groep 8 overgeslagen, maar wel meegedaan met de musical.

De eerste keer vond ze het niet erg om te versnellen, omdat ze zich in groep 3 toch maar de hele tijd zat te vervelen. Alles ging heel langzaam en was heel saai, zoals letters leren e.d. De tweede keer heeft ze er eerst wel een tijdje over nagedacht, maar uiteindelijk besloten om het toch te doen omdat ze graag naar het voortgezet onderwijs wilde.

Hoe haar klasgenoten op de versnelling reageerden kan ze zich van de eerste keer helemaal niet herinneren. Van de tweede versnelling vermoedt ze dat haar klasgenoten het wel zagen aankomen. Ze begrepen wel dat zij verder was, ze kwamen ook altijd alles aan haar vragen als de rij bij de leerkracht te lang was.

Ze heeft eigenlijk nooit echte vrienden en vriendinnen gehad en in die zin was er dan ook geen verschil in de situatie voor of na de versnellingen.

Om zo jong naar het voortgezet onderwijs te gaan vond T. wel spannend. Het leek haar wel leuk en grappig om de jongste van de school te zijn. Ze had er in elk geval heel veel zin in en zag er absoluut niet tegenop.

Ze vindt en vond het leuk op het VO. Klasgenoten reageren op haar leeftijd vaak met: “Wow!”, maar vinden wel dat je het niet echt merkt dat ze zoveel jonger is.

De docenten doen volgens T. net alsof ze net zo oud is als de rest, en ze denkt dat sommigen het misschien niet eens weten, of dat het ze wel verteld is maar ze dat gewoon weer vergeten zijn.

Ze heeft in het Voortgezet Onderwijs wel vriendinnen gevonden, op de basisschool is dat nooit gelukt. Wat betreft de contacten in de klas ziet ze niet veel verschil.

Wat cijfers betreft gaat het goed met haar. Ze doet Natuur en Techniek met biologie, Grieks en Latijn.

Buiten school zit ze op klarinetles en speelt ze in een orkest. Daarnaast roeit ze in de zomer en schaatst ze in de winter. Bij het roeien en schaatsen wordt je op leeftijd ingedeeld en gaat ze dus voornamelijk om met leeftijdgenoten. In het orkest zitten ook veel veel oudere mensen.

Als T. alles mocht overdoen met de informatie die ze nu heeft zou ze weer voor twee versnellingen kiezen en ook voor dezelfde middelbare school.

In de toekomst wil ze natuurkunde gaan studeren, ze verwacht dat dat goed te doen is, maar niet erg makkelijk.

Ze geeft verder nog aan dat ze in de eerste klas een achterstand had met Engels omdat ze op de basisschool maar één in plaats van twee jaar Engels heeft gehad. Verder heeft ze op de basisschool nooit leren leren, maar geeft ze aan dat dat eigenlijk vanzelf ging toen het moest.